

VELFERDSFORSKNINGSINSTITUTTET NOVA

Sosial og digital deltakelse

Skole og internett som integreringsarena for barn og unge med fysiske funksjonsnedsettelse

JON ERIK FINNVOLD & THERESE DOKKEN

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Sosial og digital deltagelse

Skole og internett som integreringsarena for
barn og unge med fysiske
funksjonsnedsettelse

JON ERIK FINNVOLD OG THERESE DOKKEN

Velferdsforskningsinstituttet NOVA
Rapport 5/2021

Velferdsforskningsinstituttet NOVA er et institutt på Senter for velferds- og arbeidslivsforskning på OsloMet – storbyuniversitetet.

Instituttet har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferdssamfunnets tiltak og tjenester.

© Velferdsforskningsinstituttet NOVA
OsloMet – storbyuniversitetet 2021

ISBN (trykt utgave) 978-82-7894-780-7
ISBN (elektronisk utgave) 978-82-7894-781-4

ISSN 0808-5013 (trykt)
ISSN 1893-9503 (online)

Illustrasjonsfoto: © colourbox.no
Desktop: Hussein Monfared
Trykk: Byråservice

Henvendelser om publikasjoner kan rettes til:

NOVA, OsloMet
Stensberggata 26 · Postboks 4, St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon: 67 23 50 00

Nettadresse: www.oslomet.no/om/nova

Forord

Denne rapporten er en oppfølger til publikasjonen «*Langt igjen? Levekår og sosial inkludering hos menneske med fysiske funksjonsnedsettninger*» (Nova rapport nr. 12/13). Mange av spørsmålene som var med i spørreskjemaet i 2012-undersøkelsen, er også med denne gangen. Vi har dermed mulighet til å observere eventuelle endringer i de åtte årene som har gått. Eksempler er tema som besøk hos/av venner og deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter.

Sosial deltagelse og kontakt er viktig for alle barn. Det gjelder ikke minst for barn med fysiske funksjonsnedsettelse, som ofte har en mer begrenset sosial kontaktflate enn sine jevnaldrende. En økende del av den sosiale kontakten skjer i sosiale media og på andre digitale plattformer. Betydningen av digitale plattformer understrekes ytterligere av den pågående pandemien. En viktig motivasjon for oppfølgingsstudien er derfor om spørsmålet om digitale plattformer og sosiale media kan være et alternativ til eller erstatning for den relativt lave ansikt-til-ansikt kontakten som kjennetegner barn og unge med fysiske funksjonsnedsettelse. Rapporten inneholder spørsmål om bruken av digitale plattformer både for barn i 5.–10. klasse, foreldre som har barn i grunnskolen, og for ungdom i videregående skole.

Undersøkelsen fra 2012 inneholdt også en registerstudie som dokumenterte et stort frafall i videregående skole for et utvalg med fysiske funksjonsnedsettelse. Registerstudien er ikke gjentatt i dette prosjektet, men vi vil komme tilbake til temaet i en senere studie¹. Imidlertid er det denne gangen inkludert et utvalg i videregående skole. Gjennom et bredt tilfang av data fra NOVAs Ungdataundersøkelser kan vi sammenligne situasjonen til ungdom med funksjonsnedsettelse med jevnaldrende.

Takk til Stiftelsen Sophies Minde, som også denne gangen har finansiert undersøkelsen, og til Statistisk sentralbyrå, som har bistått med utsending av spørreskjema og registerkoblinger. Takk også til William Aastorp Widenoja og Hallvard Eika Finnvold for praktisk bistand. Vi vil også takke Tonje Gundersen, som har bistått med verdifulle kommentarer og innspill til et tidligere utkast.

---

¹ I NFR-prosjektet «The Politics of Disability Identity» ledet av Jan Grue ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved UiO vil vi blant annet belyse hvordan ulike grupper av personer med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer lykkes i utdanningssystemet i ulike tidsperioder.

Innhold

Sammendrag	7
1 Innledning	10
Undersøkelsens tema	10
Hvorfor studere barn og unge med fysiske funksjonsnedsettelse?	11
Datagrunnlag	12
Feilkilder	16
Disposisjon	17
2 Inkludering som deltagelse i ordinær klasseromsundervisning	18
Del I Grunnskolen	23
3 Endring over tid	24
Funksjonsnivå.....	24
Utdanningserfaringer	26
Organisering av spesialundervisning	27
Sosial deltagelse.....	28
4 Sosial deltagelse og sosiale nettverk	30
Innledning.....	30
Mindre deltagelse blant barn med funksjonsnedsettelse? En sammenligning med NOVAs Ungdata	30
Vennskap, sosial deltagelse og sosiale nettverk: hvilke faktorer avgjør?	33
Vennskap	33
Sosial deltagelse	35
5 Utdanningsforventninger	38
Innledning.....	38
Barnets hjelpebehov, inkludering i klasseromsundervisning og mors utdanning avgjør	39
6 Digital inkludering	42
Tilgang på datamaskiner og nettbrett: Inntekt avgjør	43
Mindre bruk av sosiale medier blant barn med fysiske funksjonsnedsettelse	44
Hvem bruker sosiale medier?	46
7 Inkludering i skolen: Elevenes erfaringer	50
Elevenes erfaringer: et måleinstrument.....	50
Elever med innvandrerbakgrunn mindre integrert	53
Akademisk selvbilde: bedre for elever der mor har høyere utdanning	54
Oppsummering, kapittel 3–7	55

Del II Videregående skole.....	57
8 Trivsel i skolen.....	58
Guttene trives bedre på skolen, men flere gruer seg.....	59
Grad av skoleinkludering påvirker skoletrivsel	60
9 Framtidstro.....	62
Tanker om å slutte videregående skole	63
10 Sosial deltagelse og sosiale nettverk.....	66
Ungdom med funksjonsnedsettelse deltar i organiserte fritidsaktiviteter	70
11 Digital inkludering.....	74
12 Trivsel, framtidstro, sosial og digital inkludering blant ungdom varierer med skoleinkludering.....	80
Oppsummering kapittel 8–12	83
Summary	85
Social and digital participation: School and the internet as an integration arena for children and young people with physical disabilities.....	85
Litteraturliste.....	87

Sammendrag

Sosial deltagelse, sosiale nettverk og nære venner er sentrale faktorer i barn og unges liv. I denne undersøkelsen har vi gjennomført to spørreundersøkelser rettet mot familier som har barn med fysiske funksjonsnedsettelse. Målgruppen til den ene er familier med barn i grunnskolen. I denne undersøkelsen har foreldrene svart på de fleste spørsmålene, mens noen av spørsmålene er stilt til barn i 5 til 10 klasse. Den andre undersøkelsen gjelder elever i videregående skole, der det er elevene selv som har svart. I begge undersøkelsene har vi brukt enkelte spørsmål som er hentet fra NOVAs ungdatabaser for å få et sammenligningsgrunnlag. I formidling av resultater har vi også brukt data fra ungdatabaser.

Treffer færre venner

Resultatene for grunnskolen viser at barn og unge med fysiske funksjonsnedsettelse er mindre sosialt aktive enn andre barn, har færre nære vennskap, og deltar mindre på organiserte fritidsaktiviteter.

De samme mønstrene gjenfinnes i stor grad for videregående skole: Ungdom med funksjonsnedsettelse er i mindre grad inkludert i sosialt samvær med jevnaldrende ansikt-til-ansikt. De fleste ungdommer har minst én fortrolig venn som de kan stole på og betro seg til, men andelen er betraktelig lavere blant ungdommene med funksjonsnedsettelse sammenliknet med jevnaldrende. Én av fire av ungdommene med funksjonsnedsettelse svarer også at de sjelden er sammen med jevnaldrende. I ungdatabasens svarer kun 3 prosent det samme. I tråd med at færre møter jevnaldrende, ser vi også at færre har vært sammen med venner hjemme hos seg selv, hos venner eller vært ute med venner størstedelen av kvelden minst én gang siste uka. I vårt utvalg finner vi ikke noen klare indikasjoner på at ungdom med funksjonsnedsettelse i mindre grad deltar på organiserte fritidsaktiviteter sammenliknet med jevnaldrende.

Mindre aktive på sosiale medier

Sosiale medier og andre digitale møteplasser er blitt en stadig større del av det sosiale livet til barn og unge. Sosiale medier kan representere en mulighet for deltagelse med særlig relevans for vårt utvalg, fordi fysiske barrierer i mindre grad representerer en begrensning. Imidlertid er elever med funksjonsnedsettelse i 5.–10. klasse mindre aktive på sosiale medier enn sine jevnaldrende, og mindre tilbøyelig til å rette oppmerksomheten mot bekjente eller ukjente utenfor den daglige bekjentskapskretsen. I likhet med jevnaldrende bruker også ungdom med funksjonsnedsettelse i videregående skole mye tid på digitale aktiviteter, men er generelt mindre inkludert i et sosialt fellesskap på nett. De er mindre aktive på både sosiale medier og spill.

Funnene indikerer at sosial omgang på digitale plattformer ikke kan kompensere for at barn og unge med funksjonsnedsettelse har mindre sosial omgang med jevnaldrende på fysiske møteplasser. Det er derfor ikke grunn til å tro at sosiale

medier jevner ut tidligere dokumenterte ulikheter i sosial kontakt, men snarere forsterker ulikhetene.

Forventninger til utdanning

I undersøkelsen som er rettet mot barn i grunnskolen, stiller vi også spørsmål om foreldrenes forventninger til barnas skoleprestasjoner. Temaet er viktig fordi forventninger er en indikator på hvordan barnet faktisk vil klare seg på skolen. I alt var det 42 prosent av foreldrene som trodde at barnet ville oppnå en utdanning på universitet eller høyskole. Ytterligere 39 prosent mente at barnet ville fullføre videregående skole, mens 12 prosent mente at barnet ikke kom til å fullføre videregående skole.

Ifølge Utdanningsforbundets statistikk for 2015 var det 27 prosent av alle elever som ikke hadde fullført videregående utdanning etter 5 år. I en tidligere studie (NOVA-rapport 12/13) dokumenterte vi at andelen som fullførte videregående utdanning var nesten tre ganger høyere i et tilfeldig befolkningsutvalg sammenlignet med et utvalg personer med fysiske funksjonsnedsettelse. Dette kan bety at foreldrenes forventninger kan være urealistiske.

Elevene i videregående skole ble spurt om sine egne forventninger til videre skolegang. Ungdommene med funksjonsnedsettelse er mindre optimistiske enn jevnaldrende. En lavere andel tror at de kommer til å fullføre videregående skole, ta høyere utdanning eller få en jobb. Når det kommer til spørsmål om de tror de kommer til å få et godt og lykkelig liv, er de derimot mer optimistiske enn jevnaldrende ungdom.

Foreldre viktige for digital deltagelse

Barn og unge med fysiske funksjonsnedsettelse er ikke en ensartet gruppe, men er kjennetegnet ved en betydelig variasjon i grad av funksjonsnedsettelse og hjelpebehov. For alle mål vi har vurdert, er det slik at deltagelse og vennenettverk i større eller mindre grad er betinget av funksjonsnivå eller hjelpebehov (hvilken sats barnet mottar av hjelpestønad er brukt som en indikator på omfanget av hjelpebehov).

Resultatene viser også at tilgangen på datamaskiner og nettbrett i husholdningen er betinget av sosio-demografiske faktorer som inntekt, utdanningsnivå, familietype og innvandringsbakgrunn. Disse faktorene er likevel ikke de viktigste for å beskrive variasjoner i bruken av sosiale medier. I alt tre av fire mødre/foresatte i grunnskoleutvalget er medlem av Facebook-grupper organisert av klassen. Dette er en faktor som øker mulighetene for at barna også er aktive og deltagende på sosiale medier.

Andelen ungdom med funksjonsnedsettelse i videregående skole som deltar på organiserte fritidsaktiviteter, er høyere blant de som har en mor med høyere utdanning. Mors utdanningsnivå har også betydning for ungdommens forventninger. Dersom mor har høy utdanning, er ungdommene mer optimistiske til at de selv kommer til å ta høy utdanning. Mors utdanningsnivå har også innvirkning på hvordan elever i 5. til 10. klasse oppfatter sine egne skoleprestasjoner. Dersom

mor har høyskole- eller universitetsutdanning, har også barna et mer positivt akademisk selvbilde.

Skolesegregering har mye å si for sosial deltagelse

Vel halvparten av elevene i grunnskolen og videregående skole får spesialundervisning. Hvordan denne undervisningen er organisert, varierer. I undersøkelsen svarer foreldre til barn i grunnskolen og elever i videregående skole på spørsmål om i hvor stor grad barna og ungdommene deltar i ordinær klasseromsundervisning, eller om de tilbringer mer eller mindre tid i segregerte undervisningstilbud på vanlige skoler, eller på spesialskoler. Av alle elevene er det 48 prosent av jentene og 52 prosent av guttene som går i vanlig klasse hele tiden. Gutter har oftere segregerte undervisningstilbud, i alt 32 prosent gikk på spesialskole eller var i en vanlig klasse mindre enn halvparten av tiden, mens tilsvarende andel var 19 prosent av jentene. Andelen som har segregerte undervisningstilbud, øker utover i grunnskolen og er høyest for 10. klasse.

Det er først og fremst hjelpebehov målt som hjelpestønadbeløp som bestemmer graden av skolesegregering. Blant elever med den laveste satsen er det 7 prosent som har segregerte undervisningstilbud, mens det blant elever med den høyeste satsen er 66 prosent som får segregerte undervisningstilbud.

Skolesegregering er den faktoren som i størst grad påvirker andre sider ved elevenes skolesituasjon, sosiale nettverk og sosiale deltagelse. Dette gjelder i de fleste tilfeller også når vi har tatt hensyn til at skolesegregering varierer med hjelpebehov.

Lavere skoletrivsel og færre venner

Elever som har segregert undervisning synes å ha lavere skoletrivsel i grunnskolen enn andre elever. Det gjelder spesielt elever som tilbringer mindre enn halvparten av tiden i vanlig klasseromsundervisning. Denne gruppen kommer klart dårligere ut enn spesialskoleelevene. Når det gjelder sosial inkludering, er det i noen tilfeller snakk om kontraster. For eksempel er det 58 prosent av elever som går i en vanlig klasse hele tiden, som helt sikker har en fortrolig venn, mens denne andelen bare er 18 prosent blant spesialskoleelevene. Andelen som ikke er sosialt aktive på nett, er dobbelt så høy blant elever som tilbringer under halvparten av tiden i vanlig klasseromsundervisning sammenlignet med elever som hele tiden er inkludert i vanlig klasseromsundervisning.

For elever i videregående skole er det også slik at det å ha segregerte undervisningstilbud er knyttet til negative resultater, både når det gjelder tiltro til å få jobb og ta utdanning, og ikke minst for sosial og digital inkludering. Det er imidlertid unntak. Når vi ser på sammenhengen mellom grad av skoleinkludering og trivsel i skolen, finner vi kun små forskjeller i hvor stor andel som trives på skolen og som tror at lærerne bryr seg om dem. Og andelen som tror de vil få et godt og lykkelig liv, er relativt høy, uansett grad av segregering.

1 Innledning

Undersøkelsens tema

Begrepet «inkludering» brukes i mange ulike sammenhenger, og handler om å være en del av noe. Det kan gjelde arbeidsmarkedet, på skolen eller i nærmiljøet. Motsatsen er fenomener som fattigdom og vanskelige levekår, som kan bidra til sosial ekskludering. Dette er fenomener som ofte relatert til definerte befolkningsgrupper og steder. Noen konsensus rundt bruken av begrepet sosial inkludering finnes altså ikke. Skolen er trolig den viktigste arenaen for inkludering vi har for barn og ungdom. En måte å operasjonalisere inkludering på er graden av deltagelse i ordinær klasseromsundervisning på nærskolen. I faglitteraturen betegnes dette ofte som «placement». I de siste tiårene har det vært en målsetting at alle barn, uansett funksjonsnivå, skal gå på nærskolen og delta i ordinær klasseromsundervisning sammen med sine jevnaldrende. Et sentralt mål med denne undersøkelsen er derfor å beskrive i hvilken grad det vi kan betegne som en ideell målsetting faktisk er oppfylt for den gruppen vi studerer, nemlig barn med fysiske funksjonsnedsettelse.

Hvilke faktorer som øker eller minsker sjansene for å være sammen med jevnaldrende i ordinære klasser utgjør en viktig problemstilling. Sentralt er det også å studere sammenhengen mellom graden av deltagelse i ordinær klasseromsundervisning, men også om deltakelse i vennenettverk og i sosial aktiviteter både i og utenfor skolen.

En annen måte å måle inkludering i skolen er å la elevene selv beskrive hvordan de opplever skolen. For barn i grunnskolen (5–10 klasse) har vi brukt et måleinstrument utviklet av europeiske forskere, det såkalte «Perception of inclusion index» (PIQ). Instrumentet består av en sekvens spørsmål som fanger opp ulike aspekter ved elevens opplevelse av skolesituasjonen, for eksempel relasjoner til andre elever. Også foreldrene er stilt spørsmål om hvordan de oppfatter barnas generelle skoletrivsel, vi kan dermed belyse i hvilken grad barnas opplevelse samsvarer med foreldrenes beskrivelser. For elever i videregående skole har vi hentet spørsmål fra NOVAs Ungdata-undersøkelser for å beskrive og sammenligne elevenes egne opplevelser av hvordan de er inkludert i skolehverdagen.

I undersøkelsen fra 2012 (NOVA-rapport 12/13) ble det dokumentert at nesten to tredjedeler av utvalgspopulasjonen ikke hadde fullført videregående skole. Vi har derfor tatt med flere spørsmål om framtidstro og hvordan elevene i videregående skole vurderer egne muligheter. For barn i grunnskolen har vi inkludert spørsmål om hvilke forventninger foreldrene har til barnas videre skolegang. Hvilke faktorer som definerer et utdanningsløp er komplekse og lar seg ikke fange opp i tverrsnittsundersøkelser som denne. Vi vet imidlertid at barnas egne og foreldrenes forventninger har betydning for det videre forløpet. Det er derfor viktig å beskrive kjennetegn til barn og familier som har positive eller negative forventninger til det videre utdanningsløpet.

Beskrivelser av bruken av internett, digitale media og ikke minst sosiale media står sentralt i undersøkelsen. For disse temaene har vi et bredt tilfang av spørsmål fra NOVAs ungdata- undersøkelser, og kan dermed beskrive hvordan barn og unge med fysiske funksjonsnedsettelse skiller seg fra sine jevnaldrende. For en gruppe som ofte kjennetegnes ved mindre fysisk mobilitet, mer begrensede sosiale nettverk og mindre sosial deltagelse kan sosiale medier representere en ressurs. Sosiale medier kan også representere skyggesider i form av nettmobbing. Vi analyserer både ressursperspektivet og omfanget av nettmobbing, og sammenligner med jevnaldrende. Blant annet stiller vi spørsmålet om den lave sosiale deltagelsen i ansikt-til-ansikt situasjoner kompenseres med økt aktivitet på sosiale medier blant barn med fysiske funksjonsnedsettelse.

Sosiale medier representerer ikke bare en ressurs for barn og unge, men også foreldre. I undersøkelsen går vi nærmere inn på hvordan foreldre bruker sosiale medier til å skaffe informasjon om sitt barns situasjon, og til å kommunisere med andre foreldre i samme situasjon. Vi har også forsøkt å beskrive foreldres såkalte sosiale kapital gjennom ulike spørsmål i spørreskjemaet. Hypotesen er at foreldre som relativt aktivt søker informasjon på nettet og har et utviklet nettverk av venner også har en høy grad av sosial kapital som barna kan ha fordel av i ulike sammenhenger.

Utover informasjonen som spørreskjemaet gir består datagrunnlaget av bakgrunnsinformasjon om både barn, foreldre og i noen grad bostedskommunen, disse dataene er hentet fra registre i Statistisk sentralbyrå. Dette tilfanget av data åpner for analyser av en annen form for integrasjon, nemlig den som beskriver ulikheter mellom sosiale grupper og geografiske områder. Det er stor grad av konsensus rundt prinsippet om at barns oppvekst og livsmuligheter i minst mulig grad skal være påvirket av foreldres bakgrunn, slik som inntekt, utdanningsnivå eller landbakgrunn. Norge og andre skandinaviske land har relativt lav inntektsulikhet, en faktor som ofte brukes som forklaring på hvorfor de samme landene har en relativt høy grad av sosial mobilitet eller kommer positivt ut når det gjelder mange ulike helserelaterte problemer som for eksempel overvekt eller selvmord (Pickett and Wilkinson 2010). I vår undersøkelse tar vi utgangspunkt i egenskaper som familietype (barn som bor med begge foreldre sammenlignet med andre boformer), mors utdanningsnivå eller familiens innvandringsbakgrunn. I hvilken grad legger familiebakgrunn for eksempel føringer på hvordan barna vurderer sine egne framtidsutsikter eller muligheter i utdanningssystemet?

Hvorfor studere barn og unge med fysiske funksjonsnedsettelse?

Studier av livsbetingelser for ulike grupper med funksjonsnedsettelse innebærer at man studerer en svært heterogen populasjon. For det første kan en funksjonsnedsettelse representere helt forskjellige utfordringer i skolesituasjoner eller for andre offentlige instanser som skal bistå. For eksempel vil hørselshemmede ha helt andre behov enn de som ikke kan se eller er avhengig av rullestol. Mangfoldet er betydelig. For å kunne lage et spørreskjema som oppleves om meningsfullt for

den som skal svare er det viktig at spørsmålene oppleves som relevante. En løsning på denne utfordringen er å konsentrere seg om en mer avgrenset gruppe som står overfor samme type av utfordringer. En slik avgrensing skaper følgelig et problem fordi resultatene ikke nødvendigvis er overførbare til andre grupper. Likevel er det mange grupper som står overfor samme type problemstillinger når det gjelder f.eks. hvordan spesialundervisningen er organisert.

I denne studien har vi valgt å fokusere på barn og unge med likeartede funksjonsnedsettelse. Det å konsentrere undersøkelsen om grupper med likeartede diagnoser betyr likevel ikke at vi har å gjøre med en homogen populasjon. I praksis vil variasjonen *innenfor* den gruppen vi studerer i denne undersøkelsen være betydelig større enn tilfellet er for en «normalbefolkning» med samme alder og kjønnsfordeling. Men nettopp fordi vi har avgrenset oss til en bestemt populasjon kan vi operasjonalisere variasjoner i funksjonsnivå eller variasjoner i behov for bistand. Dette kan eksemplifiseres i spørsmålet som er stilt elever i videregående skole: «Hvordan beveger du deg vanligvis?» med svarkategoriene «Går vanlig», «Går vanlig, men ikke lange distanser», «Går, men bevegelseshemmet», «Bruker rullestol med kjører selv», og «Avhengig av rullestol og må kjøres av andre». Gjennom spørsmål av denne typen, men også gjennom informasjon fra registrene om hvor mye kontantstøtte familien får på grunn av barnet eller elevens tilstand, har vi etablert indikatorer som kan si noe om hvor alvorlig funksjonsnedsettelsen er. Slike indikatorer er nyttige i analysesammenheng fordi vi kan kontrollere for variasjoner funksjonsnivå når vi studerer f.eks. sosial deltagelse. Datagrunnlaget vil likevel ikke ha en detaljeringsgrad som fullt ut kan korrigere for det mangfoldet som finnes i den kategorien vi studerer. Det vil være et visst innslag av multi-funksjonsnedsettelse som vi ikke har opplysninger om, og det vil også være variasjoner i kognitive evner som ikke tematiseres i undersøkelsen. Av forskningsetiske årsaker er det grenser for detaljeringsgrad i et skjema fordi det vil øke muligheten for at enkeltpersoner kan identifiseres.

En annen begrunnelse for å avgrense undersøkelsen til spesifikke diagnoser er pragmatisk: Fordi NAV fordeler kontantytelser basert på diagnoser er mottakeren av kontantstøtte også registrert og gir muligheter på en kostnadseffektiv måte å identifisere en undersøkelsespopulasjon. Når denne populasjonen også kan koples opp mot administrative registre unngår man å bruke plass på spørsmål om alder, kjønn eller andre opplysninger om familien i spørreskjemaet.

Datagrunnlag

I Norge er det etablert offentlige registre som gjør det mulig å identifisere populasjoner med definerte diagnoser koda etter ICD-standarden (International Classification of Diseases). NAV administrer ordningen med grunnstønad og hjelpestønad, disse stønadene er kontantstøtte til familier som har barn med kronisk sykdom eller funksjonsnedsettelse. Det er dette registeret som er grunnlaget for trekking av utvalget med fysisk funksjonsnedsettelse. For å få stønad må diagnosen bekreftes av lege, som også må gå god for at det dreier seg om en varig

tilstand. Det handler altså ikke om selvrapportert sykdom, men om diagnoser basert på legedokumentasjon og vurdering av saksbehandlere i NAV.

Utvalget består av følgende diagnosegrupper, de samme som i 2012-undersøkelsen (ICD-10 diagnoser):

- Dysmeli, Q71-73
- Ostogenesis imperfecta, Q78.0
- Achondroplasier, Q77
- Cerebral parese, G80
- Spina bifida (ryggmargsbrokk), Q05
- Nevromuskulære sykdommer, G12, G70-73

Flertallet av disse, 80 prosent, har cerebral parese. Vi kan anta at vel 2 av 1000 barn blir født med CP, og at de fleste blir diagnostisert før to års alder (Odding, Roebroek, and Stam 2006a, Andersen et al. 2008). Gruppen er som nevnt over en sammensatt gruppe med svært varierende grad av motoriske utfordringer. I tillegg til de motoriske avvikene har mange med CP tilleggsproblem (Andersen 2009): Det kan handle om tilleggsdiagnoser og tilstander som epilepsi, problem med verbal kommunikasjon og utfordringer knyttet til læring og sansing. Hvordan NAV sitt register har håndtert multiple funksjonsnedsettelse vet vi ikke, det er bare hoved-diagnosen som er i registeret. Det er viktig å være oppmerksom på at begrepet fysisk funksjonsnedsettelse i mange tilfelle inkluderer barn som har utfordringer også knyttet til læring og sosial kommunikasjon.

Undersøkelser som benytter opplysninger underlagt taushetsplikt har forskningsetiske sider. Undersøkelser som dette krever tillatelse fra registreier (NAV). Prosjektet er også vurdert og godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelige data-tjeneste (NSD), som er NOVAs personvernombud.

Spørreskjema ble sendt ut i begynnelsen av desember 2019, og to purringer ble formidlet i januar og februar 20. Registrering av innkomne skjema ble avsluttet etter påske. En mindre del av skjemaene er altså fylt ut etter nedstengningen som fulgte Covid-situasjonen. Omfanget av innkomne skjema etter nedstengningen var omkring 5 %. Selv om deler av skjemaet handler om sosial deltagelse, er det lite trolig at nedstengningen har påvirket resultatene i særlig grad.

I NAVs register ble det trukket 1079 individer i grunnskolealder for skoleåret 2019/20. Etter utsendingen ble det registrert følgende avganger: Retur fra postvesen 18, død/utvandret 16, multihandicap 4, utsatt skolestart 4, til sammen 42. Dette gir et bruttoutvalg på 1040. Det kom inn 505 svar, noe som gir en svarprosent på 49. Videregående hadde et bruttoutvalg på 271 etter at 4 avganger var trukket fra. Med 130 innkomne svar blir svarprosenten 48. Svarprosenten er akseptabel, men lavere enn for 2012 undersøkelsen som hadde en svarprosent på 60. Bruttoutvalget var større denne gangen, slik at omfanget av data var omtrent den samme.

En rekke register ble koblet til datasettet med informasjonen fra spørreskjemaet. De fleste av opplysningene er hentet fra SSBs database FD-trygd og omfatter oppgaver over foreldrenes høyeste fullførte utdanning, inntekt (fra Skattedirektoratet), fødeland, barnets kjønn og alder, og ulike trekk ved bostedskommunen hentet fra data aggregert til kommunenivå (f.eks. sentralitet).

Tabell 1.1 beskriver variasjoner i undersøkelsespopulasjonen for de to utvalgene. Gutter er overrepresentert. Vi ser også at det er betydelige variasjoner i funksjonsnivå. Mens 21 prosent av barna i grunnskolen kan gå vanlig, er det 34 prosent som bruker rullestol. Denne andelen er 38 prosent for elevene i videregående skole i vårt utvalg. Størrelsen på beløpet barna mottar gir også en beskrivelse av hvordan behandlende lege og saksbehandler i NAV vurderer omfanget av hjelpebehov. Mens 20 prosent av barna i grunnskolen mottar 1299 kroner pr. Mnd., mottar 17 prosent av barna det høyeste nivået, 7290 kroner pr. Mnd. Nivået på stønadsbeløp er høyere for elevene i videregående, i denne gruppen mottar 38 prosent det høyeste nivået, som utgjør 8750 kroner i måneden. I alt 85 prosent av barna i grunnskolen bor med begge foreldrene, mens denne andelen er 60 prosent for elevene i videregående. Tabell 1.1 viser også hvordan familieinntekten varierer mellom kvartilene. For elevene i videregående skole har familiene med høyest inntekt (4 kvartil) nesten tre ganger så høy inntekt som familiene med lavest inntekt (1 kvartil.)

Omtrent halvparten av elevene deltar i fullt ut i ordinær klasseromsundervisning. Senere i kapittelet presenteres en nærmere analyse av hvilke faktorer som påvirker denne deltagelsen.

Tabell 1.1 Beskrivelse av utvalget

	Grunnskole (N=505)	Videregående skole (N=130)
Kjønn		
Gutt	57	58
Jente	43	42
I alt	100	100
Klasse, grunnskole		
1–4	37	-
5–7	33	-
8–10	30	-
I alt	100	-
Funksjonsnivå		
Går vanlig	21	26
Går vanlig men ikke lange distanse	26	23
Går, men bevegelseshemmet	20	13
Bruker vanligvis rullestol, men kjører selv	18	28
Avhengig av rullestol og må kjøres av andre	16	10
I alt	100	100
Grunn- og hjelpestønad (NOK)		
Nivå 1 (1299)	20	-
2 (2458)	35	-
3 (4916)	29	-
4 (7290)	17	-
I alt	100	-
Nivå 1 (1573)	-	22
2 (2736)	-	25
3 (6083)	-	39
4 (8750)	-	38
I alt	-	100
Family		
Bor med begge foreldrene	85	60
Andre	15	40
I alt	100	100
Foreldres fødeland		
Begge foreldre født i Norge, EU, USA, Canada, Australia, New Zealand	61	68
En av foreldrene født i Asia, Africa, South America	15	15
Begge foreldre Asia, Africa, South America	24	17
I alt	100	100
Mors høyeste fullførte utdanning		
Grunnskole/videregående	46	55
Universitet/høyskole	54	45
I alt	100	100

Skolesegregering		
Hele tida i vanlig klasse	49	53
Minst halvparten av tida i vanlig klasse	25	18
Mindre enn halvparten av tida	15	19
Spesialscole	11	10
I alt	100	100
Familieinntekt 2018 (gjennomsnitt for kvartil)		
1 (483 000 NOK)	25	-
2 (757 000 NOK)	25	-
3 (956 000 NOK)	25	-
4 (1362 000 NOK)	25	-
1 (472 000 NOK)	-	25
2 (778 000 NOK)	-	25
3 (991 000 NOK)	-	25
4 (1457 000 NOK)	-	25

Feilkilder

I 2012 undersøkelsen var det skjevheter i frafallet, uten at forskjellene var store nok til å være statistisk signifikant (Pedersen and Revold 2012). For 2020 ble det ikke gjennomført noe frafallsanalyse fordi prosjektet ikke hadde tilgang til brutto-utvalget.

I tillegg til feilkilden som ligger i mulige skjevheter i nettoutvalget, er det også mulige skjevheter knyttet til måten bruttoutvalget er trukket på. Ettersom netto-utvalget består av en populasjon som er innvilget kontantstøtte, er det også snakk om en populasjon som er selektert og har gått igjennom en behovsprøving. I prinsippet er det kun barnets tilstand og behov som er gyldige kriterier. Likevel kan det være variasjoner i befolkningen når det gjelder kunnskapen om hvilke rettigheter de har, eller evnen til å søke om kontantstøtte eller andre velferdsytelser som familier med barn med funksjonsnedsettelse har krav på. Det er også mulig at det finnes variasjoner i det tjenesteapparatet som familiene forholder seg til som er mer eller mindre orientert mot å informere om mulige støtteordninger og tiltak som familiene kan ha rett på.

Populasjonen er trukket på grunnlag av en diagnose. Vi har ikke informasjon om andre diagnoser som barnet kan ha. Beløpene som familiene mottar (se tabell 1.1) skal i utgangspunktet reflektere det samlede hjelpebehovene barnet har, der den belastningen som eventuelle andre diagnoser representerer også er inkludert. I tilfellet Cerebral parese vet vi at flere med denne diagnosen har tilleggs-diagnoser. Det kan derfor tenkes at de som har tilleggs-diagnoser opplever at det tilsendte spørreskjemaet er mindre relevant for deres barn, og dermed lar være å sende inn spørreskjemaet.

Feilkildene vi har påpekt kan bety at den nettoppopulasjonen vi undersøker ikke fullt ut er representativ for den gruppen vi ønsker å studere. Det kan være en mulighet at den gruppen vi faktisk studerer er en mer resurssterk gruppe på grunn av de mulige filtrene som finnes i de ulike trinnene datainnsamlingen består av.

Disposisjon

Rapporten består av to deler, der vi behandler utvalget fra grunnskolen og videregående hver for seg. I kapittel 2 behandles imidlertid skolesegregering med utgangspunkt i et koblet datasett som omfatter både grunn- og videregående skole. Del I innledes med en fremstilling av endringer i perioden 2012–2019/20 (kapittel 3). Kapittel 4 omhandler sosial og digital deltagelse, mens temaet for kapittel 5 er foreldrenes utdanningsforventninger til sine barn. I kapittel 6 er digital inkludering temaet, mens kapittel 7 gir presenterer elevenes egne erfaringer med inkludering for elever i 5 til 10 klasse.

I del II av rapporten ser vi på ungdom med funksjonsnedsettelse som går på videregående skole. Flere av temaene likner de vi ser på i grunnskoleutvalget, men utvalget er altså 130 ungdom i videregående skole. Disse har svart på et eget spørreskjema tilpasset denne aldersgruppen, og flere av spørsmålene er identiske med de som brukes i ungdataundersøkelsen. Dette gjør at vi kan sammenlikne svarene med et representativt utvalg med jevnaldrende ungdom. I flere tilfeller har vi sammenliknet undergrupper av ungdom med funksjonsnedsettelse, for eksempel sammenlikner vi gutter og jenter. Undergruppene er valgt ut ifra hvilke variabler som var statistisk signifikante i en modell med ulike kontrollvariabler.

2 Inkludering som deltagelse i ordinær klasseromsundervisning

---

I dette kapitlet presenterer vi en analyse av inkludering forstått som deltagelse i ordinær klasseromsundervisning, ofte betegnet som «school-placement» i faglitteraturen. Det har lenge vært en uttalt skolepolitisk målsetting at alle barn – uansett funksjonsnivå – skal gå på nærskolen og da helst være mest mulig inkludert i vanlig klasseromsundervisning. Målsettingen gjelder ikke bare Norge, men i de fleste andre land^{2,3}. Flere litteraturoversikter har vist at det å inkludere elever med lærevansker i vanlige klasser er gunstig når det gjelder faglige så vel som sosiale kriterier (Carlberg and Kavale 1980, Oh-Young and Filler 2015, Kefallinou, Symeonidou, and Meijer 2020). Lærere er i hovedsak positiv til inkludering (De Boer, Pijl, and Minnaert 2011, Lautenbach and Heyder 2019), uten at denne oppfatningen deles av alle.

Noen er av den oppfatningen at en kombinasjon av segregerte og inkluderte opplegg er å foretrekke for elever med særlig store utfordringer (Norwich 2008). Det følger av dette resonnementet at inkludering i vanlig klasseromsundervisning nødvendigvis er en tilstrekkelig betingelse for inkludering. Inkludering handler om noe mer enn «hvor undervisningen foregår og sammen med hvem» nemlig pedagogisk læringsutbytte (Haug 2017). Mens de som først og fremst er deltagere i utdanningssystemet oppfatter inkludering som «placement», der elever med spesielle behov er med i ordinære klasser, har de som deltar på profesjonell basis som lærere og pedagoger en forståelse som handler om å legge til rette for behovene for alle elever (Krischler, Powell, and Pit-Ten Cate 2019).

På tross av en politisk målsetting om deltagelse i ordinær klasseromsundervisning er den praktiske implementeringen av dette inkluderingsprinsippet mangelfull i de fleste europeiske land. Omfanget av tilgjengelige ressurser for å oppnå målet varierer mellom land (Schwab 2020). Hvem som beslutter hvor barnet skal gå varierer også fra land til land. Noen steder er det foreldrene som avgjør, andre steder er det profesjoner som bestemmer. I hovedsak handler inkluderingen om hvordan spesialundervisningen blir organisert. Når kriteriene for hvem som har rett på spesialundervisning varierer mellom land er også dette en kilde til uklarhet om hvor omfattende inkluderingen egentlig er (Ramberg and Watkins 2020).

---

² [Lenke til Right to Education](#)

³ [Lenke til Regjeringen.no](#)

Heller ikke i Norge er det klare kriterier for når et barn har behov for spesialundervisning, og hvordan denne undervisningen skal organiseres. På lokalt nivå er det derfor betydelige variasjoner i hvor stor andel av elevmassen som får spesialundervisning, og hvordan denne undervisningen er organisert. Tall fra utdanningsdirektoratet viser at andelen som får spesialundervisning i grunnskolen kan variere mellom 2 og 20 prosent mellom kommuner⁴. Selv mellom relativt store kommuner er variasjonen betydelig, for eksempel var andelen i 2018 5,3 prosent i Bærum og 10,0 prosent i Stavanger.

I vårt grunnskoleutvalg var det i alt 58 prosent av guttene som fikk spesialundervisning og 55 prosent av jentene. Tilsvarende for videregående skole var noe lavere og kjønnsforskjellene større, 52 prosent av guttene fikk spesialundervisning og 43 prosent av jentene. Til sammenligning fikk nesten 8 prosent av den samlede elevmassen i grunnskolen spesialundervisning i 2018, mens tilsvarende for videregående skole var 2,6 prosent (se note 4).

Mange faktorer påvirker sannsynligheten for å være mottaker av spesialundervisning, og hvordan undervisningen blir organisert. Den mest nærliggende faktoren er selvsagt barnets behov for støtte. I vår undersøkelse har vi ikke variabler som beskriver elevens kognitive nivå, men bruker variabelen hjelpebehov (hjelpestøtnadsnivå) som indikator. Siden det gjelder elever med større eller mindre grad av fysisk funksjonsnedsettelse, kan graden av universell utforming av skoler legge begrensinger på hvordan spesialundervisningen organiseres. Temaet har fått mye oppmerksomhet, og handler om at inngangspartier, klasserom og fysisk infrastruktur skal være fysisk tilgjengelig for alle. Dette handler ikke bare om barna, men også om foreldre og lærere med funksjonsnedsettelse som også trenger et tilrettelagt skolemiljø.

Også faktorer som ikke er knyttet til barnets behov kan ha betydning og påvirke mulighetene for deltagelse i vanlig klasseromsundervisning. Forskning har vist at sosial bakgrunn kan ha betydning for både hvem som får spesialundervisning og hvordan den er organisert (Szumski, Smogorzewska, and Karwowski 2017). Vi har derfor inkludert mors utdanningsnivå og foreldrenes fødeland i analysen, i tillegg til kjønn og hvilket klassetrinn barnet går i.

Når det gjelder spesialskoler er det kun større kommuner som historisk sett har etablert slike. Vi har derfor inkludert sentralitet i analysen. I tillegg er det ifølge Utdanningsdirektoratets statistikk slik at flere elever får spesialundervisning sammen utenfor den ordinære klassen på store skoler, mens flere får spesialundervisning alene på små skoler.

Tabell 2.1 viser at det er en klar kjønnsforskjell. Selv om forskjellen mellom kjønnene i andelen som får spesialundervisning ikke er så stor, er variasjonen større når det gjelder hvordan den er organisert. Guttene har noe oftere segregerte

---

⁴ [Lenke til Utdanningsdirektoratet](#)

undervisningsopplegg, i alt 32 prosent gikk på spesialskoler eller var i en vanlig klasse mindre enn halvparten av tiden, for jentene var denne andelen 19 prosent.

For alder ser vi et mønster der andelen som mottar segregerte undervisningsopplegg (spesialskoler/vanlig klasse mindre enn halvparten av tiden) øker med klassetrinn fram til slutten av ungdomsskolen. I den offisielle statistikken over alle som mottar spesialundervisning finnes et tilsvarende mønster, der andelen som mottar spesialundervisning øker med elevenes alder utover i grunnskolen. Mens det generelle omfanget av spesialundervisning i videregående skole faller betydelig i videregående skole, gjenfinnes ikke denne tendensen for vårt utvalg.

Det kan det se ut som at barn der mor har grunnskole eller videregående skole som høyeste fullførte utdanning i noe større grad har segregerte undervisnings tilbud. Det er vanskelig å se noen tendens når det gjelder foreldrenes fødeland, annet enn en tendens til at flere går på spesialskoler. Dette skyldes trolig et mer sentralisert bosettingsmønster for disse gruppene.

Når det gjelder sentralitet er det nesten ingen som går på spesialskoler i de minst sentrale kommunene. Til en viss grad kan vi si at barn i mindre sentrale kommuner er mer integrert i vanlig klasseromundervisning, men det må bemerkes at en større andel barn i disse kommunene oppgis å delta mindre enn halvparten av tiden i vanlig klasseromsundervisning.

Organiseringen av spesialundervisningen er klart betinget av hjelpebehov målt som nivået av stønadsbeløp. For barn som mottar det laveste nivået (nivå 1) er det 7 prosent som oppgis å ha segregerte undervisningsopplegg (spesialskoler/vanlig klasse mindre enn halvparten av tiden), mens tilsvarende for barn som mottar det høyeste beløpet er 66 prosent. Og mens 75 prosent av barna med lavest stønadsbeløp går i en vanlig klasse hele tiden, er det 17 prosent av barna med det høyeste stønadsbeløpet som deltar i klasseromsundervisning sammen med en vanlig klasse.

Som tabell 1.1 tydelig viser er det hjelpebehovene som klarest gir føringer på hvordan undervisningen er organisert. Det betyr at når vi videre skal analysere effekten av skolesegregering må det tas hensyn til og kontrolleres for variasjoner i hjelpebehov og andre mål på grad av funksjonsnedsettelse.

Tabell 2.1 Organisering av spesialundervisning etter egenskaper ved elev, familie og bostedets sentralitet. (N=635)						
	Grad av skolesegregering					
	I alt	I en vanlig klasse hele tiden	I en vanlig klasse minst halvparten av tiden	I en vanlig klasse mindre enn halvparten av tiden	Spesialskole	(N)
Kjønn						
Gutt	100	48	21	19	13	(353)
Jente	100	52	28	12	7	(262)
Klassetrinn						
1–4	100	53	29	11	7	(177)
5–7	100	51	23	15	11	(162)
8–10	100	41	23	23	14	(148)
Videregående	100	53	18	19	10	(128)
Hjelpestøtnadsnivå/beløp NOK						
Nivå 1 (1299)	100	75	18	4	3	(118)
Nivå 2 (2458)	100	55	29	10	5	(194)
Nivå 3 (4916)	100	45	27	18	10	(175)
Nivå 1 (7290)	100	17	16	37	29	(116)
Mors høyeste fullførte utdanning						
Grunnskole/videreg.	100	47	23	19	11	(293)
Universitet/høyskole	100	52	25	14	10	(322)
Foreldres fødeland						
Begge født i Norge, EU, USA, Canada, Australia, New Zealand	100	51	24	18	7	(382)
En av foreldrene født i Asia, Afrika, Sør-Amerika	100	47	21	13	19	(94)
Begge foreldrene født i Asia, Afrika, Sør-Amerika	100	49	26	12	13	(138)
Sentralitet¹						
1 (Mest sentrale)	100	43	21	10	26	(84)
2	100	52	23	16	9	(175)
3	100	51	21	14	14	(160)
4	100	43	37	19	1	(106)
5 (Minst sentrale)	100	57	19	23	1	(74)
¹ Lenke til Statistisk sentralbyrå						

Del I Grunnskolen

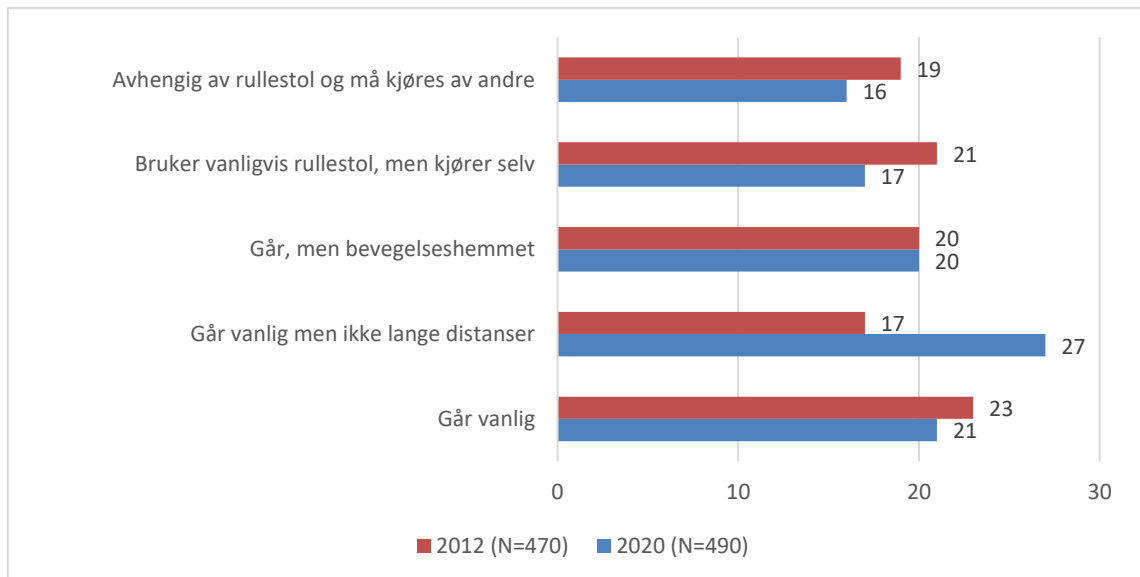
3 Endring over tid

I dette kapitlet undersøker vi om det er skjedd noen endringer mellom 2012 og 2019/20 når det gjelder utvalgte tema som hadde identiske spørsmålsformuleringer på de to telletidspunktene. Det er brukt samme innsamlingsmetode, og diagnosegruppene er de samme og trukket fra det samme registeret i NAV.

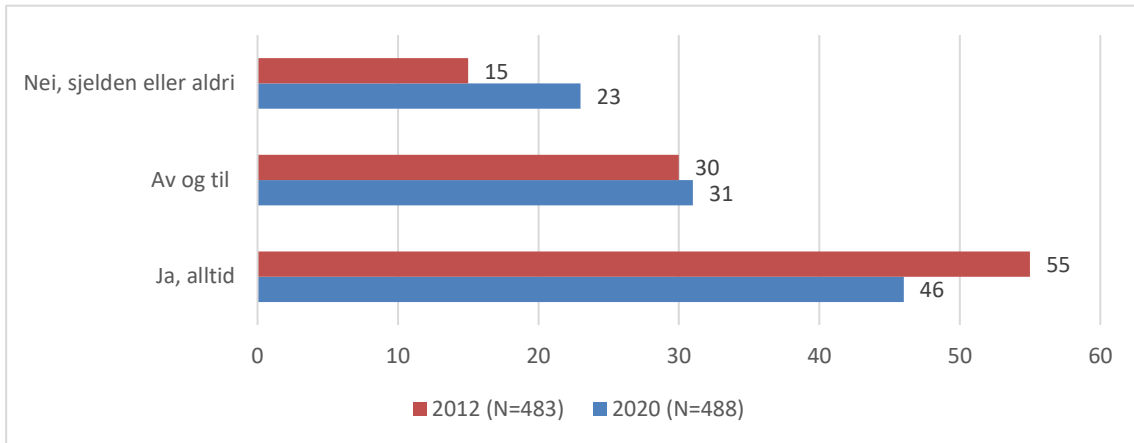
Funksjonsnivå

Resultatene for funksjonsnivå målt som evne til å bevege seg kan tyde på at vi har å gjøre med en populasjon i 2020 som har et noe bedre funksjonsnivå (Figur 3.1). Det samme kan gjelde for figur 3.2. I 2012 er det 15 prosent som svarer sjelden eller aldri på spørsmålet «Vil noen som ikke kjenner barnet umiddelbart se at barnet er funksjonshemmet?», mens 23 prosent svarer bekreftende på det samme spørsmålet i 2020. Foreldrenes vurdering av hvor mye hjelp barnet trenger i hverdagen har små endringer (figur 3.3). Videre er det små forskjeller mellom foreldrenes vurdering av barnets helsetilstand på de to tidspunktene, j.fr figur 3.4. Figurene illustrerer den store variasjonen som finnes i undersøkelsespopulasjonen. For eksempel er det i 2020 16 prosent som er avhengig av rullestol som må kjøres av andre, mens 23 prosent kan gå vanlig.

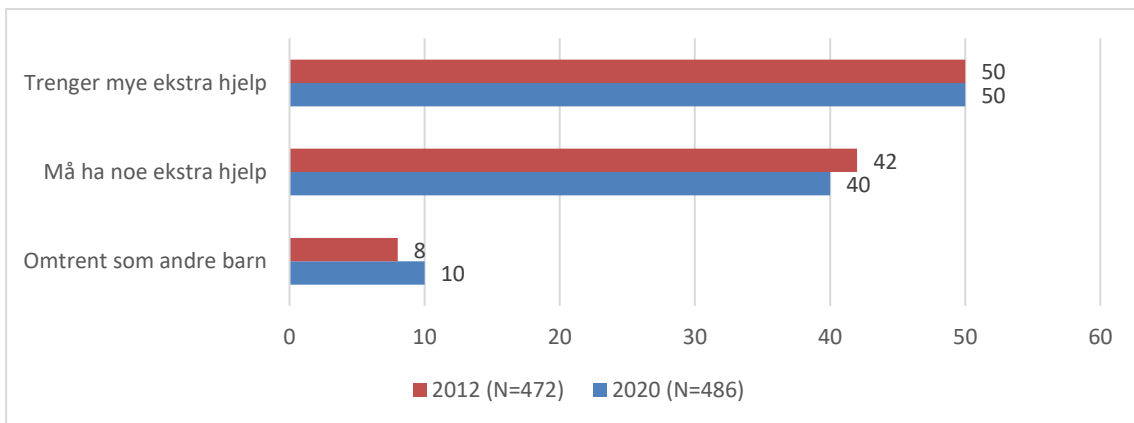
Figur 3.1 Hvordan beveger barnet seg vanligvis?

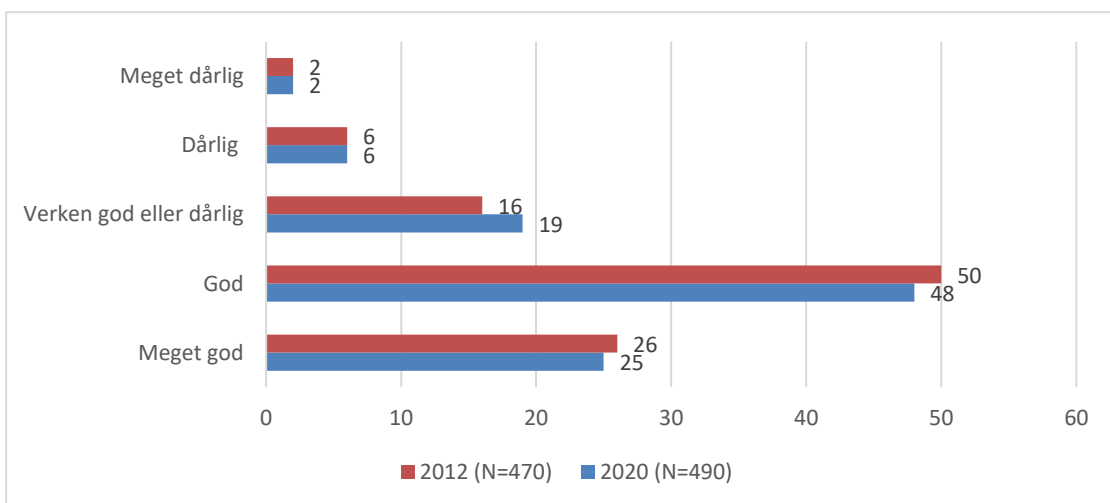
Figur 3.2 Respons på spørsmålet «Vil noen som ikke kjenner barnet umiddelbart se at barnet er funksjonshemmet?» Prosent

Figur 3.3 Respons på spørsmålet «Hvor mye hjelp trenger barnet i hverdagen?» Prosent

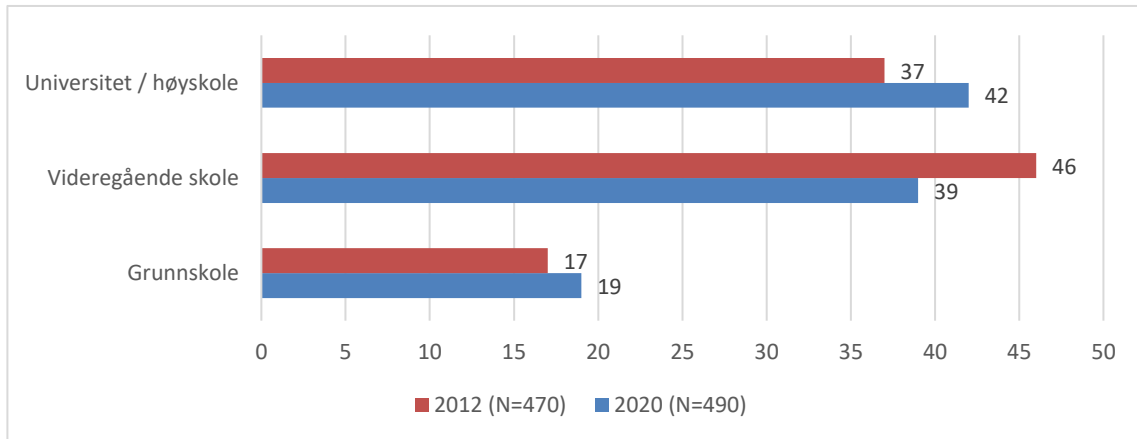
Figur 3.4 Respons på spørsmålet «Hvordan vurderer du barnets helse?» Prosent

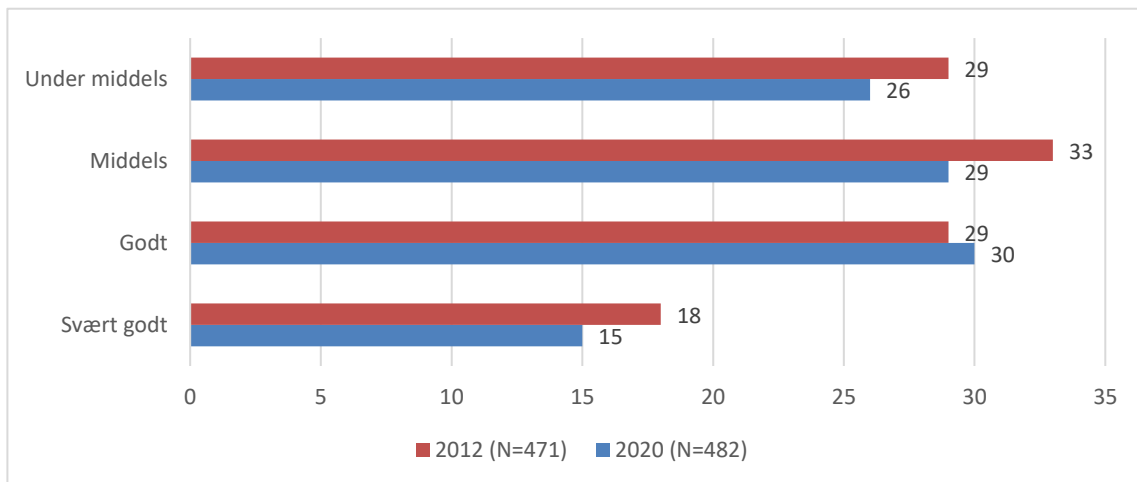
Utdanningserfaringer

Foreldrene gir på begge tidspunkt et relativt optimistisk bilde av hvordan barna vil lykkes i utdanningssystemet (figur 3.5). Når det gjelder faglig utvikling og klasse-trivsel tyder resultatene på et noe mer positivt inntrykk i 2020, men forskjellene mellom de to tidspunktene er små (figur 3.6). Det overveiende flertallet av barna trives godt eller svært godt på skolen ifølge foreldrene (figur 3.7).

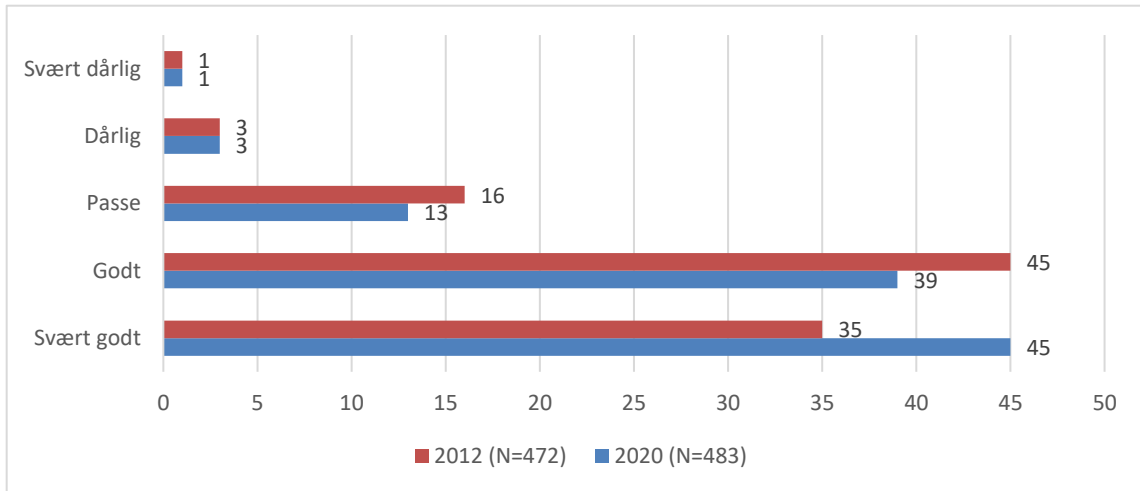
Figur 3.5 Respons på spørsmålet «Hvor lang utdanning tror du barnet vil oppnå?» Prosent

Figur 3.6 Respons på spørsmålet «Hvordan synes du barnet gjør det faglig på skolen? Vil du si...» Prosent

Figur 3.7 Respons på spørsmålet «Hvordan tror du barnet barnet trives i klassen sin? Tror du han/hun trives...» Prosent

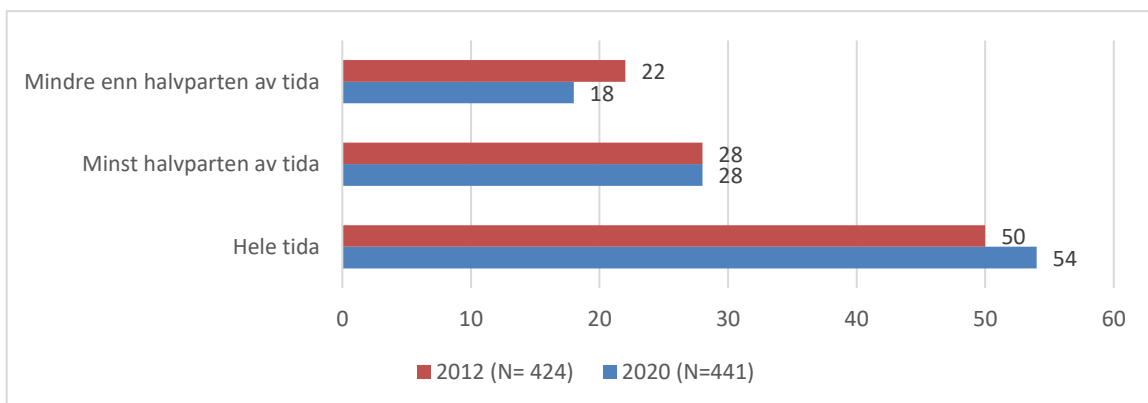

Organisering av spesialundervisning

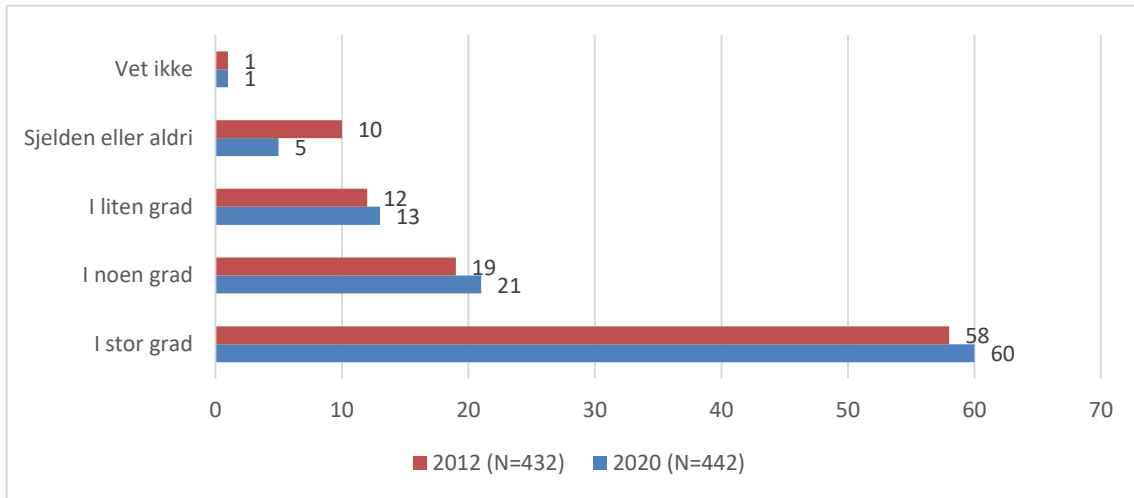
I 2013-14 fikk 72 prosent av alle elever spesialundervisning utenfor den ordinære klassen (Utdanningsdirektoratet), mens i 2017-18 har andelen gått ned til 60 prosent. I vårt utvalg var det i 2020 49 prosent som var sammen med en ordinær klasse hele tida, i 2012 var andelen noe lavere, 43 prosent (figur 3.8), (utvalg der elever som går på spesialskole er holdt utenfor). Figur 3.9 viser at andelen som følger det ordinære opplæringsopplegget for klassen er stabilt over tid.

Spørsmålet «Er det laget en individuell opplæringsplan (IOP) for ditt barn, som viser hva han/hun skal lære ut fra sine forutsetninger?» ble også stilt, og resultatene viser at 63 prosent svarte ja i 2020, mens andelen var 75 prosent i 2012.

Figur 3.8 Respons på spørsmålet «I omtrent hvor stor del av skoletida er barnet sammen med en vanlig klasse?» Prosent

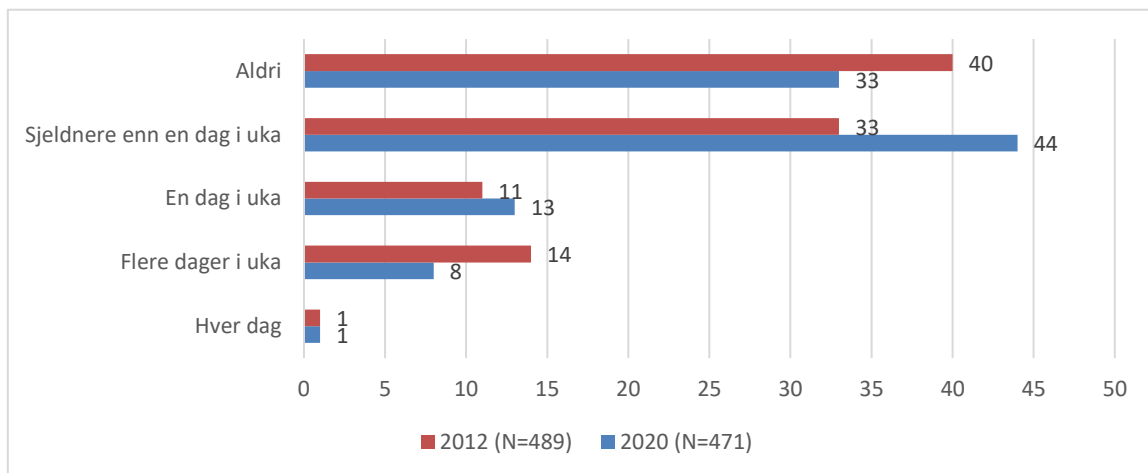
Figur 3.9 Respons på spørsmålet «I hvor stor grad følger barnet det ordinære undervisningsopplegget for klassen?» Prosent

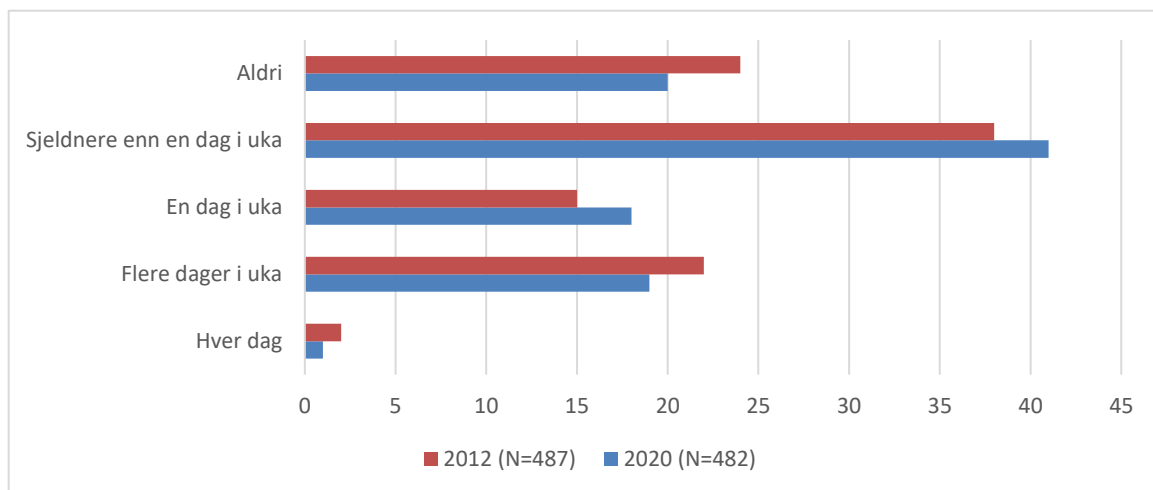
Sosial deltagelse

Uformell deltagelse i form av besøk hos venner og besøk av venner viser ikke noen klar tendens når det gjelder endring over tid (figur 3.10 og 3.11). Det generelle inntrykket av lav deltagelse gjelder på begge tidspunkt. På spørsmålet «Deltar barnet på organiserte gruppeaktiviteter utenom skoletid? Vi tenker her på idrett, spill, musikk eller lignende» svarte 61 prosent ja i 2020 og 62 prosent ja i 2012.

Figur 3.10 Respons på spørsmålet «Hvor ofte er barnet med venner hjem?» Prosent

Figur 3.11 Respons på spørsmålet «Hvor ofte har barnet venner hjemme hos seg selv?» Prosent

4 Sosial deltagelse og sosiale nettverk

Innledning

Skolen er trolig den viktigste arenaen for sosial integrasjon for barn og ungdom. Samhandling med jevnaldrende gir et bedre utgangspunkt også for faglig utvikling (Bottcher 2010). Vi vet at den sosiale deltagelsen blant barn med fysiske funksjonsnedsettelse er lavere enn blant jevnaldrende, avtar ettersom barna blir eldre og med grad av funksjonsnedsettelse, og at interaksjonen i større grad er rettet mot familie, betalte hjelpere og barn som også har funksjonsnedsettelse (Bult 2011, Piškur et al. 2012, Michelsen 2009).

En ofte brukt definisjon av sosial kapital skiller mellom tre ulike typer, nemlig «bridging», «bonding» og «linking» sosialkapital (Putnam 2001). «Bonding» handler om nære venner, familie og andre relasjoner der deltagerne deler en felles kultur eller etnisitet. Nære relasjoner er kjent for å ha en særlig betydning for psykisk helse. «Bridging» handler om relasjoner som strekker seg ut over nære vennskap til for eksempel kolleger, tidligere kolleger eller venner man har et mer distansert forhold til. Denne type relasjoner er viktig for situasjoner der man står overfor utfordringer som handler om å «komme seg videre» på en eller annen måte, for eksempel skaffe seg jobb. Bridging handler også om en generell holdning eller tilbøyelighet til å søke ut over sine nærmeste relasjoner for å skaffe seg informasjon. «Linking» handler om å ha kontakter i andre sosiale skikt enn dem man selv tilhører. Det er ikke noen konsensus om hvordan de ulike typene av sosial kapital operasjonaliseres. Hvordan sosial kapital operasjonaliseres vil dessuten avhenge av aldersgruppe og livsfase.

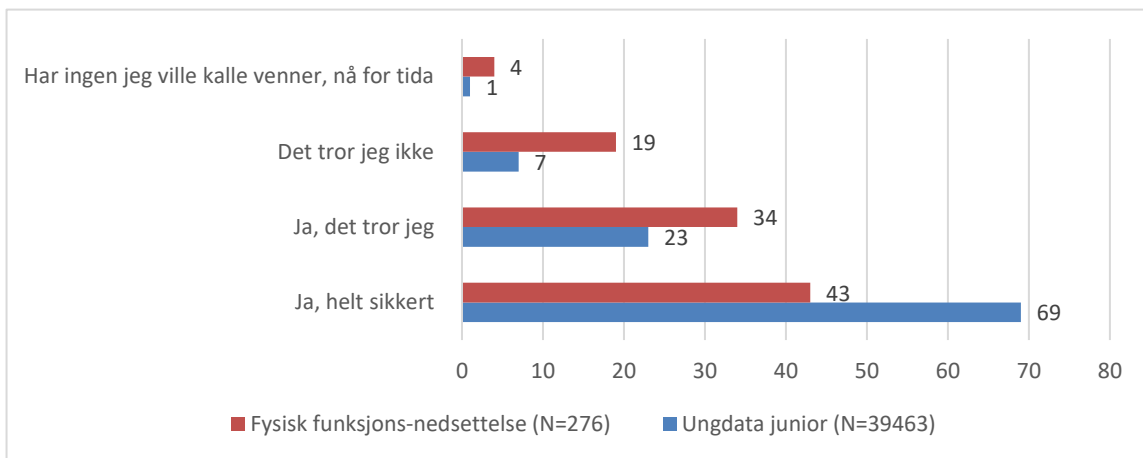
I vår undersøkelse har vi flere spørsmål som går direkte på omfanget av nære venner, og som fanger opp «bonding». Som indikatorer for «bridging» brukes variabler som beskriver omfanget av sosial deltagelse på ulike arenaer, som skole, friminutter og formelle/uformelle aktiviteter etter skoletid. Sosial deltagelse har mange positive aspekter, men vil også være en forutsetning for å bygge sosial kapital av typen «bridging». I første del av kapittelet sammenligner vi resultater fra NOVAs ungdataundersøkelser. I andre del av kapittelet rettes oppmerksomheten mot hvilke egenskaper ved barna og familien som peker mot en større eller mindre grad av deltagelse.

Mindre deltagelse blant barn med funksjonsnedsettelse? En sammenligning med NOVAs Ungdata

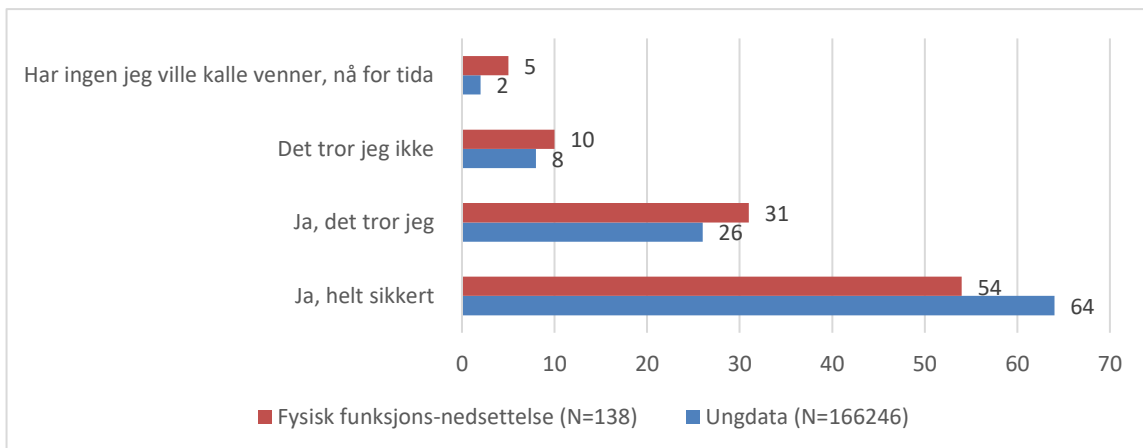
NOVAs Ungdata-junior undersøkelse dekker klassetrinnene 5 til 7 klasse, mens Ungdata undersøkelsen dekker ungdomsskolen og videregående. Vårt utvalg med fysisk funksjonsnedsettelse dekker hele grunnskolen og videregående skole. Datasettene har ikke de samme spørsmålene til de samme aldersgruppene, derfor er flere tabeller og figurer inndelt etter spesifikke aldersgrupper. Spørsmålet om

nære venner handler om kvaliteten på det sosiale nettverket. Nære venner er viktig og kjent som den kanskje viktigste forebyggende faktoren for psykiske lidelser. Et spørsmål som er stilt til begge utvalgene, «*Har du minst én venn som du kan stole fullstendig på og kan betro deg til om alt mulig?*», viser at det er færre i utvalget med funksjonsnedsettelse som oppgir å ha nære venner. I utvalget hentet fra Ungdata junior var det 69 prosent som svarte «*Ja, helt sikkert*» på spørsmålet, mens tilsvarende andel for barn med fysiske funksjonsnedsettelse var 43 prosent (figur 4.1). Mønsteret er det samme for ungdomsskolen, men forskjellene er ikke like store (figur 4.2).

Figur 4.1 Respons på spørsmålet «Har du minst én venn du kan stole fullstendig på og som du kan betro deg til om alt mulig?» 5.–7. klasse. Prosent

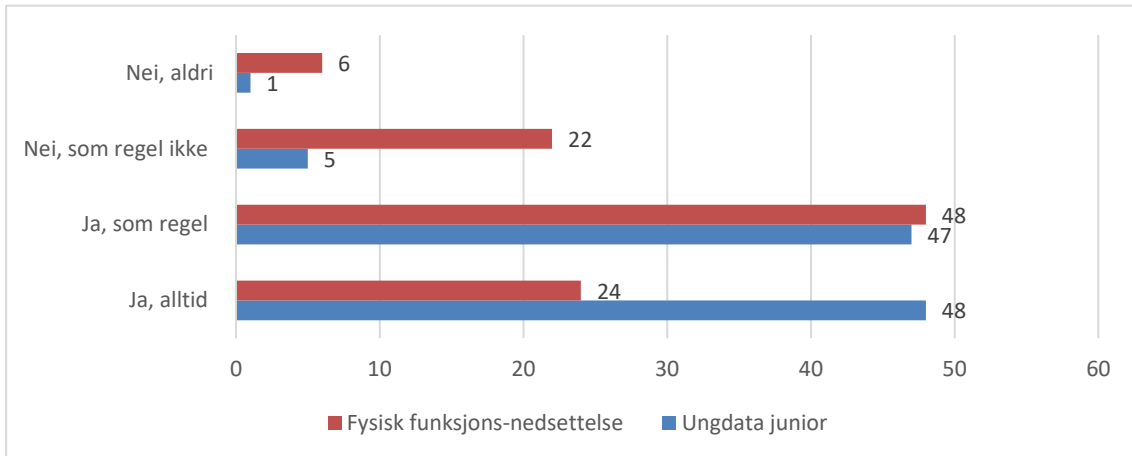
Figur 4.2 Respons på spørsmålet «Har du minst én venn du kan stole fullstendig på og som du kan betro deg til om alt mulig?» 8.–10. klasse. Prosent

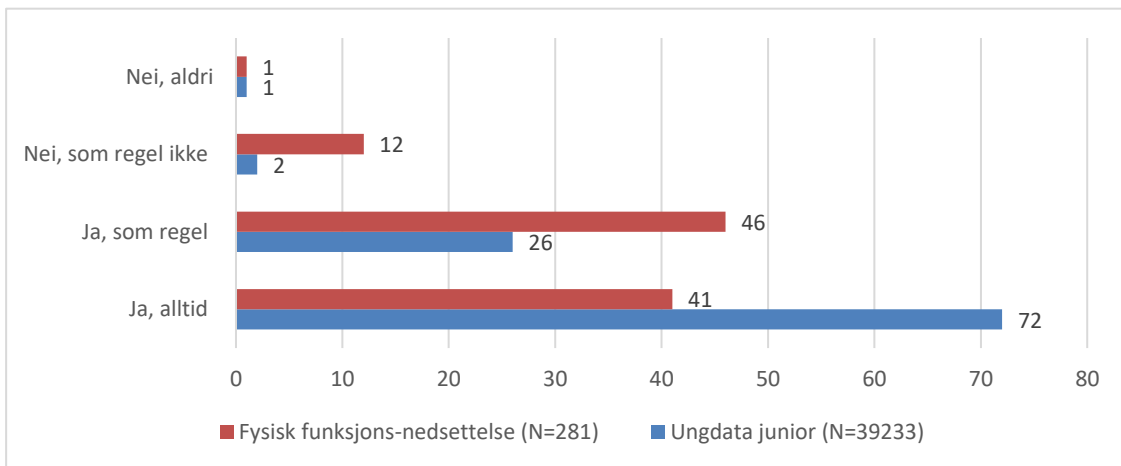
I begge utvalgene er det også spørsmål om samvær med venner og deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter. Når det gjelder samvær med venner var det 27 prosent i utvalget med fysisk funksjonsnedsettelse som aldri eller som regel ikke hadde noen å være sammen med på fritida, mens andelen var 7 prosent for samme aldersgruppe (5–7 klasse) i ungdata-junior (figur 4.3). Når det gjelder fri-minutter er det igjen flere i ungdata-junior som ofte har noen å henge med i fri-minuttene (figur 4.4).

Figur 4.3 Respons på spørsmålet «Har du noen å være sammen med på fritida?» 5.–7. klasse. Prosent

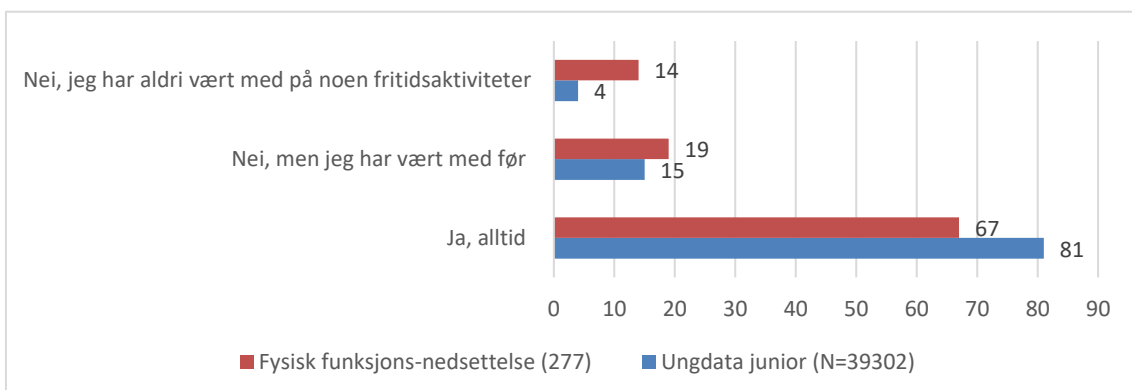

Figur 4.4 Respons på spørsmålet «Har du noen å være sammen med i friminuttene på skolen?» 5.–7. klasse. Prosent

Det er noe mer vanlig å delta på organiserte fritidsaktiviteter for ungdomsautvalget, men forskjellene er moderate. Mens 81 prosent i ungdomsautvalget alltid er med på faste fritidsaktiviteter, er andelen 67 prosent for utvalget med fysisk funksjonsnedsettelse (figur 4.5).

Figur 4.5 Respons på spørsmålet «Er du med på noen faste fritidsaktiviteter for tiden?» 5.–7. klasse. Prosent

Vennskap, sosial deltagelse og sosiale nettverk: hvilke faktorer avgjør?

Vennskap

I utvalget er det stilt flere spørsmål om vennskap, noen som foreldrene har svart på og noen som barna har svart på (5–10 klasse, se figur 4.1–4.5 i avsnittet over). I dette avsnittet skal vi undersøke hva som kjennetegner de som på ulike måter oppgis å ha venner, det vil si at mor har svart at:

- barnet har en eller flere bestevenner,
- barnet er sammen med en eller to faste venner på fritiden,

For spørsmål stilt til elevene har vi analysert følgende:

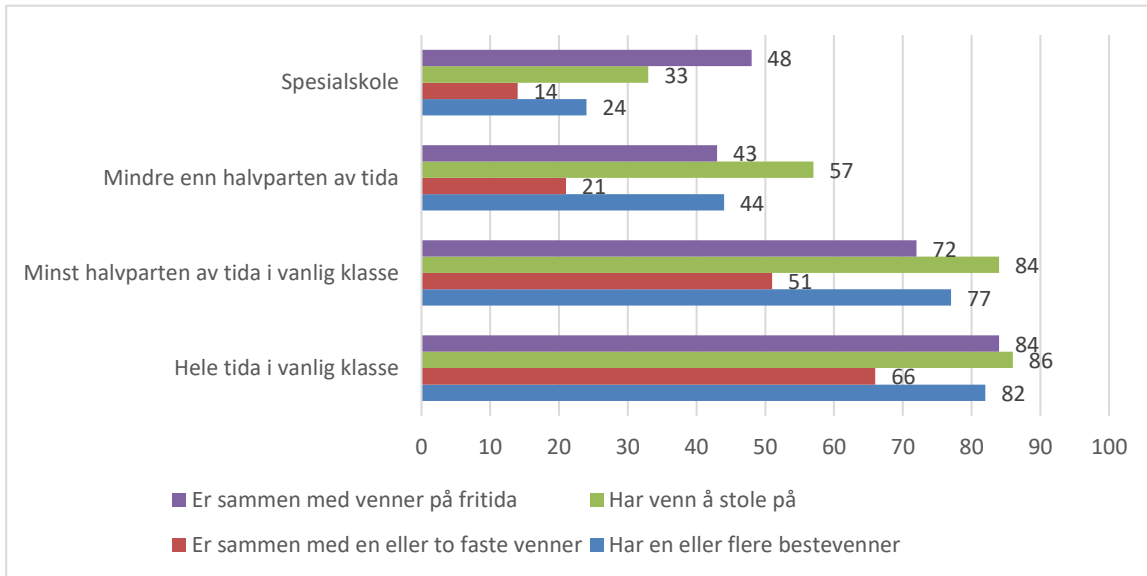
- Hvem svarer «Ja, helt sikkert» eller «Ja, det tror jeg» på spørsmålet «Har du minst én venn som du kan stole fullstendig på og kan betro deg til om alt mulig?»,
- Hvem svarer «Ja alltid» eller «Ja, som regel» på spørsmålet «Har du noen å være sammen med på fritida?».

I tillegg til elevens kjønn og klassetrinn, har vi sett på om mangfoldet i gruppen i form av familietype (bor med en av foreldrene, foreldres innvandringsbakgrunn, mors høyeste fullførte utdanning) har noe å si for hvordan mødrene og elevene beskriver omfanget av venner. I tillegg er funksjonsnivå (evne til å bevege seg) og grad av deltagelse i ordinær klasseromsundervisning tatt med i analysene.

Resultatene viser at elevens kjønn, familietype og foreldrenes utdanning og innvandringsbakgrunn har lite å si for omfanget av de ulike typene vennskap. I noen grad er det slik at det å ha nære venner er mer vanlig jo eldre barnet blir.

Imidlertid er det klare sammenhenger mellom hvordan faktorer som funksjonsnivå og deltagelse i ordinær klasseromsundervisning påvirker hvordan vennskapene beskrives. Analysene viser at disse sammenhengene gjelder begge variablene, uavhengig av hverandre. Figur 4.6 og 4.7 beskriver sammenhengen for de to variablene.

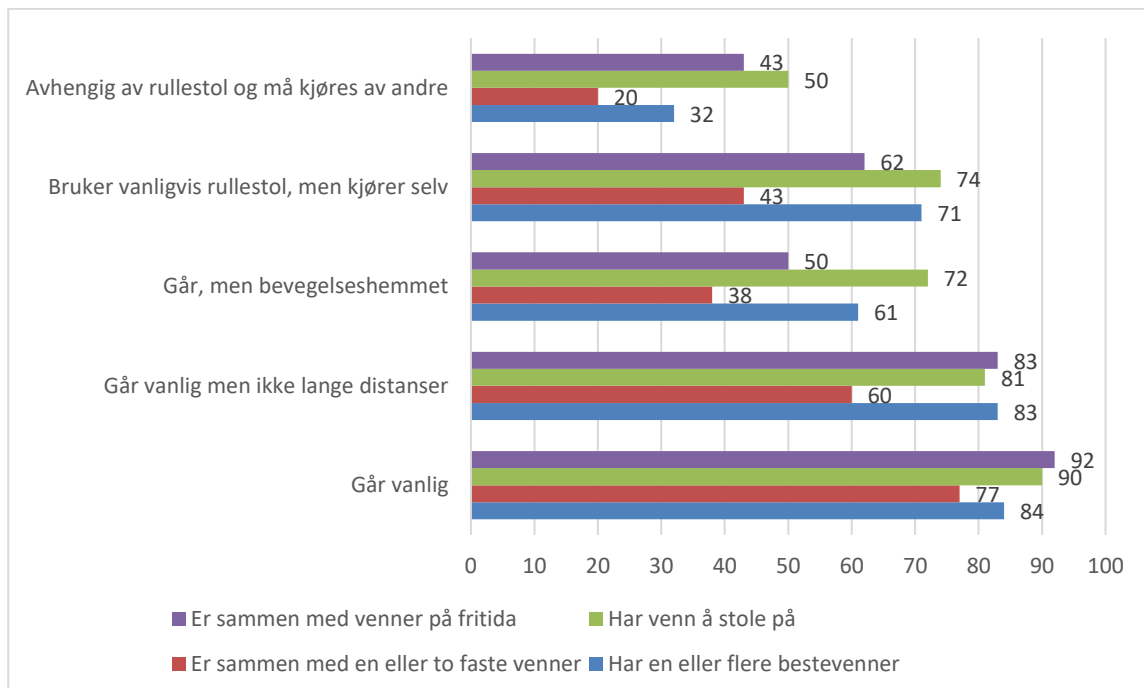
Figur 4.6 Omfang av venner etter grad av integrering i vanlig klasseromsundervisning. Prosent, N=277

Elevene som går på spesialscole er den gruppen som kommer dårligst ut, og kontrasten er stor sammenlignet med elever som er i en vanlig klasse eller i en vanlig klasse mer enn halvparten av tiden. Elever som bruker mindre enn halvparten av tida i vanlig klasseromsundervisning har også et klart mindre omfattende sosialt nettverk.

Det er også klare sammenhenger mellom funksjonsnivå og hvordan vennskapene beskrives. Forskjellene er ikke like markante som i figur 4.6, og sammenhengen er heller ikke helt lineær. Det er små forskjeller mellom de som bruker rullestol som de kan kjøre selv, og de som går, men oppgir å være bevegelseshemmet.

Figur 4.7 Omfang av venner etter funksjonsnivå. Prosent, N=310

Sosial deltagelse

Elevene er spurt om i hvilken grad de har noen å være sammen med i friminuttene, og om de er med på organiserte fritidsaktiviteter. Også foreldrene er spurt om barnet deltar på organiserte fritidsaktiviteter. I tillegg har foreldrene svart på hvor ofte barnet er med venner hjem eller har besøk av andre. Alle de fem målene er så analysert opp mot bakgrunnsegenskaper som fanger opp den store variasjonen som finnes innenfor den gruppen vi studerer.

Tabell 4.1 beskriver sammenhengene for de variabler som både mor og barn har svart på.

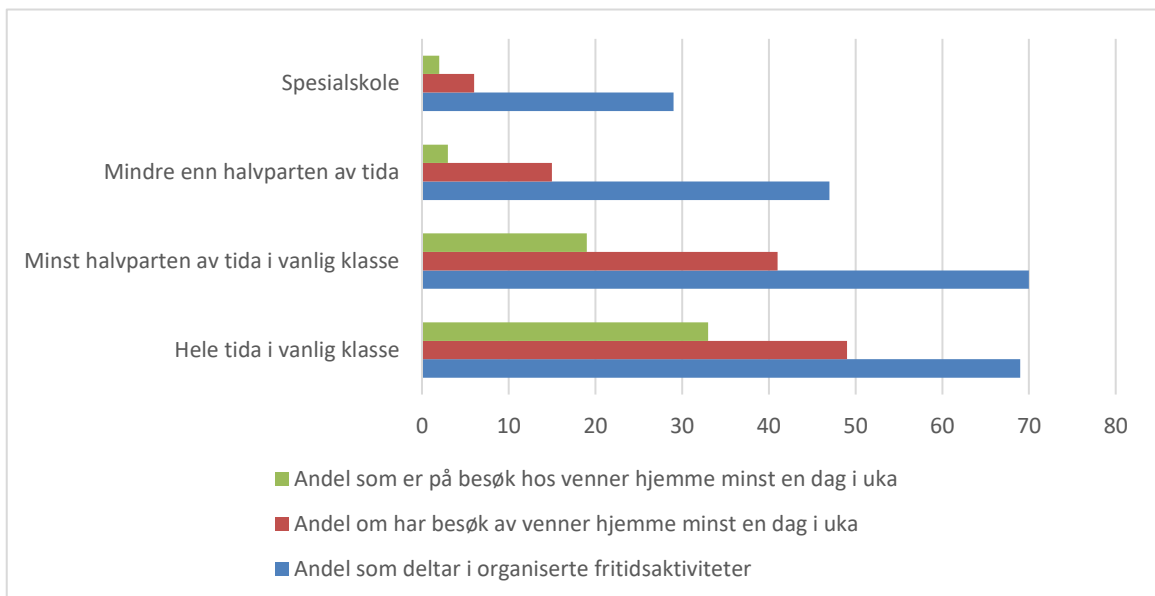
Tabell 4.1 Sosial deltagelse etter kjønn, klassetrinn, hjelpebehov (støtnadsnivå), familietype, mors utdanning, foreldres fødeland og grad av integrering i klasseromsundervisning. Prosent, N=310

	Andel som har deltatt i organiserte fritidsaktiviteter (foreldre)	Andel som har deltatt i organiserte fritidsaktiviteter (elev har svart)	Andel som har noen å være sammen med i friminuttet (elev har svart)	Andel som har hatt besøk hjemme etter skolen minst en dag (foreldre)	Andel som har vært på besøk hos andre etter skolen minst en dag (foreldre)
Kjønn					
Gutt	66	65	88	38	21
Jente	58	64	84	36	22
Klassetrinn					
1–4	63	-	-	42	22
5–7	64	67	87	41	22
8–10	59	63	85	26	21
Hjelpestøtnadsnivå/beløp NOK					
Nivå 1 (1299)	80	78	91	57	34
Nivå 2 (2458)	66	69	90	41	28
Nivå 3 (4916)	63	65	88	28	14
Nivå 4 (7290)	23	34	67	16	5
Familietype					
Bor med begge foreldrene	63	67	87	39	23
Andre	52	49	83	24	14
Mors høyeste fullførte utdanning					
Grunnskole/videreg.	54	55	84	36	22
Universitet/høyskole	68	73	89	38	22
Foreldres fødeland					
Begge født i Norge, EU, USA, Canada, Australia, New Zealand	68	69	88	40	23
En av foreldrene født i Asia, Afrika, Sør-Amerika	64	71	88	44	23
Begge foreldrene født i Asia, Afrika, Sør-Amerika	47	51	83	23	19
Skoleinkludering					
I en vanlig klasse hele tiden	69	68	94	49	33
I en vanlig klasse minst halvparten av tiden	70	74	92	41	19
I en vanlig klasse mindre enn halvparten av tiden	47	50	60	15	3
Spesialscole	29	46	78	6	2

Analysene viser at verken kjønn eller alder er av stor betydning for sosial deltagelse. For variabler som beskriver mors utdanningsnivå, foreldrenes innvandningsbakgrunn og familietype er det først og fremst organiserte fritidsaktiviteter som utviser en variasjon. For eksempel var det blant barn der begge foreldrene var født i Asia, Afrika eller Sør-Amerika 47 prosent som deltok på organiserte fritidsaktiviteter, mot 69 prosent for barn der begge foreldrene var født i Norge, EU eller andre vestlige land. Sammenhengen var omtrent den samme om det var eleven eller mor som hadde svart.

Figur 4.8 illustrerer variasjoner i deltagelse i både organiserte og uorganiserte fritidsaktiviteter. Det er i særlig grad elever som tilbringer mindre enn halvparten av tida i en vanlig klasse eller går på spesialskole som i mindre grad er sosialt aktive, spesielt når det gjelder besøk hos/av venner etter skoletid.

Figur 4.8 Sosial deltagelse etter grad av skoleinkludering. Prosent, N=310

5 Utdanningsforventninger

Innledning

Som dokumentert i NOVA-rapporten i 2013 innebærer det å være født med en fysisk funksjonsnedsettelse en større risiko for ikke å gjennomføre videregående skole. I et utvalg født mellom 1965 og 1985 var det 64 prosent som ikke hadde fullført videregående utdanning når de var mellom 25 og 45 år, mens tilsvarende andel i et tilfeldig befolkningsutvalg var 17 prosent (Finnvold 2013).

At en funksjonsnedsettelse kan ha konsekvenser for mulighetene til å gjennomføre en utdanning er vel kjent. En studie fra England fant at 16 prosent av elever som hadde fått spesialundervisning nådde et forventet utdanningsnivå etter fullført obligatorisk utdanning, mens tilsvarende var 61 prosent for elever som ikke hadde fått spesialundervisning (Humphrey et al. 2013). Det finnes altså et «achievement gap» der det å ha en funksjonsnedsettelse innebærer en risiko for ikke å fullføre et utdanningsløp.

At barn med fysiske funksjonsnedsettelse har større problemer med å gjennomføre et utdanningsløp er ikke overraskende. Når over halvparten i utvalget får spesialundervisning (mot 8 prosent i den øvrige elevmassen) er det et uttrykk for at gruppen står overfor større utfordringer enn andre. Noe av bakgrunnen henger sammen med innslag av andre funksjonsnedsettelse knyttet til syn og hørsel eller til verbal kommunikasjon (Andersen et al. 2008, Kennes et al. 2002, Odding, Roebroeck, and Stam 2006b).

I dette kapitlet er temaet foreldrenes forventninger til hvor lang utdanning barnet vil få. Foreldrenes forventninger er viktige fordi de er en nært knyttet til barnas forventninger (Rimkute et al. 2012, Benner and Mistry 2007, Beutel and Anderson 2008, Kirk et al. 2011). Barnas egne forventninger har igjen konsekvenser for faktiske prestasjoner i skolen (Marjoribanks 2003, Scott-Jones 1995, Wood et al. 2010). En litteraturgjennomgang har vist at foreldrenes forventninger har en positiv innflytelse på karakterer så vel som motivasjon for videre skolegang (Yamamoto and Holloway 2010). To studier som har fulgt den samme populasjonen over tid konkluderte også med at foreldrenes forventninger hadde positive konsekvenser for både selvbilde og prestasjoner, og at de positive effektene også gjaldt for elever med funksjonsnedsettelse (McCoy et al. 2016, Doren, Gau, and Lindstrom 2012).

En studie fra USA konkluderte at foreldrenes forventninger fungerte som en «buffer» mot lave forventninger fra skolen. Resultatene var bedre i tilfeller der foreldrene hadde høye forventninger og skolen lave, sammenlignet med tilfeller der forventningene var lave både fra skolen og foreldrenes side (Benner and Mistry 2007).

Tidligere studier har også vist at foreldres forventninger til egne barns skoleprestasjoner er knyttet til deres egne utdanningserfaringer (Davis-Kean 2005). En

nylig gjennomført studie fra Irland fant at forventningene til skolen var påvirket av mødrenes egen utdanningsbakgrunn, men at også tilbakemelding fra skolen påvirket elevenes forventninger (Smyth 2020).

Barnets hjelpebehov, inkludering i klasseromsundervisning og mors utdanning avgjør

Tabell 5 viser en klar sammenheng mellom hjelpebehov/funksjonsnivå og forventninger. Når det gjelder hjelpebehov øker andelen foreldre som ikke tror at barnet vil fullføre videregående fra 6 prosent (nivå 1) til 51 prosent på nivå 4. Den gruppen som har de laveste forventningene er foreldre til rullestolbrukere som ikke kan styre selv, der 57 prosent antas å ikke fullføre videregående. Sammenhengen mellom funksjonsnivå og forventninger er imidlertid ikke lineær. Foreldre som har barn i rullestol som de kan styre selv, har langt høyere forventninger, kun 12 prosent av disse barna forventes å ende med grunnskole som høyeste fullførte utdanning.

Foreldre som selv har fullført en høyere utdanning har også høyere forventninger til sine barn enn andre. 51 prosent forventet at barna skulle få en høyere utdanning, mens tilsvarende tall var 32 prosent for foreldre med videregående skole som høyeste fullførte utdanning.

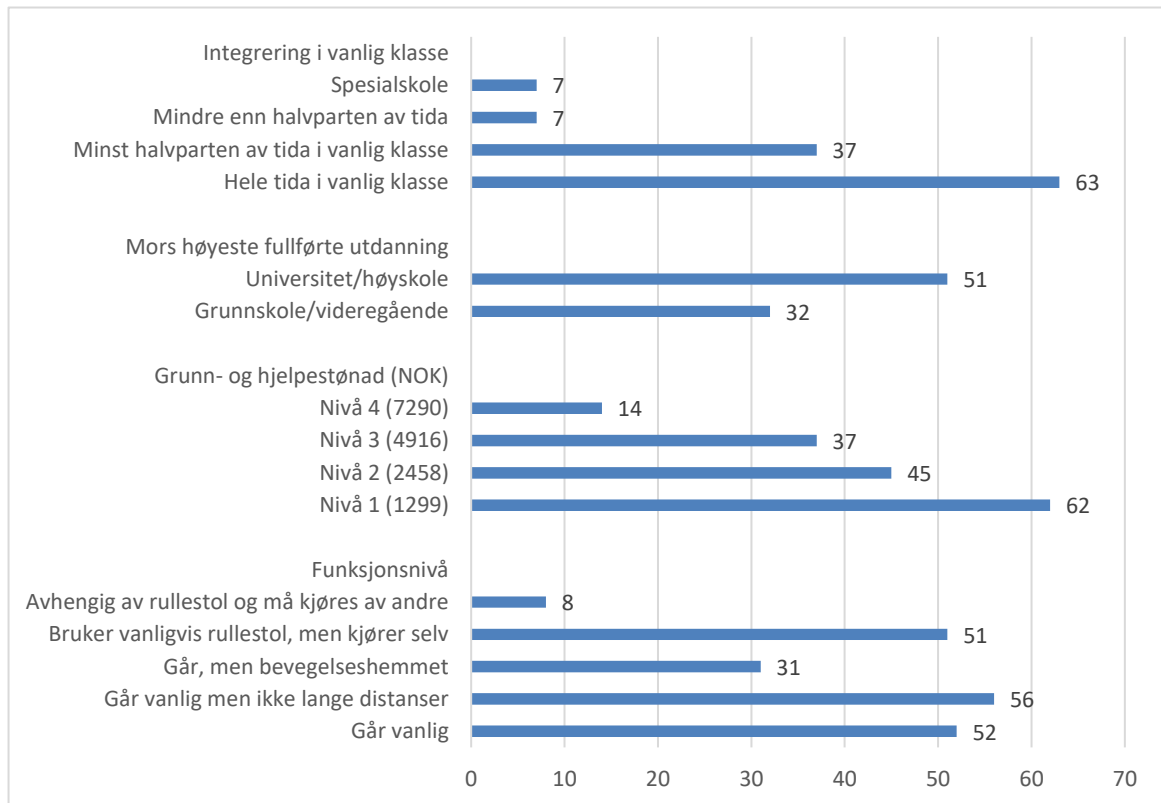
Tabellen viser også at det er en tydelig gradient når det gjelder integrering i klasseromsundervisning og forventninger. Hele 63 prosent av foreldrene til barn som hele tiden er i en vanlig klasse venter at barnet vil ta en høyere utdanning, en andel som reduseres til 7 prosent dersom barnet tilbringer mindre enn halvparten av tida i en vanlig klasse eller går på spesialskole. Resultatene som er beskrevet for funksjonsnivå, integrering og mors utdanningsnivå er statistisk sikre og uavhengig av hverandre. Figur 5.1 illustrer de viktigste sammenhengene.

Tabell 5.1 Foreldrenes forventninger til hvor lang utdanning barna vil få. Prosent

	Svar på spørsmålet «Hvor lang utdanning tror du at barnet ditt kommer til å få?»				
		Grunn- skole	Videre- gående skole	Universitet/ høyskole	
Total	100	19	39	42	(469)
Kjønn					
Gutt	100	17	36	47	(203)
Jente	100	21	41	38	(266)
Klassetrinn					
1–4	100	20	37	43	(169)
5–7	100	23	30	47	(158)
8–10	100	15	50	35	(142)
Funksjonsnivå					
Går vanlig	100	7	41	52	(99)
Går vanlig men ikke lange distanse	100	8	36	56	(122)
Går, men bevegelseshemmet	100	24	44	31	(95)
Bruker vanligvis rullestol, men kjører selv	100	12	37	51	(81)
Avhengig av rullestol og må kjøres av andre	100	57	33	8	(72)
Hjelpestøtnadsnivå/beløp NOK					
Nivå 1 (1299)	100	5	33	62	(95)
Nivå 2 (2458)	100	13	42	45	(163)
Nivå 3 (4916)	100	21	42	37	(134)
Nivå 1 (7290)	100	51	35	14	(71)
Familietype					
Bor med begge foreldrene	100	19	39	42	(402)
Andre	100	23	36	41	(66)
Foreldres fødeland					
Begge født i Norge, EU, USA, Canada, Australia, New Zealand	100	18	42	40	(288)
En av foreldrene født i Asia, Afrika, Sør-Amerika	100	24	34	42	(71)
Begge foreldrene født i Asia, Afrika, Sør-Amerika	100	19	34	47	(110)
Mors høyeste fullførte utdanning					
Grunnskole/videreg.	100	20	49	32	(214)
Universitet/høyskole	100	19	30	51	(255)
Inkludring i vanlig klasseromsundervisning					
I en vanlig klasse hele tiden	100	6	31	63	(230)
I en vanlig klasse minst halvparten av tiden	100	14	49	37	(119)
I en vanlig klasse mindre enn halvparten av tiden	100	47	46	7	(72)
Spesialscole	100	53	41	7	(45)

Figur 5.1 Andel som forventes å fullføre utdanning på universitets-/høyskolenivå (foreldrenes forventninger), etter grad av skoleinkludering, mors utdanning og funksjonsnivå. Prosent, N=469

6 Digital inkludering

Sosiale media og andre digitale plattformer har fått en stadig viktigere rolle for bygging og vedlikehold av sosiale nettverk. Det blir hevdet at ferdigheter i bruk av digitale ressurser er like viktige som evnen til å skrive, lese og regne (OECD 2016). Tilgang til nettressurser er ansett som en viktig faktor for funksjonshemmedes muligheter til aktiv deltagelse i samfunnet, der nasjonalstatene i Europa har et formelt ansvar for å legge til rette for digital inkludering (Ferri and Favalli 2018). Kunnskap om tilgang på digitale ressurser blant unge med funksjonsnedsettelse er relativt begrenset. Sverige er et av de land der bruken av internett er mest studert, likevel er den nesten ingen studier av hvordan svensker med funksjonsnedsettelse bruker internett. En undersøkelse som omfattet et utvalg på 771 personer med til sammen 35 ulike diagnoser eller funksjonsnedsettelse konkluderte at disse gruppene hadde mindre tilgang til digitale ressurser, var mindre tilbøyelige til å bruke internett til banktjenester eller netthandel, og i hovedsak følte seg mindre inkludert i det digitale samfunnet (Johansson, Gulliksen, and Gustavsson 2020). Undersøkelsen fra Sverige viste også at utvalget med funksjonsnedsettelse ikke var en homogen gruppe, og at det var store variasjoner i bruken av internett innad i gruppe.

De fleste undersøkelser som tematiserer variasjoner i bruk av og erfaringer med digitale medier blant mennesker med funksjonsnedsettelse finner at ulikheten er et speilbilde av andre ulikheter i samfunnet: Høyere inntekt, utdanning og det å tilhøre hushold med flere personer øker bruken av internett (Scholz, Yalcin, and Priestley 2017, Vicente and Lopez 2010). Noe av bakgrunnen for forskjellene kunne tilskrives at hushold der medlemmer hadde funksjonsnedsettelse hadde færre finansielle ressurser.

Vår undersøkelse inkluderer en rekke spørsmål om barn og unges bruk av og tilgang på sosiale medier, der vi bygger på NOVAs Ungdataundersøkelser for å få et sammenligningsgrunnlag. Utgangspunktet er at sosiale medier representerer en positiv mulighet for kontakt med jevnaldrende med særlig relevans for vårt utvalg, som kan oppleve at fysiske barrierer begrenser mulighetene for sosial deltagelse. Samtidig er det også slik at sosiale medier har skyggesider, nettmobbing er derfor et tema vi tar opp.

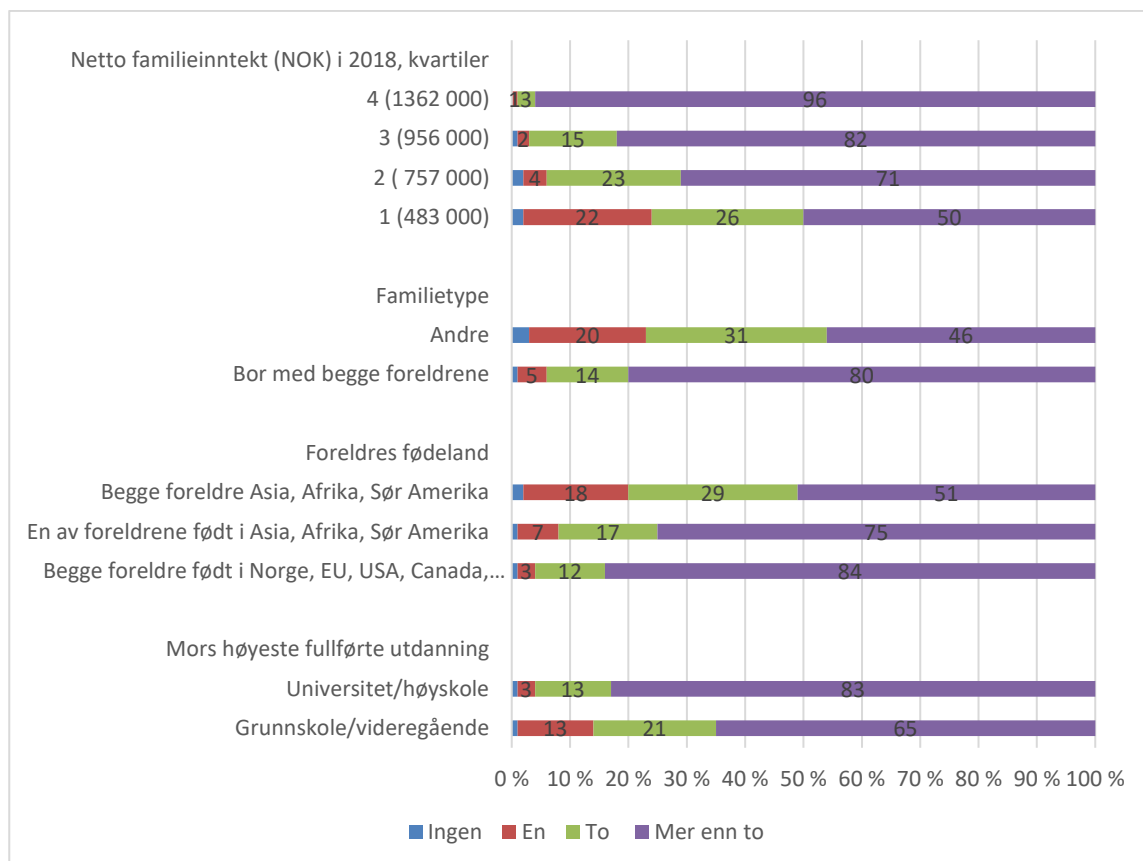
I det første avsnittet undersøker vi om det er slik at tilgangen på nettbrett og datamaskiner varierer systematisk mellom ulike grupper i vårt utvalg? Neste avsnitt sammenligner utvalget med tilsvarende data fra sist tilgjengelige versjon av Ungdata-undersøkelsene. Kan det være slik at elever med fysiske funksjonsnedsettelse kompensere for den manglende fysiske kontakten med jevnaldrende (kapittel 5) med bruk av sosiale medier? Det siste avsnittet beskriver variasjoner innenfor populasjonen av elever med fysiske funksjonsnedsettelse. Hvem er de hyppige brukerne, og hvem faller utenfor?

Tilgang på datamaskiner og nettbrett: Inntekt avgjør

Undersøkelsen ble gjennomført ved hjelp av papirskjema sendt i posten til barnets adresse. Beslutningen om å bruke postal utsendelse var dels begrunnet med at grupper som er mindre fortrolige med internett ville ha større sannsynlighet for ikke å delta. Resultatet viser at kun fem personer (1 prosent) svarte at de ikke hadde noen nettbrett eller datamaskiner i familien. I alt 7 prosent svarte at de hadde tilgang på et nettbrett/datamaskin, mens 17 prosent svarte to. Det mest vanlige svaralternativet var to eller flere (75 prosent).

I analysen av hva som påvirker tilgangen på nettbrett og datmaskiner er det fire faktorer som utmerker seg: Ikke overraskende er det inntekt som er viktigst. Uavhengig av inntektsnivå er det å ha to eller flere nettbrett/datamaskiner mindre vanlig dersom foreldrene ikke bodde sammen, dersom mor hadde grunnskole eller videregående som høyeste fullførte utdanning eller dersom begge foreldrene var født i Asia, Afrika eller Sør-Amerika (figur 6.1).

Figur 6.1 Respons på spørsmålet «Hvor mange datamaskiner eller nettbrett har familien din?» Etter familieinntekt, familietype, landbakgrunn og mors utdanning. Prosent. N=488

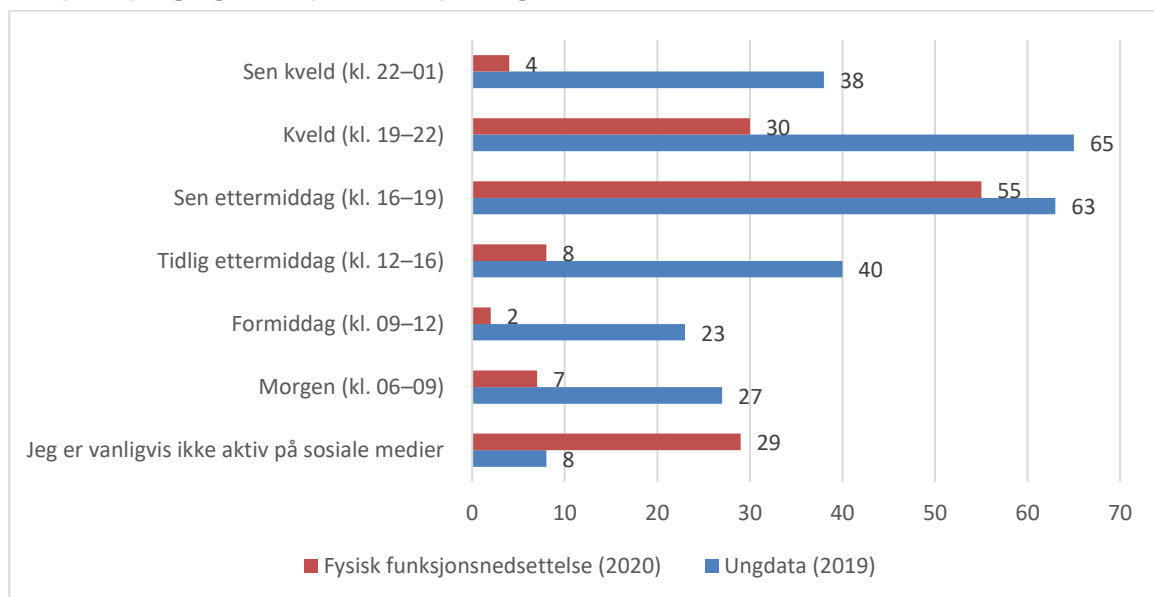

Mindre bruk av sosiale medier blant barn med fysiske funksjonsnedsettelse

Av barn i 5 til 7 klasse var det ifølge datasettet Ungdata junior 25 prosent som ikke brukte sosial media i 2019. Tilsvarende i vårt utvalg for samme aldersgruppe var 54 prosent. Figur 6.2 viser når på døgnet elever i 8–10 klasse bruker sosiale medier for de to utvalgene, også for disse aldersgruppene er det mindre vanlig blant elever med fysiske funksjonsnedsettelse å bruke sosiale medier. Mens de som ikke brukte sosiale medier utgjorde 27 prosent i vårt utvalg, var tilsvarende andel 7 prosent for elevene som hadde svart på samme spørsmål i Ungdataundersøkelsen i 2019.

Om vi ser på når på døgnet de som svarte er aktive, er forskjellene mellom de to utvalgene større. Dette er et resultat som må tolkes med en viss skepsis, ettersom data er samlet inn på litt ulike måter. Mens Ungdata er besvart på skolen, inngår spørsmålene til elevene med funksjonsnedsettelse i et skjema administrert og innsendt av foreldrene. I den siste versjonen er det en mulighet for at noen vegrer seg for å fortelle at de bruker sosiale medier seint på kveldene eller i skoletiden. Det er likevel god grunn til å tro at bruken av sosiale medier er klart mindre for elever med funksjonsnedsettelse.

Figur 6.2 Når på døgnet er du mest aktiv på sosiale medier (Facebook, Instagram, Snapchat og lignende)? Elever på ungdomstrinnet. Prosent

I tabell 6.1 og 6.2 er omfanget av nettmobbing i 5–7 klasse beskrevet. I tabellen er det bare svarene til den delen av utvalgene som faktisk brukte sosiale medier som er tatt med. Resultatene fra disse klassetrinnene gir ikke grunnlag for å hevde at elever med funksjonsnedsettelse opplever nettmobbing oftere eller sjeldnere enn andre elever.

Tabell 6.1 Negative opplevelser på nettet/mobil. Ungdata junior, 5.–7. klasse. Underutvalg som er aktive på sosiale medier. Prosent, N= 29 000

Har du i løpet av de siste månedene blitt utsatt for noe av det følgende?	I alt	Ingen ganger	1 gang	2–5 ganger	6 ganger eller mer
At noen via nettet eller mobil har truet deg	100	95	5	2	1
At noen via nettet eller mobil har skrevet sårende ting til deg eller om deg	100	80	13	5	2
At noen har lagt ut sårende bilder eller videoer av deg på nettet eller mobil	100	94	4	1	1
At noen har stengt deg ute fra sosiale ting på nettet	100	84	10	4	2

Tabell 6.2 Negative opplevelser på nettet/mobil. 5.–7. klasse. Utvalg med fysisk funksjonsnedsettelse. Underutvalg som er aktive på sosiale medier. Prosent, N=66

Har du i løpet av de siste månedene blitt utsatt for noe av det følgende?	I alt	Ingen ganger	1 gang	2–5 ganger	6 ganger eller mer
At noen via nettet eller mobil har truet deg	100	97	2	1	0
At noen via nettet eller mobil har skrevet sårende ting til deg eller om deg	100	74	18	8	0
At noen har lagt ut sårende bilder eller videoer av deg på nettet eller mobil	100	97	2	1	0
At noen har stengt deg ute fra sosiale ting på nettet	100	80	11	8	1

Nettmobbing i ungdomsskolen ser ut til å være et mer utbredt fenomen enn tilfellet er på barneskolen. I alt 67 prosent av elevene i Ungdata-utvalget hadde opplevd at andre hadde skrevet sårende meldinger, og 77 prosent hadde opplevd å bli utestengt fra sosiale ting på nettet (tabell 6.3). Disse andelene ser ut til å ligge lavere i utvalget av elever med funksjonsnedsettelse, hhv. 79 og 84 prosent (tabell 6.4).

Tabell 6.3 Negative opplevelser på nettet/mobil. 8.–10. klasse. Utvalg med fysisk funksjonsnedsettelse. Underutvalg som er aktive på sosiale medier. Prosent, N=96

Har du i løpet av de siste månedene blitt utsatt for noe av det følgende?	I alt	Ingen ganger	1 gang	6 ganger eller mer	
At noen via nettet eller mobil har truet deg	100	89	8	3	0
At noen via nettet eller mobil har skrevet sårende ting til deg eller om deg	100	79	14	5	2
At noen har lagt ut sårende bilder eller videoer av deg på nettet eller mobil	100	93	7	0	0
At noen har stengt deg ute fra sosiale ting på nettet	100	84	4	8	3

Tabell 6.4 Negative opplevelser på nettet/mobil. 8.–10. klasse. Ungdata. Underutvalg som er aktive på sosiale medier. Prosent, N = 15300

Har du i løpet av de siste månedene blitt utsatt for noe av det følgende?	I alt	Ingen ganger	1 gang	2–5 ganger	6 ganger eller mer
At noen via nettet eller mobil har truet deg	100	82	11	5	2
At noen via nettet eller mobil har skrevet sårende ting til deg eller om deg	100	67	16	11	6
At noen har lagt ut sårende bilder eller videoer av deg på nettet eller mobil	100	89	8	2	1
At noen har stengt deg ute fra sosiale ting på nettet	100	77	13	7	3

Tabell 6.5 og 6.6 beskriver i hvilken grad den sosiale kontakten på nettet er rettet mot det som er den vanlige vennekretsen, og i hvilken grad aktiviteten retter seg mot ukjente. For begge utvalgene utgjør venner som eleven treffer jevnlig i andre sammenhenger også den vanligste sosiale kontakten på nettet. Det er imidlertid mindre vanlig for elevene med funksjonsnedsettelse å ha kontakt med bekjente og ukjente på nettet sammenlignet med elevene i ungdatablind utvalget. Mens 26 prosent i ungdatablind utvalget ofte eller alltid oppga at de hadde kontakt med venner/bekjente, og 14 prosent ofte eller alltid hadde kontakt med ukjente (tabell 6.5), var tilsvarende tall for utvalget med funksjonsnedsettelse 17 og 7 prosent (tabell 6.6).

Tabell 6.5 Hvem har de kontakt med på internett? Ungdata, 8.–10. klasse. Underutvalg som er aktive på sosiale medier. Prosent, N= 16 400

Personene du har kontakt med via internett, er det ...	I alt	Aldri	Noen ganger	Ofte	Alltid
Venner som du treffer jevnlig utenom internett	100	11	15	32	41
Venner/bekjente som du treffer over internett	100	37	37	19	7
Ukjente som du kommer i kontakt med over internett	100	55	29	10	4

Tabell 6.6 Hvem har de kontakt med på internett? Utvalg med fysisk funksjonsnedsettelse 8.–10. klasse. Underutvalg som er aktive på sosiale medier. Prosent, N= 96

Personene du har kontakt med via internett, er det ...	I alt	Aldri	Noen ganger	Ofte	Alltid
Venner som du treffer jevnlig utenom internett	100	8	14	35	43
Venner/bekjente som du treffer over internett	100	46	37	13	4
Ukjente som du kommer i kontakt med over internett	100	69	24	5	2

Hvem bruker sosiale medier?

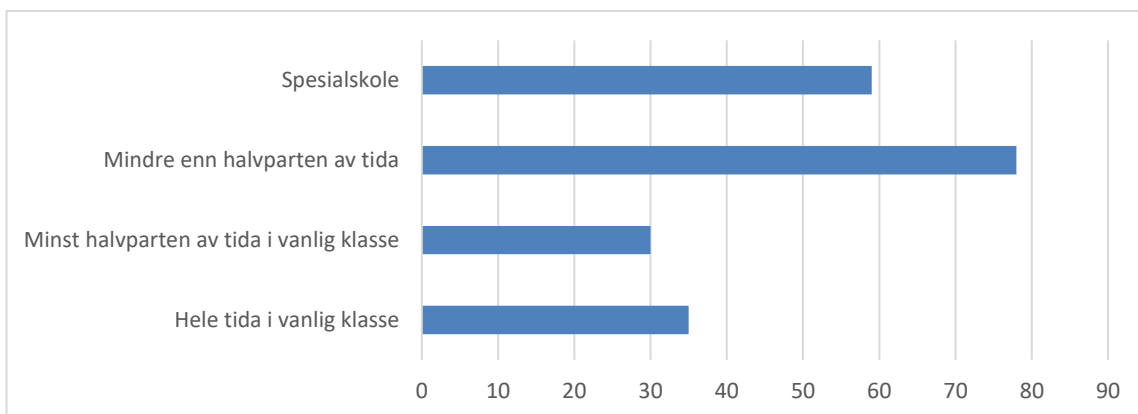
Vi kan slå fast at elever i grunnskolen med funksjonsnedsettelse er mindre aktive på sosiale medier, og at de er mindre tilbøyelige til å rette oppmerksomheten mot bekjente eller ukjente utenfor den vanlige vennekretsen dersom de bruker sosiale

medier. I de følgende avsnittene skal vi se nærmere på hvilke faktorer som påvirker sannsynligheten for å være aktiv på sosiale medier. I tillegg til kjønn og klasstrinn har vi sett på hjelpebehov (hjelpetøvnadsnivå), landbakgrunn, mors utdanningsnivå, familiens inntekt og integrering i vanlig klasseromsundervisning. Analysene omfatter klasstrinnene 5–10.

I spørreskjemaet inngår også spørsmålet til mor/foresatt: «*Er du medlem i Facebook-gruppe eller andre sosiale medier organisert av klassen?*» Det er grunn til å tro at foreldre som er aktive på sosiale media også ha barn som er aktive. Vi har derfor brukt spørsmålet i analysene for å se om aktive bruk blant foreldre også har konsekvenser for barnas bruk.

For elever i klasstrinnene 5–10 klasse var det 42 prosent som ikke var aktive på sosiale medier. Hva kjennetegner denne gruppen? Elever som tilbringer mindre enn halvparten av tida i ordinær klasseromsundervisning var den gruppa som var minst aktiv på sosiale medier (figur 6.3).

Figur 6.3 Andel elever i 5.–10. klasse som ikke var aktive på sosiale medier (Facebook, Instagram, Snapchat og lignende). Prosent, N=267

- I gruppen av elever med størst hjelpebehov (nivå 4) var det 60 prosent som ikke var aktive.
- Gutter var mindre aktive enn jenter.
- Elever i familier med høyd inntektsnivå (familieinntekt i øverste kvartil) var mer aktive.
- Mødre som selv var med i Facebook-grupper eller andre sosiale medier organisert av klassen hadde barn som var klart oftere var aktive på sosiale medier.

Over har vi sett at elever med funksjonsnedsettelse i større grad retter sin aktivitet på sosiale medier mot venner som de er sammen med til daglig sammenlignet med andre elever, som oftere har kontakt med mer perifere bekjente eller ukjente. I dette avsnittet spør vi hva som kjennetegner elever med funksjonsnedsettelse som er mer orientert mot venner utenfor den nære kretsen.

Først har vi sammenlignet de som svarte «Ja, helt sikkert», eller «Ja, det tror jeg» på spørsmålet «Har du minst en nær venn som du bare har kontakt med på nettet». I utvalget var det 24 prosent som svarte bekreftende på spørsmålet. Resultatene gir ikke noen holdepunkter for å si at noen spesielle grupper oftere enn andre har nettvennskap.

Vi stilte også spørsmål om hvor ofte eleven «Bruker internett til å kommunisere med personer du ikke kjenner fra før». Analysene viser at 15 prosent svarte 1 dag i uka eller mer (tabell 6.7). I analysen av denne variabelen er det tre grupper som peker seg ut. For det første er elever der mor er medlem av Facebook-grupper organisert av skolen mer aktive. Dernext er elever på spesialskoler oftere i den gruppen som relativt ofte bruker internett til å kommuniserer med noen de ikke kjenner fra før. For elever som tilbringer mindre enn halvparten av tiden i en vanlig klasse er det mindre vanlig å kommuniserer med noen de ikke kjenner.

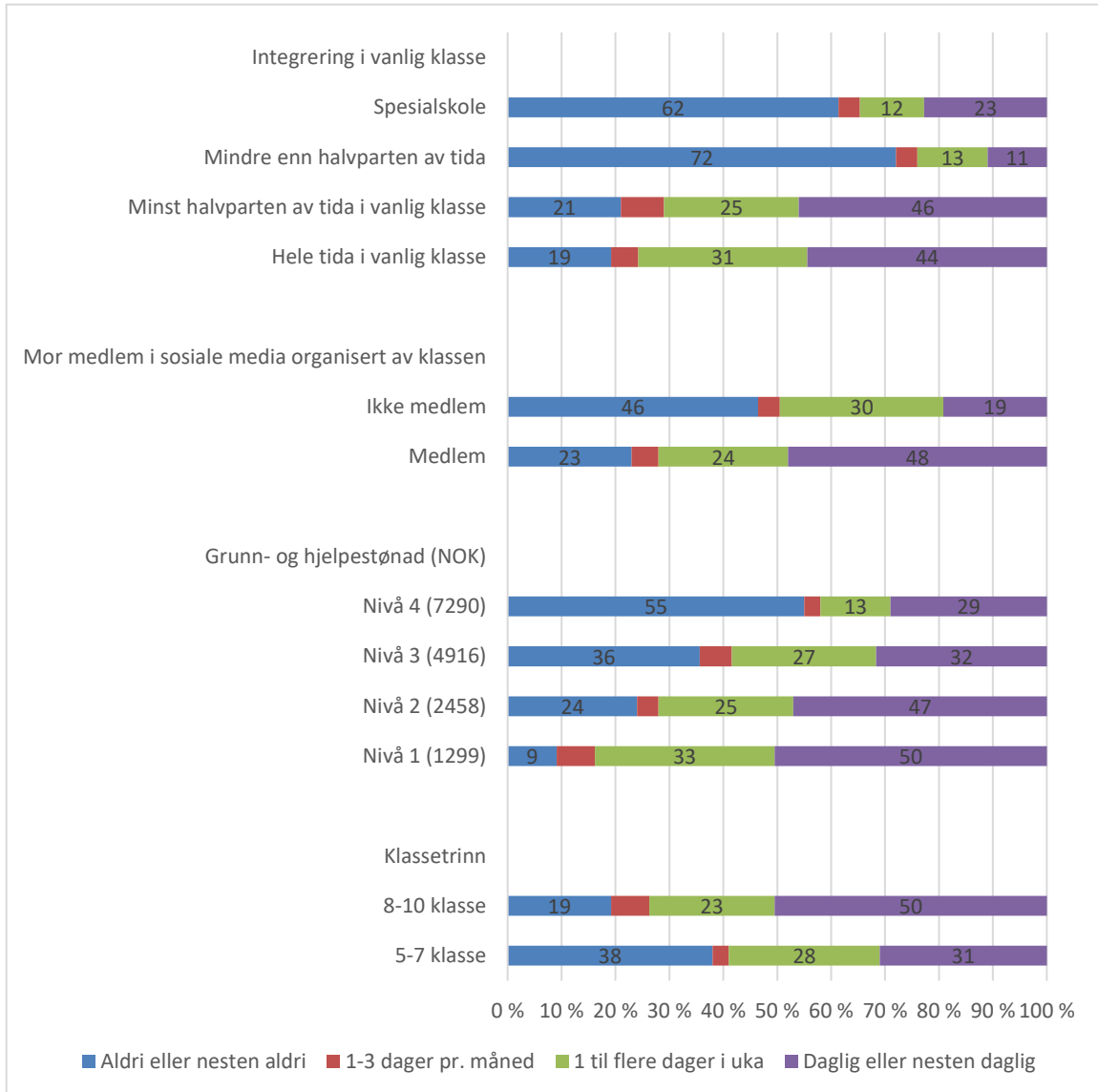
Tabell 6.7 Hyppighet av ulike digitale aktiviteter blant elever i 5.–10. klasse. Utvalg med fysiske funksjonsnedsettelse Prosent, N=274

Aktiviteter	I alt	Aldri eller nesten aldri	1–3 dager pr. måned	1 dag i uka	Flere dager i uka	Daglig eller nesten daglig
Spiller dataspill eller TV-spill	100	25	7	8	20	40
Bruker datamaskin til lekser og skolearbeid	100	13	6	10	32	39
Holder kontakt med venner via internett	100	29	5	7	19	40
Bruker internett til å kommunisere med personer du ikke kjenner fra før	100	75	6	4	10	5
Skriver blogg	100	96	1	0	1	2

Når det gjelder dataspill og TV viser våre analyser at dette er mer vanlige aktiviteter for gutter. Andelen som bruker datamaskin til lekser og skolearbeid øker som ventet med alder, men er også mer vanlig blant elever med det høyeste hjelpebehovet (sats 4).

Å holde kontakt med venner er den aktiviteten som differensierer mest mellom ulike grupper. Også denne aktiviteten er mer utbredt blant ungdomsskoleelevene. Det er også klart mer vanlig for elever som har en mor som er medlem av Facebook-grupper eller andre sosiale medier organisert av klassen, mens elever som har store hjelpebehov eller som har segregerte undervisningsopplegg benytter seg i mindre grad av internett til å kommunisere med venner. Sammenhengene er illustrert i figur 6.4.

Figur 6.4 Respons på spørsmål om hvor ofte elevene holder kontakt med venner via internett. Etter skoleinkludering, mors medlemskap i Facebook-gruppe, stønadsnivå og klasstrinn. Prosent, N=275

7 Inkludering i skolen: Elevenes erfaringer

Elevenes erfaringer: et måleinstrument

I andre kapitler måler vi inkludering fra ulike vinkler, blant annet som graden av deltagelse i ordinær klasseromsundervisning eller involvering i formelle og uformelle sosiale og digitale arenaer. En alternativ tilnærming er å gå til elevene som kilde og spørre hvordan de selv faktisk opplever å være inkludert i skolen. Til dette formålet er det utviklet et måleinstrument kalt «Perceptions of inclusion questionnaire» (Venetz et al. 2015). Metoden omfatter et sett av til sammen 12 spørsmål som er inndelt i tre sekvenser eller tema, der intensjonen bak sekvensene er at de skal være indikatorer på elevenes skoletrivsel/emosjonelle tilfredshet, graden av sosial inkludering og akademiske selvbilde. Sekvensen er ment for elever fra tredje klasse og oppover, i vår undersøkelse er spørsmålene blitt stillet til elever fra 5 til 10 klasse. Spørsmålene er oversatt til flere språk og er ment å kunne brukes til komparative formål⁵.

En viktig intensjon med måleinstrumentet er å måle variasjoner i graden av inkludering blant ulike elevgrupper, blant annet å sammenligne elever som får spesialutdanning med andre elever (Knickenberg et al. 2020). Flere forskningsbidrag har forsøkt å kvalitetssikre metoden, og kommet til at den fungerer etter intensjonen (Zurbriggen et al. 2017, Knickenberg et al. 2020, DeVries, Voß, and Gebhardt 2018). Tabell 7.1 lister opp den norske oversettelsen av spørsmålene, og gir også resultatene for hvert spørsmål. Spørsmålene tematiserer elevenes subjektive erfaringer, i de fleste tilfellene med positive utsagn. Å erklære seg enig eller uenig utsagn som er positivt ladet er i utgangspunktet ledende, og vil gi en overrepresentasjon av positive opplevelser. Å bruke overveiende positive utsagn har også en forskningsetisk side, ettersom det å konfrontere barn med negative karakteristikk av skolesituasjonen kan ha negative konsekvenser for selvbildet til barn som i sliter i utgangspunktet, eller forsterke negative følelser. Likevel er det viktig å ha et innslag av negativt ladede formuleringer, ettersom man kan indentifisere elever med inkonsistente svar.

I vår fremstilling dokumenterer vi hvordan elevene har svart på spørsmålene, hvor konsistente elevene er i sine beskrivelser, og sammenligner med hva foreldrene har svart på spørsmål som tar opp samme tema, nemlig skoletrivsel. Resultatene sier noe om hvor godt egnet spørsmålen er etil å fange opp det vi ønsker, nemlig barnas opplevelser av å være inkludert. Videre gir vi en beskrivelse av variasjonen i undersøkelsespopulasjonen. Er det noen grupper som føler seg mer eller mindre inkludert?

---

⁵ Perceptions of Inclusion Questionnaire (PIQ) - Perceptions of Inclusion Questionnaire (PIQ) (piqinfo.ch)

For de to første temaene, skoletrivsel og sosial inkludering, er elevenes opplevelse overveiende positiv. Det er 18 prosent som svarer «Ikke sant» eller «Ikke sant i det hele tatt» på spørsmålet «Skolen er gøy». Ellers er andelen som velger negative svaralternativer rundt 10 prosent for de øvrige positivt ladede spørsmålene. Vi kan altså si at 9 av 10 elever uttrykker en høy grad av skoletrivsel og har positive sosiale erfaringer med medelevene. Ser vi på de to spørsmålene med negativ formulering («Jeg har ikke lyst til å gå på skolen», «Jeg føler meg alene i klassen») er det hhv. 32 og 33 prosent som velger svaralternativene «Litt sant» eller «Helt sant». Resultatene illustrerer hvordan spørsmålsformuleringene forskerne velger å bruke legger føringer på elevenes karakteristikk, men også hvilke begrensinger og forbehold som er knyttet til bruken av informasjon basert på subjektive vurderinger.

For spørsmålene knyttet til akademisk selvbilde er det en avvikende tendens sammenlignet med skoletrivsel og sosial integrasjon. Elevene er mer tilbøyelig til å velge svaralternativer som indikerer en lavere grad av mestring. For eksempel er 76 prosent av elevene som velger svaralternativene «Litt sant» eller «Helt sant» på spørsmålet «Det er mye på skole som er for vanskelig for meg». På spørsmålet «Jeg klarer å løse svært vanskelige oppgaver» er halvparten enig i at det er en beskrivelse som passer for dem, mens den andre halvparten svarer at utsagnet ikke passer for dem.

Tabell 7.1 Skoletrivsel, sosial integresjon og akademisk selvbilde etter grad av inkludering i skolen. Prosent, N=270

	I alt	Er du enig eller uenig i følgende utsagn om hvordan du har det på skolen?			
		Ikke sant i det hele tatt	Ikke sant	Litt sant	Det er helt sant
Skoletrivsel/Emosjonell integrasjon					
Jeg liker å gå på skolen	100	4	6	36	54
Jeg har ikke lyst til å gå på skolen	100	41	28	23	9
Jeg liker meg på skolen	100	3	5	29	62
Skolen er gøy	100	5	13	46	37
Sosial integrasjon					
Jeg har svært mange venner i klassen min	100	6	8	31	54
Jeg kommer godt overens med de andre i klassen	100	2	6	29	64
Jeg føler meg alene i klassen	100	48	19	24	9
Jeg har det bra med klassekameratene mine i klassen	100	3	4	24	69
Akademisk selvbilde					
Jeg lærer fort	100	11	24	45	20
Jeg klarer å løse svært vanskelige oppgaver	100	20	31	35	14
Jeg gjør det bra på skolen	100	7	9	47	37
Det er mye på skole som er for vanskelig for meg	100	7	16	48	28

I tabell 7.2 har vi sett på i hvilken grad elevens beskrivelse av sin egen skolesituasjon sammenfaller med mor/foresattes vurdering. Det er god overenstemmelse, bare 6 prosent av elevene er i celler (farget) som uttrykker avvik mellom mors og elevens opplevelse.

Tabell 7.2 Skoletrivsel. Sammenfall mellom mor/foresattes vurdering og elevens vurdering. Prosent, N=270

Mor/foresattes respons på spørsmålet « <i>Hvordan tror du barnet trives i klassen sin? Vil du si...</i> »	Respons på spørsmålet « <i>Jeg liker meg på skolen</i> »				SUM
	Ikke sant i det hele tatt	Ikke sant	Litt sant	Det er helt sant	
Svært godt	1	1	6	35	43
Godt	0	1	12	22	35
Passe	0	2	9	5	16
Dårlig	1	1	3	0	5
Svært dårlig	1	0	0	0	1
SUM	3	5	30	62	100

Tabell 7.3 identifiserer elever som ikke har gitt konsistente svar, for eksempel ved å bruke svaralternativet «Det er helt sant» på spørsmål om det samme temaet, men der formuleringen har en negativ og positiv retning. Tabellen viser at 3 prosent befinner seg i denne kategorien (nedre høyre celle i tabellen). Tilsvarende vil elever som svarer «Ikke sant i det hele tatt» på begge spørsmålene også representere en inkonsistent svargivning. Ingen av elevene faller i denne kategorien.

Tabell 7.3 Skoletrivsel. Hvor konsistente er elevene? Prosent, N=270

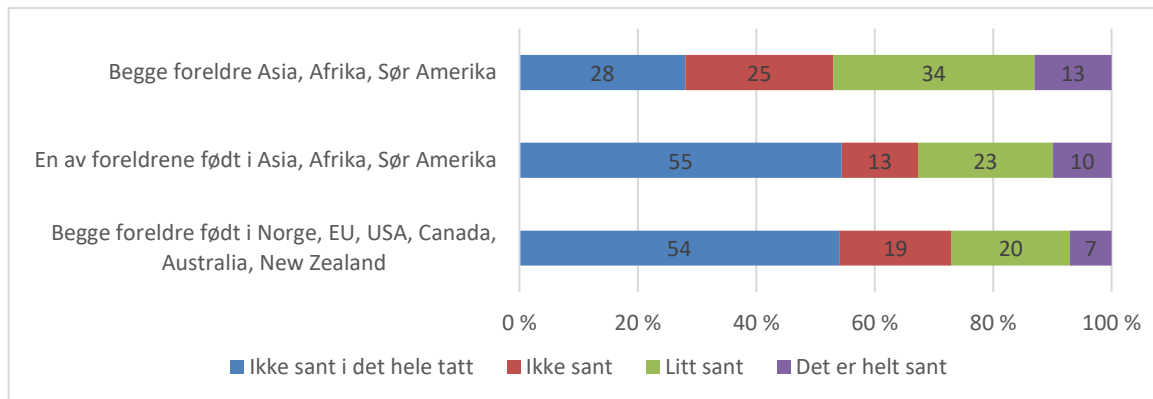
Respons på spørsmålet « <i>Jeg har ikke lyst til å gå på skolen</i> »	Respons på spørsmålet « <i>Jeg liker meg på skolen</i> »				SUM
	Ikke sant i det hele tatt	Ikke sant	Litt sant	Det er helt sant	
Ikke sant i det hele tatt	0	0	3	38	41
Ikke sant	0	1	10	17	28
Litt sant	1	4	14	3	22
Det er helt sant	2	1	3	3	9
SUM	3	6	30	61	100

Vi har analysert hver av de tre sekvensene for å finne ut om det er grupper av elever som mer eller mindre gir uttrykk for at de er integrert i skolen. I analysene har vi konstruert et samlemål eller indeks, som beskriver hver av de tre temaenes samlede betydning i et mål. I en statistisk analysemodell har vi så beregnet betydningen av elevens kjønn, alder, mors utdanningsnivå, foreldrenes fødeland, elevens hjelpebehov og inkludering i vanlig klasseromsundervisning. I hvilken grad har det mangfoldet blant elevene som fanges opp i disse bakgrunns-egenskapene betydning for hvordan de opplever skolen for hvert av de tre temaene?

Elever med innvandrerbakgrunn mindre integrert

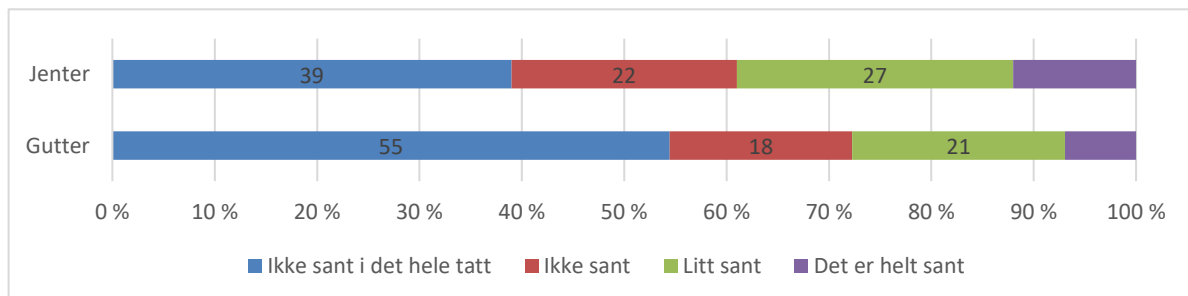
Analysene viser at det er relativt små forskjeller mellom elevene når det gjelder skoletrivsel/emosjonell integrasjon. Den overveiende positive opplevelsen av skolen gjelder for de fleste gruppene. Det er en svak tendens til at elever der begge foreldrene er født i Asia, Afrika eller Sør Amerika ikke trives like bra som andre barn. Denne tendens er imidlertid klarere når det gjelder sosial inkludering. I figur 7.1 ser vi at mens 54–55 prosent har brukt svaralternativet «Ikke sant i det hele tatt» på spørsmålet «Jeg føler meg alene i klassen», har 28 prosent av elever som har to foreldre født i Asia, Afrika eller Sør Amerika brukt samme svaralternativ.

Figur 7.1 Respons på spørsmålet «Jeg føler meg alene i klassen», etter foreldrenes fødeland. Prosent, N=269

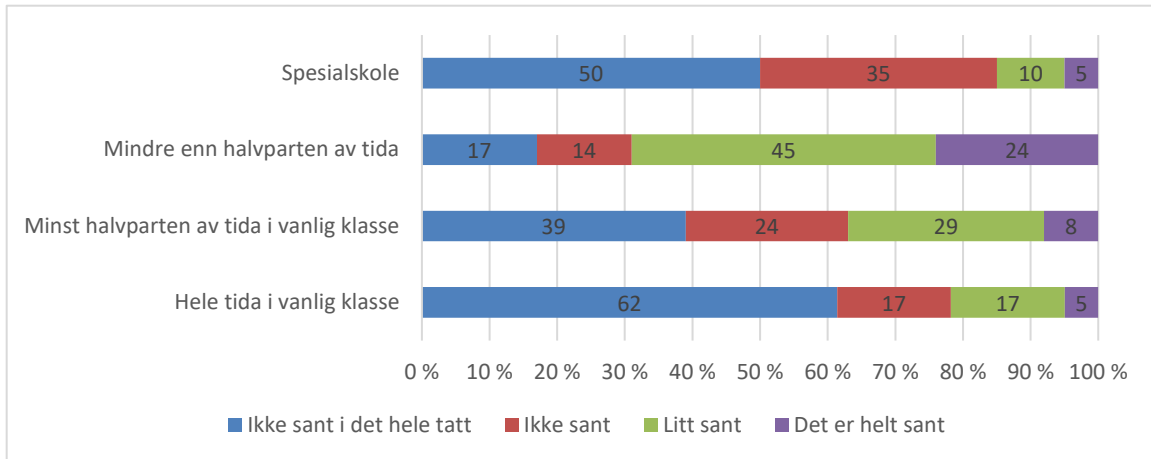

Også andre faktorer har betydning for sosial inkludering. Jenter føler seg mindre sosialt inkludert enn gutter (figur 7.2). Inkludering i vanlig klasseromsundervisning er også en viktig faktor. Elever som ikke går hele tiden i en vanlig klasse rapporterer alle en lavere grad av sosial inkludering sammenlignet med elever som hele tiden er i en vanlig klasse (figur 7.3). Det er særlig elever som tilbringer mindre enn halvparten av tida i vanlig klasse som føler seg utenfor. I denne gruppen er det nesten 70 prosent som svarer bekreftende på spørsmålet «Jeg føler meg alene i klassen». Tilsvarende svarte 22 prosent av elevene som hele tiden er i en vanlig klasse bekreftende på samme spørsmål.

Figur 7.2 Respons på spørsmålet «Jeg føler meg alene i klassen», etter kjønn. Prosent, N=269

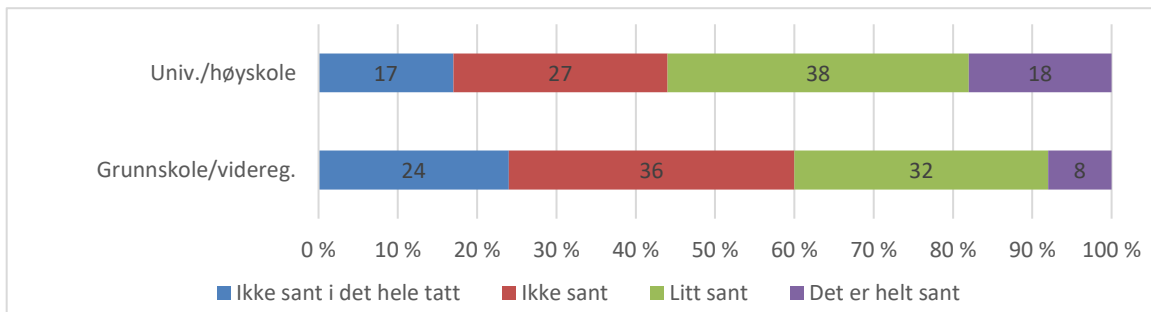
Figur 7.3 Respons på spørsmålet «Jeg føler meg alene i klassen», etter grad av inkludering i vanlig klasseromsundervisning. Prosent, N=269

Akademisk selvbylde: bedre for elever der mor har høyere utdanning

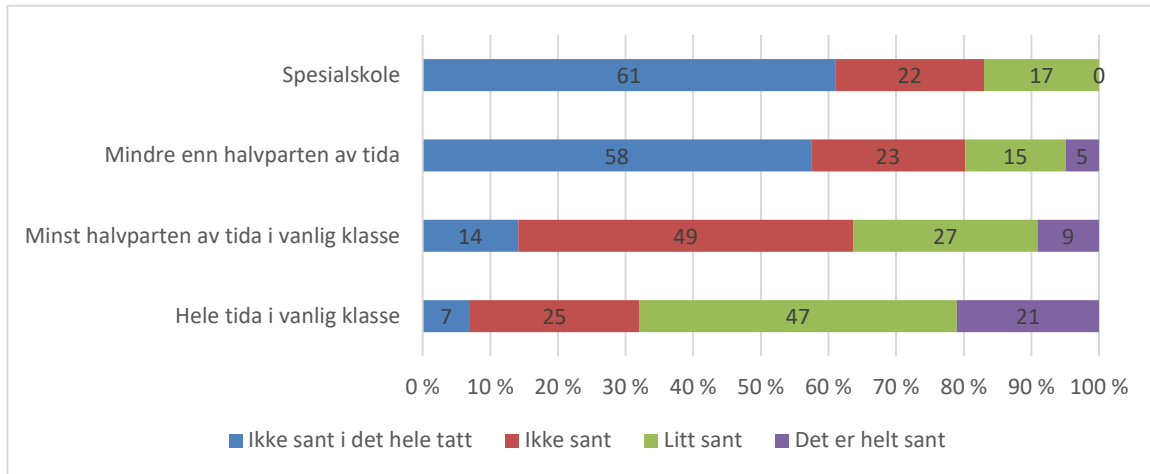
Andelen som svarer bekreftende (litt eller helt sant) på utsagnet «Jeg klarer å løse svært vanskelige oppgaver» er 56 prosent for elever der mor har utdanning på universitet/høyskolenivå, mens tilsvarende andel er 40 prosent for elever som har mødre med utdanning på videregående skole.

Figur 7.4 Respons på spørsmålet «Jeg klarer å løse svært vanskelige oppgaver», etter mors høyeste fullførte utdanning. Prosent, N=269

Det er imidlertid graden av integrering i vanlig skoleklasse som først og fremst er knyttet til akademisk selvbylde. For elever på spesialscole eller som tilbringer mindre enn halvparten av tida i vanlig klasse er det vel 80 prosent som ikke tror at de klarer å løse vanskelige oppgaver (svarer «Ikke sant» eller «Ikke sant i det hele tatt» på spørsmålet «Jeg klarer å løse svært vanskelige oppgaver»). Tilsvarende for elever som fullt ut er integrert i vanlig klasseromsundervisning er 32 prosent

Figur 7.5 Respons på spørsmålet «Jeg klarer å løse svært vanskelige oppgaver», etter grad av inkludering i vanlig klasseromsundervisning. Prosent, N=269

Oppsummering, kapittel 3–7

Når det gjelder endring over tid er det ikke store forskjeller mellom de to tidspunktene. Unntaket er den lavere andelen som har en individuell opplæringsplan (IOP) i 2020. Bruttoutvalget var imidlertid større i 2020. Det kan bety at flere med lettere funksjonsnedsettelse har fått stønad i 2020, noe resultatene som beskriver omfanget av hjelpebehov og funksjonsnivå også kan tyde på. Men selv med denne mulige feilkilden kan vi ikke se noen utvikling i retning av en større grad av sosial deltagelse eller større grad av deltagelse i ordinær klasseromsundervisning.

Som gruppe betraktet er barn og unge med fysiske funksjonsnedsettelse mindre sosialt aktive enn andre barn, har færre nære vennskap og deltar mindre på organiserte fritidsaktiviteter. Denne situasjonen er ikke overraskende og i tråd med tidligere forskning. Resultatene illustrerer likevel tydelig at det er vanskelig å generalisere omfanget av sosiale nettverk og sosial deltagelse blant barn med fysiske funksjonsnedsettelse.

For alle mål vi har vurdert er det slik at deltagelse og vennenettverk i større eller mindre grad er betinget av funksjonsnivå eller hvilken sats barnet mottar av hjelpestønad, en indikator på hvor store hjelpebehovene anses å være. Også det er sammenhenger som tidligere er dokumentert.

Når det kontrolleres for at hjelpebehov og funksjonsnivå varierer i undersøkelsespopulasjonen, er det likevel en sammenheng mellom graden av integrering i ordinær klasseromsundervisning og mulighetene til å ha nære vennskap og kontakt med jevnaldrende. Hvordan undervisningen er organisert påvirker altså forhold som ikke har med selve undervisningen å gjøre, og har konsekvenser for sjansene til å ha og besøke venner. Hva som er mekanismen bak denne sammenhengen er ikke klarlagt i vår undersøkelse. Men det kan se ut til at dagens praksis – som sikkert er begrunnet med en forventning om at segregering gir det beste faglige utbytte for det enkelte elev – har utilsiktede konsekvenser i form av mindre sosial kontakt med jevnaldrende.

Det må presiseres at funksjonsnivå og hjelpebehov – selv om de legger klare føringer – ikke fullt ut er bestemmende på foreldrenes forventninger. Å ha en fysisk funksjonsnedsettelse, selv med store hjelpebehov, utelukker ikke at foreldre forventer at barnet en får en høyere utdanning.

En tidligere studie har vist at foreldre til barn med funksjonsnedsettelse opplevde større forventninger til barnas skoleprestasjoner dersom barna var integrert i vanlige skoler sammenlignet med foreldre som hadde barna på spesialskoler. Uavhengig av hjelpebehov og funksjonsnivå kan det tenkes at forventningene til elevene, og dermed indirekte foreldrene, påvirkes av graden av integrering i vanlig klasseromsundervisning. Jo mer elevene er integrert, jo mer sannsynlig er det at de forventningene som møter normalt fungerende elever også stilles til elever som har funksjonsnedsettelse.

Elever med funksjonsnedsettelse er mindre aktive på sosiale medier enn andre elever, og er mindre tilbøyelig til å rette oppmerksomheten mot bekjente eller ukjente utenfor den daglige bekjentskapskretsen. Det er derfor ikke grunn til å tro at sosiale medier utjevner tidligere dokumenterte ulikheter i sosial kontakt, men snarere forsterker ulikhetene.

Resultatene viser at omfanget av datamaskiner og nettbrett i husholdningen er betinget av sosio-demografiske faktorer som inntekt, utdanningsnivå, familietype og innvandringsbakgrunn. Disse faktorene er likevel ikke viktige for å beskrive variasjoner i bruken av sosiale medier. I alt tre av fire mødre/foresatte er medlem av Facebook-grupper organisert av klassen, en faktor som øker mulighetene for at barna også er aktive og deltagende på sosiale medier. Det er også slik at de samme faktorene som gjør seg gjeldende for ansikt-til-ansikt situasjoner (kapittel 5) også gjør seg gjeldende på det digitale området. Spesielt barn som tilbringer mindre enn halvparten av tiden i vanlig klasseromsundervisning er mindre aktive på sosiale medier.

På et mer generelt nivå, der elevene forholder seg til mer overordnede spørsmål om hvordan de trives på skolen, er hovedbildet at det store flertallet trives, og at det i liten grad er forskjeller mellom ulike grupper av elever.

Det positive bildet av skoletilfredshet gjelder også for spørsmålene som beskriver elevenes opplevelse av å være sosialt inkludert. For denne kategorien av spørsmål er det mer vanskelig å generalisere, ettersom graden av tilfredshet varierer både med kjønn, innvandringsbakgrunn og grad av integrering i klasseromsundervisning.

Når temaet er akademisk selvbylde, er elevene mer tilbøyelige til å gi mer negative karakteristikk av seg selv. Mors utdanningsnivå slår ut som en statistisk viktig faktor, men det er klasseromsintegrering som er den avgjørende faktoren. Vi kan merke oss at elever som går på spesialskoler har en positiv opplevelse av hvordan de er sosialt integrert, mens elever som tilbringer mindre enn halvparten av tiden i et vanlig klasserom er den gruppen som oftest kommer dårligst ut.

Del II Videregående skole

I del II av rapporten ser vi på ungdom med funksjonsnedsettelse som går på videregående skole. Flere av temaene som følger likner de vi har tatt opp tidligere i rapporten, men utvalget er altså 130 ungdom i videregående skole. Disse har svart på et eget spørreskjema tilpasset denne aldersgruppen, og flere av spørsmålene er identiske med de som brukes i ungdomsundersøkelsen. Dette gjør at vi kan sammenlikne svarene med et representativt utvalg med jevnaldrende ungdom. I flere tilfeller har vi sammenliknet undergrupper av ungdom med funksjonsnedsettelse, for eksempel sammenlikner vi gutter og jenter. Undergruppene er valgt utifra hvilke variabler som var statistisk signifikante i en modell med ulike kontrollvariabler.

8 Trivsel i skolen

Skole er en viktig arena for sosialt tilhørighet for ungdom, og det er bred enighet om at en følelse av tilhørighet og tilknytning til skolen man går på henger sammen med bedre skoleprestasjoner, høyere skolemotivasjon og bedre mental helse blant ungdom generelt (Anderman, 2002). En studie av Daley m.fl (2018) ser på livstilfredshet blant kanadisk ungdom med funksjonshemming, og hvordan funksjonshemming henger sammen med diskriminering og følelse av tilhørighet. De finner at ungdom med funksjonshemming opplever mer diskriminering og er mindre tilfreds med livet enn andre ungdom, men de finner også at de som oppgir å føle en høy tilhørighet til samfunnet er like tilfreds med livet som ungdom uten funksjonshemming. Dette til tross for at de også opplever mer diskriminering. Dette demonstrerer viktigheten av å føle tilhørighet, og skolen er en av de viktigste arenaene for tilhørighet blant ungdom.

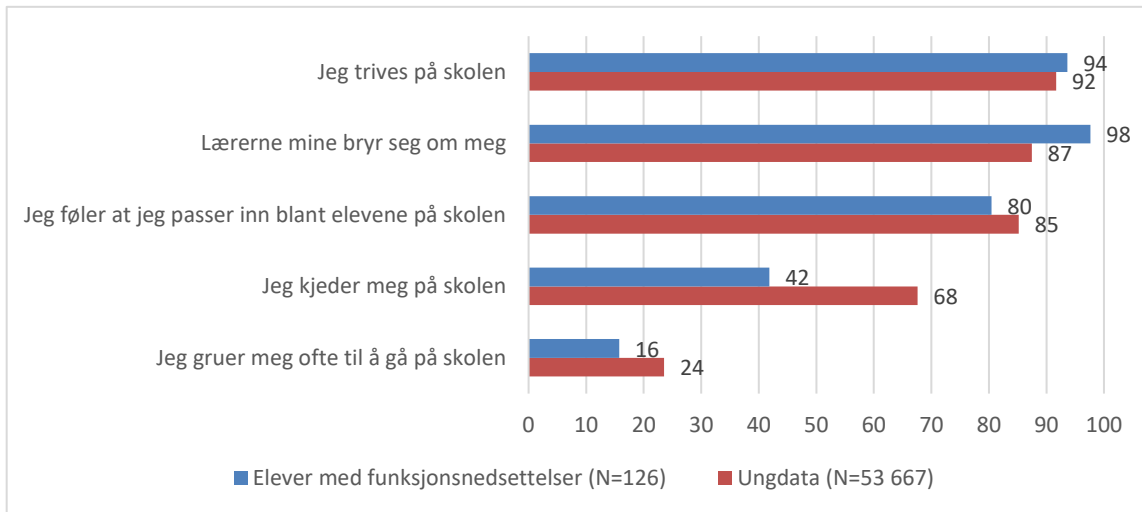
I denne undersøkelsen spør vi ikke ungdommene direkte om de føler tilhørighet til skolen de går på, men vi spør dem i hvilken grad de trives på skolen. Både om trivsel generelt, men også om mer spesifikke aspekter som om de tror at lærerne bryr seg om dem, om de passer inn blant de andre elevene på skolen, og om de gruer seg til å gå på skolen. Vi sammenlikner svarene til ungdom med funksjonsnedsettelse med et representativt utvalg ungdom i samme alder (ungdata).

De fleste av ungdommene trives på skolen (Figur 8.1), og det er kun en liten forskjell mellom ungdom i de ulike utvalgene. 94 prosent av ungdommene med funksjonsnedsettelse svarer at de er helt eller litt enige i utsagnet om at de trives på skolen, mens 92 prosent av ungdommene som er med i ungdata gjør det samme. De er også spurt om hvorvidt de er enige i at lærerne bryr seg om dem. Her er det en større forskjell mellom utvalgene. Mens 98 prosent av ungdommene med funksjonsnedsettelse er litt eller helt enige i dette utsagnet, gjelder det bare 87 prosent av ungdommene i ungdata.

Andelen som er helt eller litt enige i utsagnet om at de føler at de passer inn blant elevene på skolen er høyere blant ungdommene som er med i ungdata sammenliknet med blant ungdom med funksjonsnedsettelse. I ungdata er 85 prosent litt eller helt enige i dette utsagnet, mens andelen blant ungdom med funksjonsnedsettelse er 80 prosent.

Sammenliknet med ungdata, er det en betydelig mindre andel ungdom med funksjonsnedsettelse som er helt eller litt enige i at de kjeder seg på skolen. I ungdata er denne andelen 68 prosent, mens den i vårt utvalg av ungdom med funksjonsnedsettelse er 42 prosent. Andelen som gruer seg til å gå på skolen er også høyere i ungdata. Blant disse er 24 prosent helt eller litt enige i utsagnet om at de ofte gruer seg til å gå på skolen, mens andelen blant ungdom med funksjonsnedsettelse er 16 prosent.

Figur 8.1 Skoletrivsel, sammenlikner elever med funksjonsnedsettelse og ungdom. Prosent. Andel som er helt eller litt enige i følgende utsagn

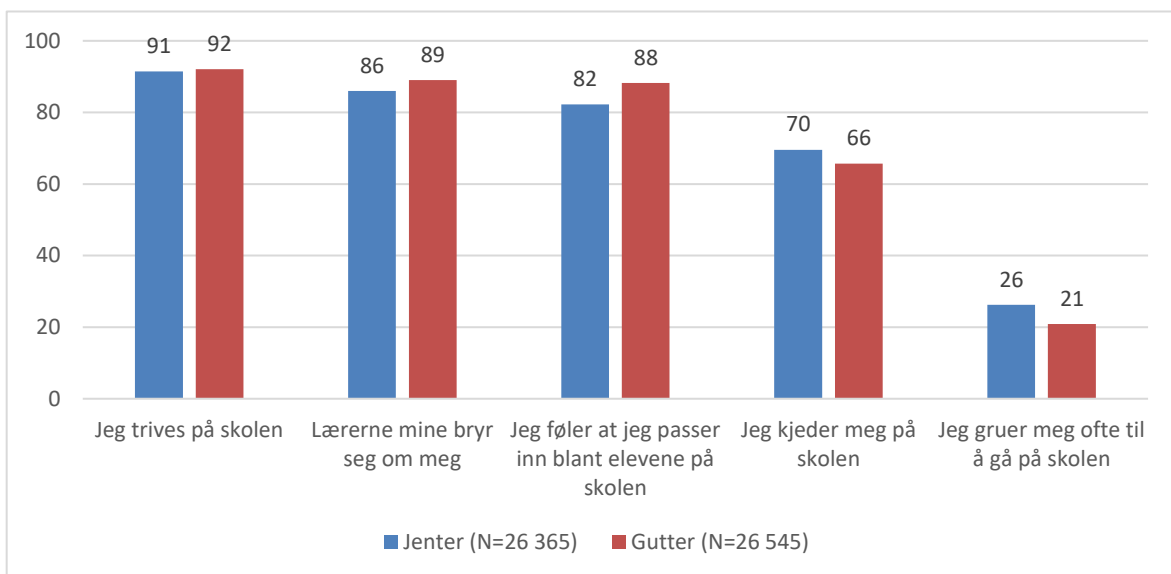
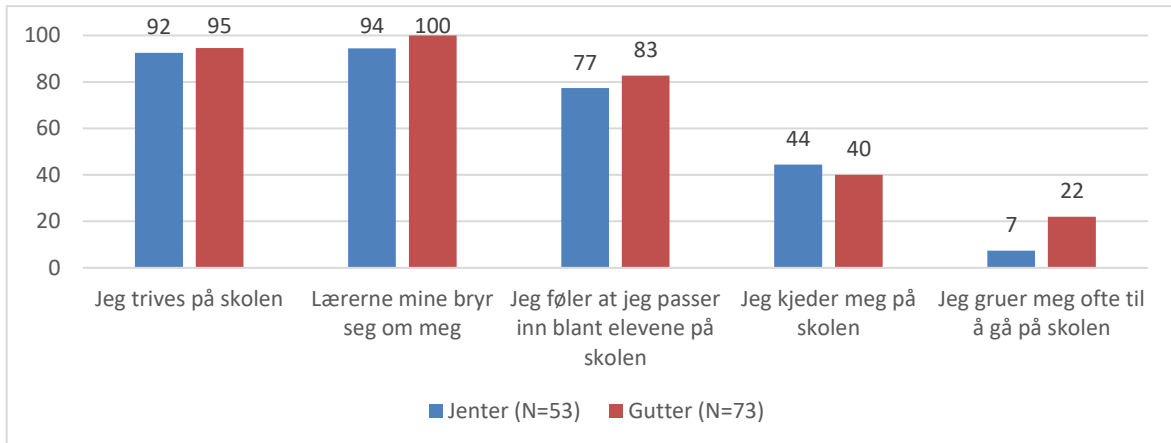

Guttene trives bedre på skolen, men flere gruer seg

Når vi ser på hvordan gutter og jenter har svart på de disse spørsmålene ser vi at det er kun små kjønnsforskjeller i skoletrivsel (Figur 8.2a), men gjennomgående er det guttene som trives best. Det er en litt høyere andel av guttene som oppgir at de er helt eller litt enig i at de trives på skolen, at lærerne bryr seg om dem, og at de passer inn blant elevene på skolen. Videre er det en litt lavere andel av guttene som er helt eller litt enig i at de kjeder seg på skolen. Unntaket er andelen som er helt eller litt enig i at de ofte gruer seg til å gå på skolen. Denne andelen er høyere blant guttene enn jentene. Så mange som en av fem av guttene oppgir at de er helt eller litt enig i at de ofte gruer seg til å gå på skolen.

Kjønnsforskjellene i utvalget med ungdom med funksjonsnedsettelse er langt på vei de samme som blant ungdommene som er med i ungdomdata (Figur 8.2b). Også der er kjønnsforskjellene små, og guttene trives noe bedre enn jentene. En forskjell mellom responsen i utvalgene er at det i ungdomdata er en høyere andel av jentene som er helt eller litt enig i at de ofte gruer seg til å gå på skolen.

Figur 8.2 Skoletrivsel, etter kjønn. Ungdom med funksjonsnedsettelse (a) og ungdom (b). Andel som er helt eller litt enige i følgende utsagn. Prosent

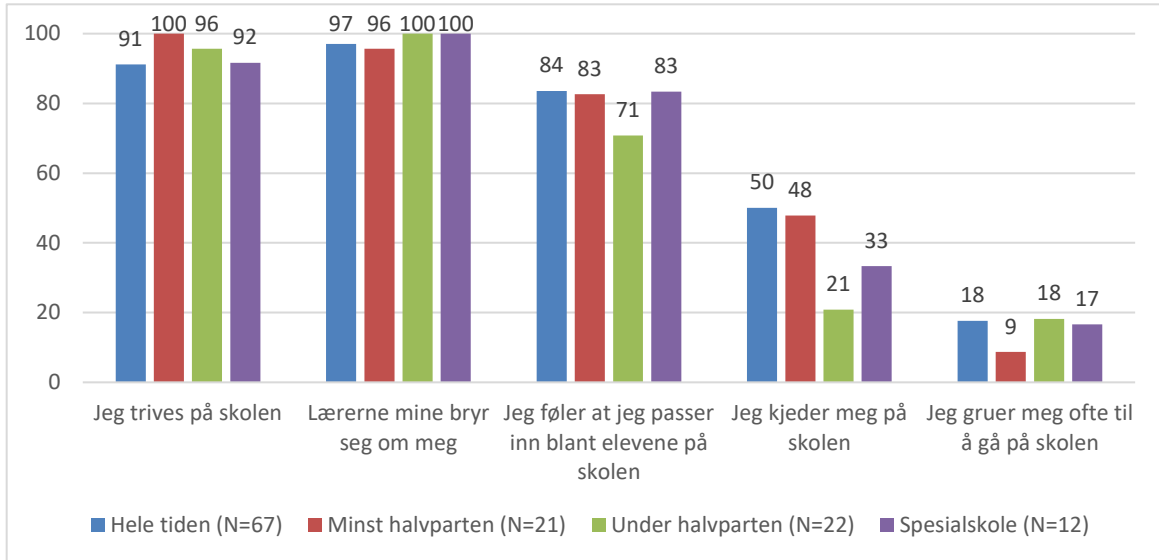

Grad av skoleinkludering påvirker skoletrivsel

Ungdommene med funksjonsnedsettelse har også oppgitt hvor stor andel av tiden de tilbringer i en vanlig klasse, og om de eventuelt går på spesialskole. Dette bruker vi som mål på skoleinkludering. Når vi ser på hvordan ungdommer med ulik grad av skoleinkludering svarer på spørsmålene angående trivsel i skolen, finner vi kun små forskjeller i hvor stor andel som er helt eller litt enige i at de trives på skolen og at lærerne bryr seg om dem (Figur 8.3). Andelen som føler at de passer inn på blant elevene på skolen er derimot betraktelig lavere blant elevene som går på vanlig skole, men som tilbringer under halvparten av tiden i en vanlig klasse. Blant disse er andelen som er helt eller litt enige i at de passer inn blant elevene 71 prosent, mens den i de andre gruppene er 83 og 84 prosent. På spørsmålet om de kjeder seg på skolen svarer omtrent halvparten av de som tilbringer hele eller minst halvparten av tiden i en vanlig klasse at de er helt eller litt enige i dette. Blant de som tilbringer under halvparten av tiden i vanlig klasse sier bare en av fem det samme, og blant de som går på spesialskole er en av tre helt eller litt enige i dette utsagnet. Andelen som gruer seg til å gå på skolen er jevn i tre av gruppene

(17–18%), mens den blant de som tilbringer minst halvparten av tiden i en vanlig klasse ligger på 9 prosent.

Figur 8.3 Skoletrivsel blant ungdom med funksjonsnedsettelse, etter hvor stor andel av tiden på skolen de tilbringer i en vanlig klasse. Prosent. Andel som er helt eller litt enige i følgende utsagn

9 Framtidstro

Personer som er født med en fysisk funksjonsnedsettelse har større risiko for ikke å gjennomføre videregående skole (Finnvold, 2013). De har også større risiko for å ikke være i arbeid som voksne. I 2020 var 41 prosent av befolkningen med funksjonshemming sysselsatt, mot 73 prosent av den øvrige befolkningen (SSB, 2020). Sysselsettingsnivået øker markant med utdanningsnivå, og i større grad blant personer med funksjonsnedsettelse enn i befolkningen generelt (SSB, 2021), noe som tyder på at utdanning er spesielt viktig for personer med funksjonshemming.

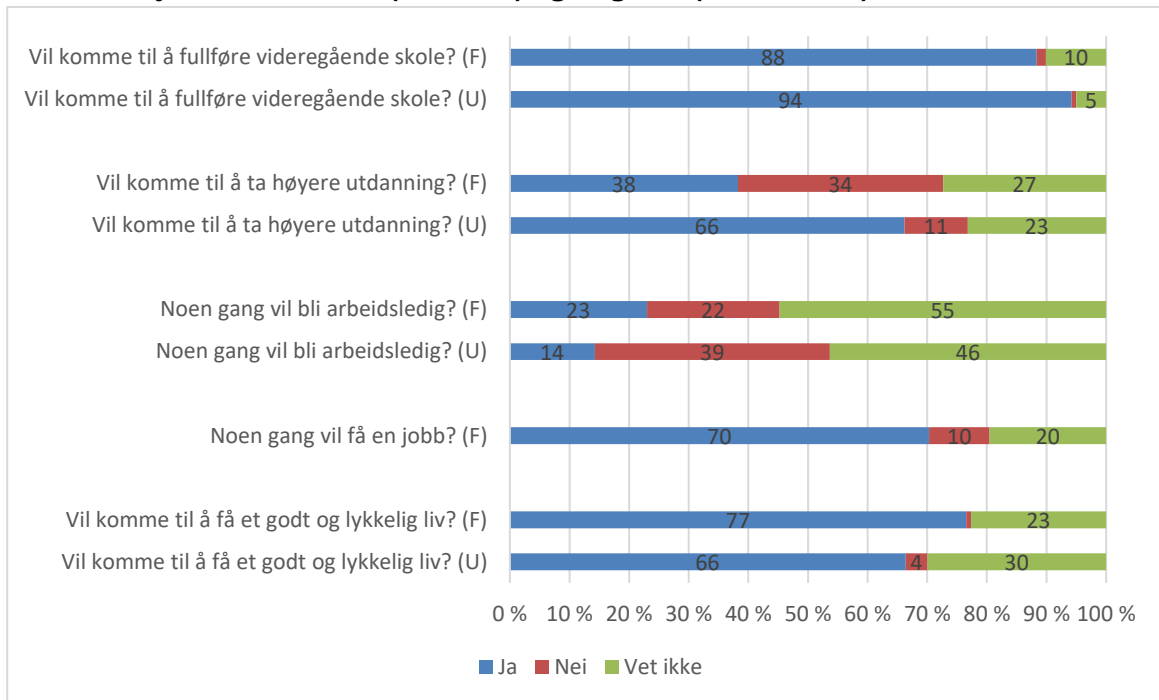
Så hvordan tenker ungdom med funksjonshemming på fremtiden sin? Ungdommene ble spurt om hvordan de tror at fremtida vil bli, med hensyn til hvorvidt de trodde de kom til å fullføre videregående skole, ta høyere utdanning, bli arbeidsledig, få en jobb og om de kom til å få et godt liv (Figur 9.1).

Ungdommene med funksjonsnedsettelse skiller seg noe fra et representativt utvalg av norske ungdommer i samme alder (ungdata) med hensyn til framtidstro. Når vi ser på andelen som tror de kommer til å fullføre videregående skole, er ungdommene med funksjonsnedsettelse mindre optimistiske enn ungdommene i ungdatabasen. I utvalget vårt er andelen som svarer ja på dette spørsmålet 88 prosent, mens blant ungdommene i ungdatabasen er det 94 prosent som tror de vil komme til å fullføre. Forskjellen øker ytterligere når vi ser på andelen som tror de kommer til å ta høyere utdanning på universitet eller høyskole. I ungdatabasens utvalg svarer 66 prosent ja på dette, mens andelen bare er 38 prosent i utvalget av ungdom med funksjonsnedsettelse. Dette er viktig, spesielt siden vi vet at høyere utdanning øker sannsynligheten for å være sysselsatt, spesielt blant personer med funksjonsnedsettelse.

Ungdom med funksjonsnedsettelse ble også spurt om de trodde at de noen gang ville få en jobb. 7 av 10 svarer ja på dette, 2 av 10 svarer at de ikke vet, mens 1 av 10 svarer klart nei. Når vi videre spør om de tror at de noen gang kommer til å bli arbeidsledig så sammenlikner vi dette med ungdatabasen, og vi ser at ungdom med funksjonsnedsettelse er mer pessimistiske med hensyn til dette, ved at en høyere andel tror at de vil kunne komme til å bli arbeidsledig. Her er andelen 23 prosent, mens den i ungdatabasen bare er 14 prosent. Ungdom med funksjonsnedsettelse ser altså ut til å være mer pessimistiske med hensyn til utdanning og jobb i fremtida.

Når det kommer til spørsmålet om de tror de vil komme til å få et godt og lykkelig liv, er ungdom med funksjonsnedsettelse mer optimistiske enn utvalget i ungdatabasen. 77 prosent svarer at de tror de vil komme til å få et godt og lykkelig liv, mens andelen som svarer ja på dette i ungdatabasen er 66 prosent. En lavere andel av ungdommene med funksjonsnedsettelse svarer også klart nei på dette spørsmålet.

Figur 9.1 Framtidstro. Hvordan tror du at framtida di vil bli? Tror du at du... Ungdom med funksjonsnedsettelse (F, N=126) og ungdom (U, N=50 206). Prosent

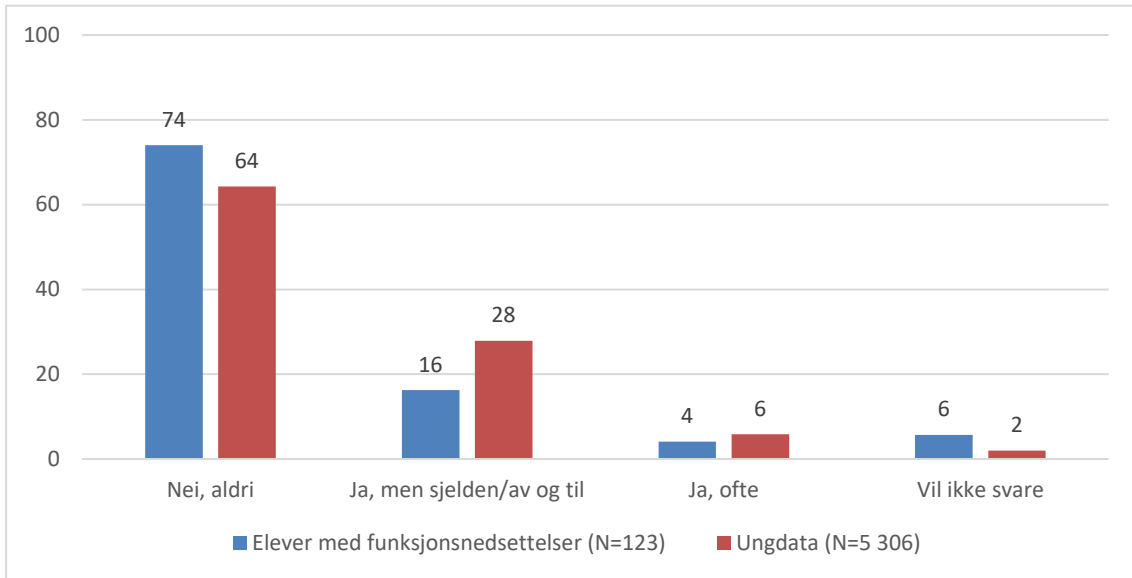

Tanker om å slutte videregående skole

Som vist i Figur 9.1 tror de fleste at de vil komme til å fullføre videregående skole, samtidig som andelen som tror de vil fullføre er lavere i utvalget med ungdom med funksjonsnedsettelse sammenliknet med et representativt utvalg ungdom i samme alder (ungdata). Det er likevel slik at selv om de tror de kommer til å fullføre, så er det en del ungdommer som har hatt tanker om å slutte på videregående skole i løpet av det siste året. Andelen som har hatt slike tanker er høyere blant ungdommene i ungdata sammenliknet med ungdom i utvalget med funksjonsnedsettelse (Figur 9.2). Andelen som har tenkt på dette, men bare sjelden eller av og til er 16 prosent i vårt utvalg, mens den er 28 prosent i ungdatautvalget. Ytterligere 4 prosent i vårt utvalg og 6 prosent i ungdatautvalget har ofte tenkt på dette. Ungdom med funksjonsnedsettelse tenker altså i mindre grad enn andre ungdom på om de skal slutte på videregående skole.

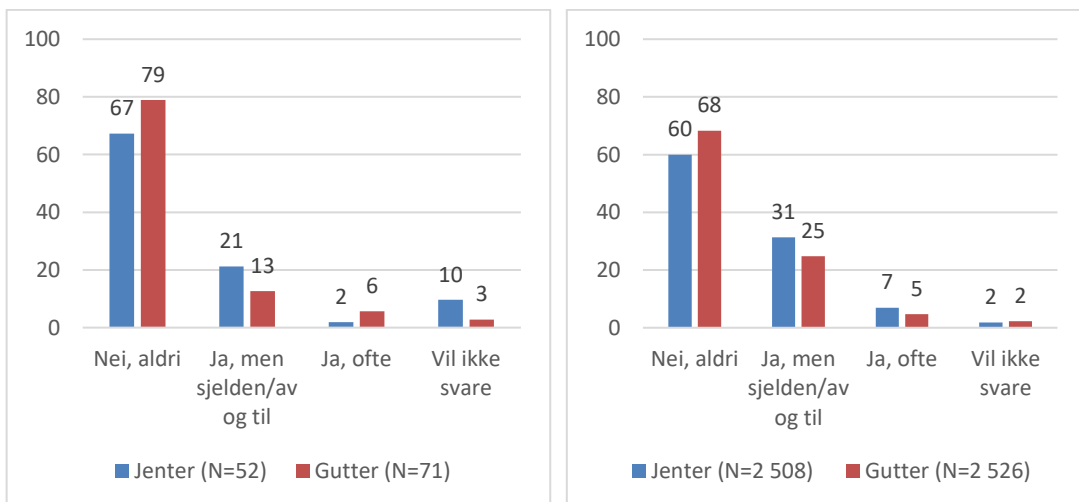

Figur 9.2 Tanker om å slutte på videregående skole. Ungdom med funksjonsnedsettelse og ungdom. Prosent

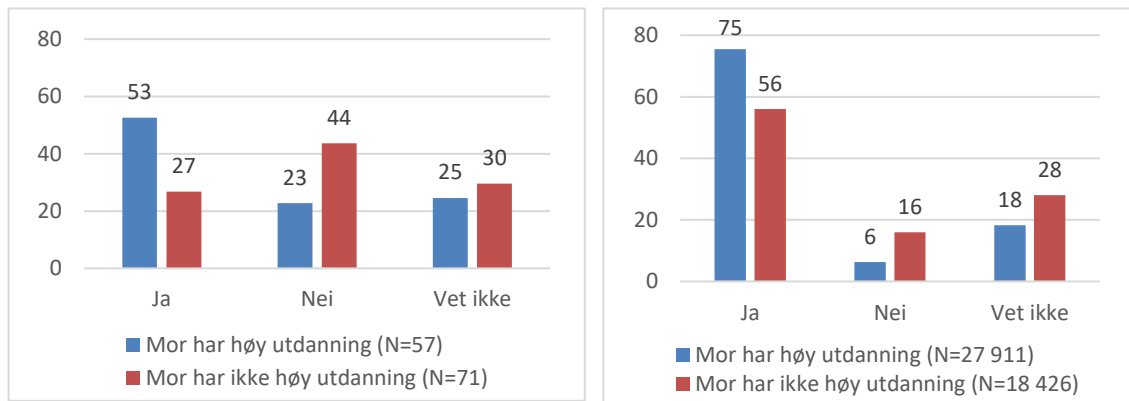
Vi har også undersøkt om kjønn har betydning for hvorvidt ungdommene tenker på å slutte på videregående skole, og i Figur 9.3 ser vi på hvordan gutter og jenter i de to utvalgene har svart på disse spørsmålene. Både blant ungdommene med funksjonsnedsettelse og blant de som er med i ungdomsundersøkelsen er det en høyere andel blant guttene (henholdsvis 79 og 68 prosent) som aldri har tenkt på å slutte på videregående sammenliknet med andelen blant jentene (67 og 60 prosent). I begge utvalgene er det en høyere andel av jentene som har tenkt på å slutte, men bare av og til eller sjelden, mens det blant ungdommene med funksjonsnedsettelse er en høyere andel av guttene som sier at de ofte har tenkt på det. Blant ungdommene i ungdomsundersøkelsen er andelen som ofte har tenkt på å slutte på videregående noe høyere blant jentene enn guttene.

Figur 9.3 Tanker om å slutte på videregående, fordelt på kjønn. Ungdom med funksjonsnedsettelse (a) og ungdom (b). Prosent.

I tillegg til kjønn har vi sett på hvorvidt mors utdanningsnivå har betydning for hvordan ungdommene tenker om fremtidig utdanning. Vi finner ingen forskjeller i andelen som tror de kommer til å fullføre videregående skole som samvarierer med mors utdanningsnivå, men dersom mor har høyere utdanning er det flere som tror de kommer til å ta høyere utdanning enten på universitet eller høyskole, og færre som svarer klart nei på dette spørsmålet (Figur 9.4). Dette gjelder både for ungdom med funksjonsnedsettelse og blant ungdom ellers.

Figur 9.4 Hvorvidt man tror man kommer til å ta høyere utdanning (universitet/høyskole), etter mors utdanningsnivå. Ungdom med funksjonsnedsettelse (a) og ungdom (b). Prosent.

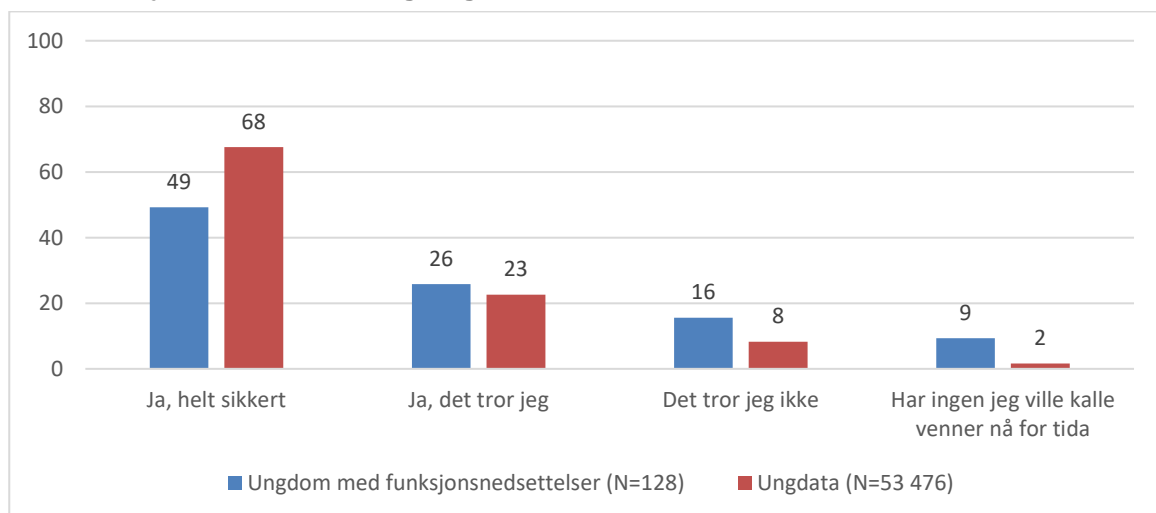
10 Sosial deltagelse og sosiale nettverk

Sosiale relasjoner er viktige, og de påvirker mental helse, adferd, helse og dødelighet (Umberson & Montez, 2010). Deltakelse i sosiale nettverk gir også sosial kapital. I kapittel 4 beskriver vi forskjellene på «bridging», «bonding» og «linking» sosial kapital (Putnam, 2001). I vår undersøkelse har vi flere spørsmål som går direkte på sosial kapital av typen «bonding». Dette er omfanget av nære venner. Som indikatorer for «bridging» brukes variabler som beskriver omfanget av sosial deltagelse på ulike arenaer, som skole og formelle/uformelle aktiviteter etter skoletid. Vi sammenlikner resultatene fra vår undersøkelse med et representativt utvalg fra ungdomsundersøkelsen, for å se på likheter og ulikheter i sosial deltagelse mellom ungdom med funksjonsnedsettelse og jevnaldrende ungdom. Vi sammenlikner også ulike undergrupper av ungdom med funksjonsnedsettelse.

I Figur 10.1 ser vi på hva ungdommene har svart på spørsmålet om hvorvidt de har minst én fortrolig venn. Vi sammenlikner ungdom med funksjonsnedsettelse og et representativt utvalg ungdom (fra ungdomsundersøkelsen), og finner at de aller fleste har minst én fortrolig venn som de kan stole på og betro seg til, men at andelen er betraktelig lavere blant ungdommene med funksjonsnedsettelse.

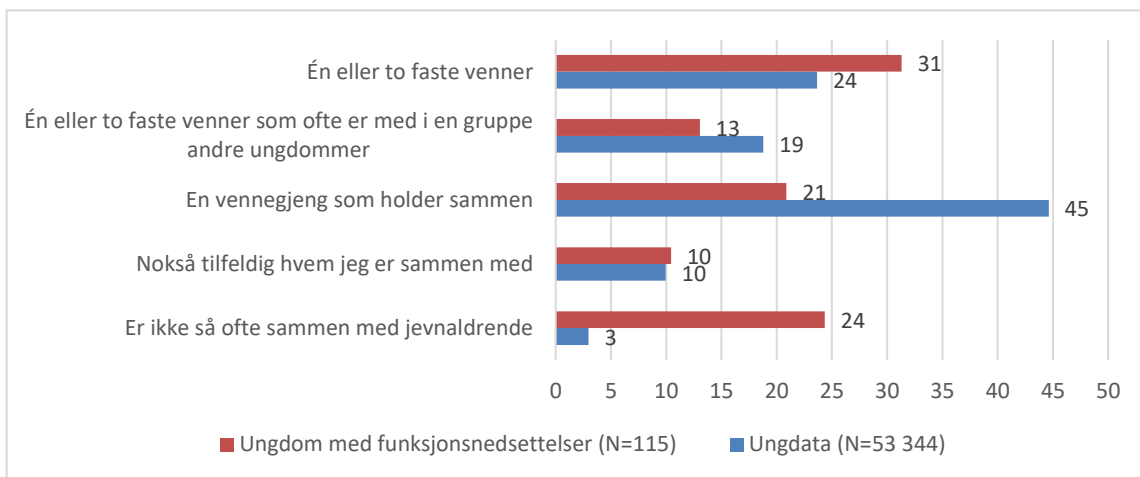
Omtrent halvparten (49 prosent) av ungdommene med funksjonsnedsettelse svarer at de helt sikkert har en slik venn, mens den tilsvarende andelen i ungdomsutvalget er 68 prosent. Det er bare en liten forskjell mellom utvalgene i andelen som svarer at de tror de har en slik venn. Når vi slår disse to kategoriene sammen (helt sikkert og tror), finner vi at 75 prosent av ungdommene med funksjonsnedsettelse har en fortrolig venn, mens 90 prosent av ungdommene i ungdomsundersøkelsen har det.

Figur 10.1 Har du minst én venn som du kan stole på og betro deg til om alt? Ungdom med funksjonsnedsettelse og ungdomsundersøkelsen. Prosent

I tillegg til spørsmålet om hvorvidt de har en fortrolig venn spør vi også om hvem de treffer når de er sammen med venner og hvor de treffes. En høyere andel av ungdommene med funksjonsnedsettelse svarer at de sjelden er sammen med jevnaldrende (Figur 10.2). En av fire (24 prosent) svarer dette, mot 3 prosent av ungdommene i ungdatabasen. Ungdom med funksjonsnedsettelse omgås jevnaldrende på en litt annen måte. En lavere andel av ungdommene med funksjonsnedsettelse er del av en vennegjeng som holder sammen (21 prosent, mot 45 prosent i ungdatabasen), mens en høyere andel er sammen med én eller to faste venner (31 mot 24 prosent).

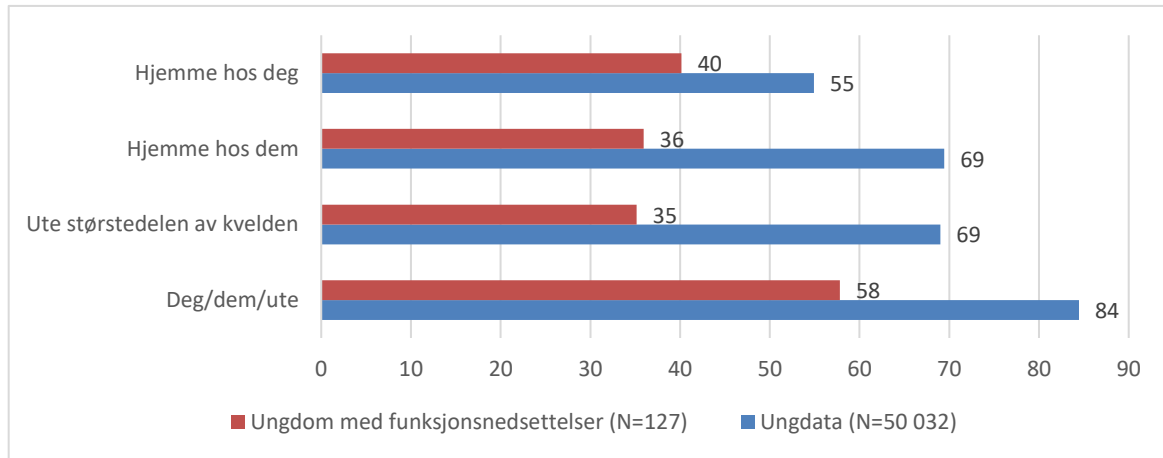
Figur 10.2 Når du er sammen med venner/kamerater, er du da som oftest sammen med? Ungdom med funksjonsnedsettelse og ungdatabasen. Prosent

I tråd med at færre ungdom med funksjonsnedsettelse møter jevnaldrende, ser vi også at færre har vært sammen med venner hjemme hos seg selv, hos venner eller vært ute med venner størstedelen av kvelden minst én gang siste uka (Figur 10.3). Blant ungdom med funksjonsnedsettelse er andelen 58 prosent, mens andelen blant ungdom i ungdatabasen er 27 prosentpoeng høyere, og ligger på 84 prosent.

Forskjellen er spesielt stor i andelen som har vært sammen med venner hjemme hos dem og i andelen som har vært ute med venner størstedelen av kvelden. Mens dette gjelder to av tre av ungdommene i ungdatabasen, svarer bare en av tre ungdom med funksjonsnedsettelse at de har gjort dette.

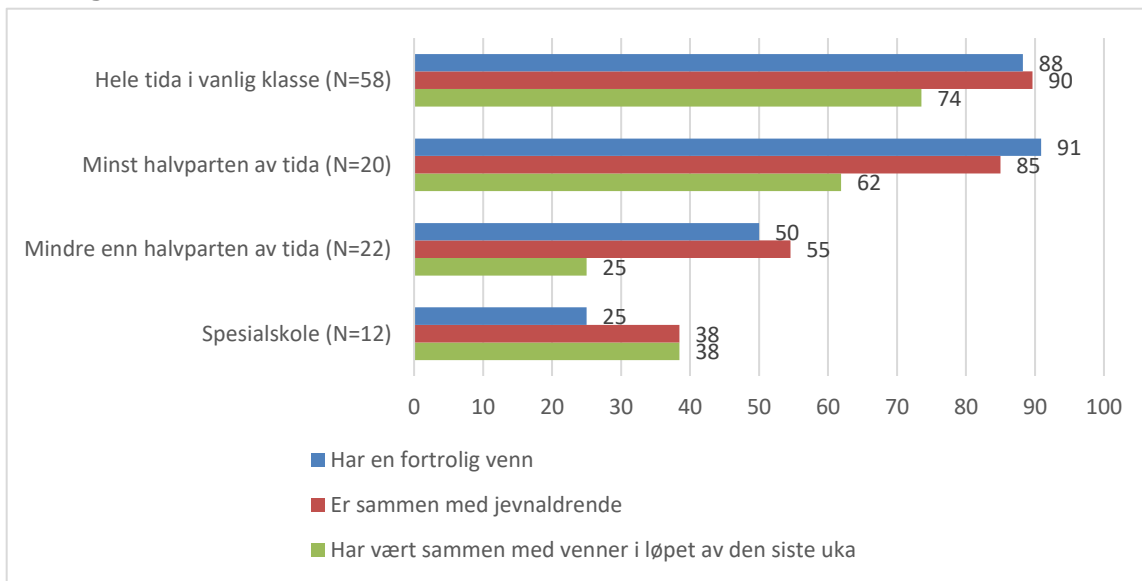
Figur 10.3 Andel som har vært sammen med venner hjemme hos seg selv, hjemme hos dem eller ute mesteparten av kvelden minst én gang i løpet av den siste uka. Ungdom med funksjonsnedsettelse og ungdom. Prosent

Vi har også undersøkt omfanget av venner i ulike undergrupper av utvalget med funksjonsnedsettelse. Vi har da valgt å se på hvorvidt de har minst én fortrolig venn, om de har oppgitt at de er sammen med jevnaldrende og om de har vært sammen med venner i løpet av den siste uka.

Når vi undersøkte hvordan omfanget av venner varierer med skoleinkludering (Figur 10.4) finner vi at ungdom med funksjonsnedsettelse som tilbringer hele tida i en vanlig klasse er mest sammen med venner, og det er kun små forskjeller mellom disse og de som tilbringer minst halvparten av tida i en vanlig klasse. Blant de som tilbringer hele tida i en vanlig klasse har 88 prosent minst én fortrolig venn, 90 prosent er sammen med jevnaldrende på fritida og 74 prosent har vært sammen med venner på fritida i løpet av den siste uka. Blant de som går på vanlig skole, men som tilbringer mindre enn halvparten av tida i en vanlig klasse har bare halvparten en fortrolig venn (50%), 55 prosent er sammen med jevnaldrende og bare en av fire har vært sammen med venner på fritida i løpet av den siste uka. Blant de som går på spesialskole er andelene enda lavere.

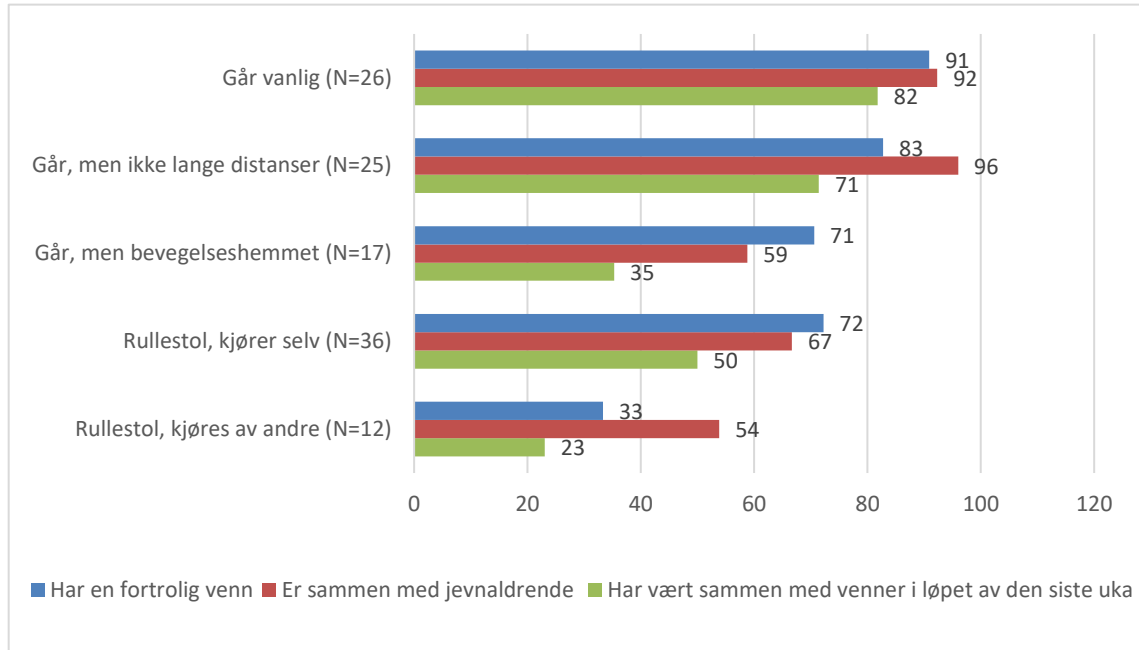
Figur 10.4 Omfang av venner etter grad av integrering av vanlig klasseromsundervisning. Prosent

Omfanget av venner varierer også med fysisk funksjonsnivå (Figur 10.5). Det er kun små, og ikke statistisk signifikante forskjeller i omfaget av vennskap mellom de som går vanlig og de som går, men ikke lange distanser. Blant de som går, men som er bevegelseshemmet, er det en lavere andel som oppgir at de er sammen med jevnaldrende og som har vært sammen med venner på fritida i løpet av den siste uka. 59 prosent oppgir at de er sammen med jevnaldrende og 35 prosent har møtt venner på fritida siste uka. Tilsvarende andeler blant de som går vanlig er 92 og 82 prosent.

Bare halvparten av de som sitter i rollestol som de kjører selv har vært sammen med venner på fritida siste uka, mens færre av de som sitter i rollestol som kjøres av andre har en fortrolig venn. Bare én av tre oppgir at de har minst én venn de kan snakke med om alt, mens nærmere tre av fire eller mer oppgir at de har dette i de andre funksjonsnivågruppene.

Figur 10.5 Omfang av venner etter fysisk funksjonsnivå. Prosent

Resultatene viser at færre av ungdommene med funksjonsnedsettelse har nære venner og også at de i mindre grad tilbringer tid med venner sammenliknet med jevnaldrende i ungdata. Dette tyder på at ungdom med funksjonsnedsettelse har mindre sosial kapital av typen «bonding», men vi ser også at det er stor variasjon på omfanget av venner innad i gruppen ungdom med funksjonsnedsettelse. For eksempel har ungdom med funksjonsnedsettelse som tilbringer mesteparten av tiden i en vanlig klasse tilnærmet samme resultater som et representativt utvalg jevnaldrende ungdom.

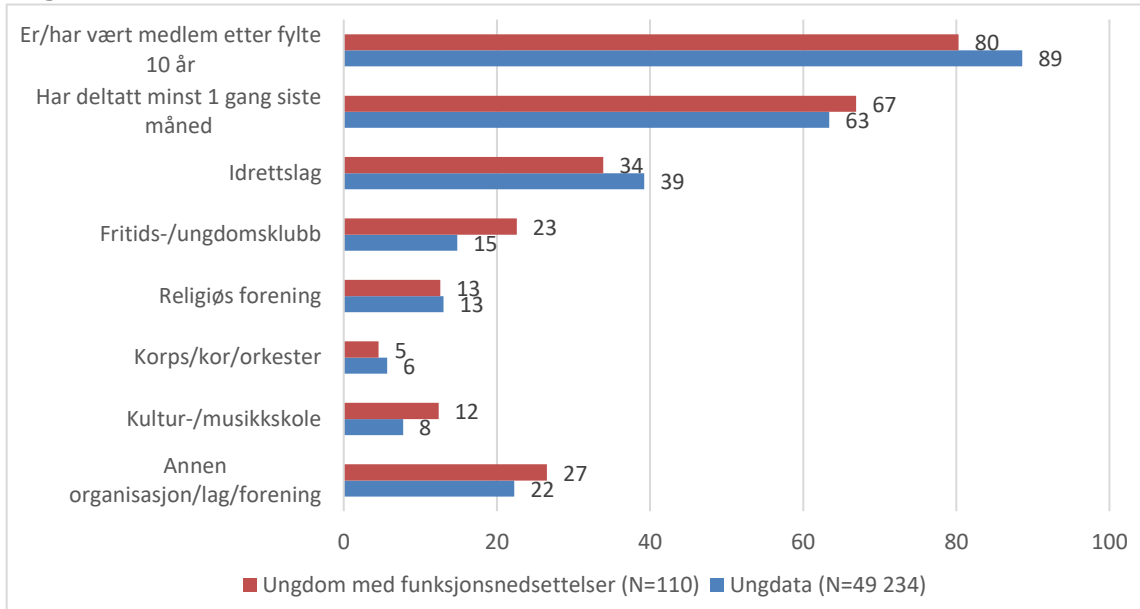
Ungdom med funksjonsnedsettelse deltar i organiserte fritidsaktiviteter

I tillegg til spørsmålene om omfanget av venner, spurte vi også ungdommene om deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Organiserte fritidsaktiviteter er viktige arenaer for sosial omgang med andre, og for læring og utvikling av sosiale ferdigheter. Organiserte fritidsaktiviteter fungerer også som indikatorer for sosial kapital av typen «bridging». I studier av deltakelse på fritidsaktiviteter finner man ofte at ungdom med funksjonsnedsettelse i mindre grad deltar på fritidsaktiviteter sammenliknet med jevnaldrende uten funksjonsnedsettelse (Bult, Verschuren, Jongmans, Lindeman, & Ketelaar, 2011; Shikako-Thomas, Majnemer, Law, & Lach, 2008). I tillegg ser man at deltakelse på fritidsaktiviteter avtar med alder og grad av funksjonsnedsettelse.

De fleste ungdom med funksjonsnedsettelse deltar i organiserte fritidsaktiviteter (Figur 10.6). Andelen som er, eller har vært med i organisasjoner, klubber eller foreninger etter fylte 10 år er på 80 prosent. Andelen blant ungdom i ungdata-utvalget er høyere, på 89 prosent. Andelen som svarer at de har vært med på aktiviteter, møter eller øvelser minst én gang siste måneden er likevel noe høyere

blant ungdom med funksjonsnedsettelse (67 mot 63 prosent). Idrettslag er den organiserte aktiviteten med høyest deltagelse, både blant ungdom med funksjonsnedsettelse og andre ungdom. Deretter følger fritids-/ungdomsklubb. Her er deltagelsen 8 prosent høyere blant ungdom med funksjonsnedsettelse sammenliknet med andre ungdom.

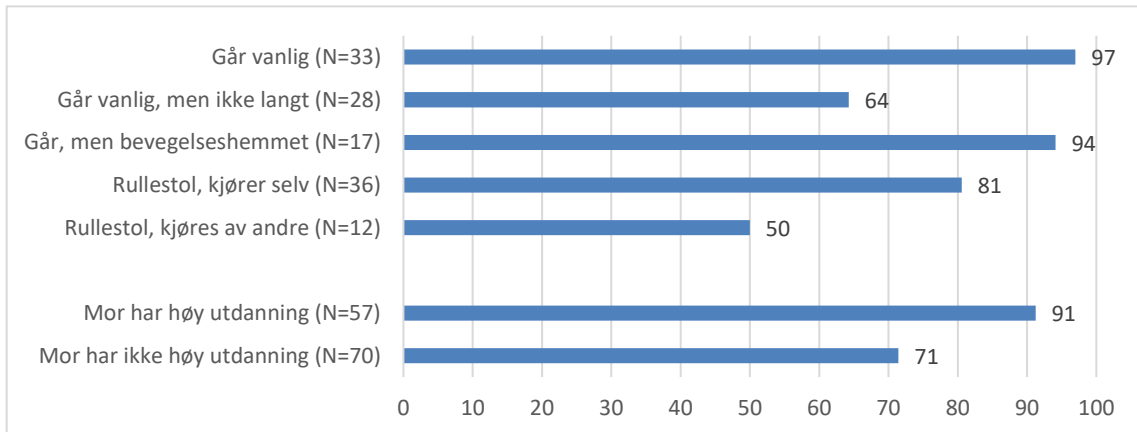
Figur 10.6 Deltakelse i organiserte aktiviteter. Ungdom med funksjonsnedsettelse og ungdomdata. Prosent

Deltakelse på organiserte fritidsaktiviteter er en viktig indikator på såkalt «bridging» sosial kapital. I vårt utvalg finner vi ikke noen klare indikasjoner på at ungdom med funksjonsnedsettelse i mindre grad deltar på fritidsaktiviteter sammenliknet med jevnaldrende, men i tråd med tidligere forskning ser deltagelse i slike aktiviteter blant ungdom med funksjonsnedsettelse ut til å variere med funksjonsnivå. Det varierer også med hvorvidt moren deres har høyere utdanning, også når man kontrollerer for andre bakgrunnsvariabler (Figur 10.7). En lavere andel av de som oppgir at de går, men ikke lange distanser, og de som sitter i rullestol som kjøres av andre, er eller har vært medlem i en organisasjon eller lignende. Blant disse er andelen henholdsvis 64 og 50 prosent, mens den blant de som går vanlig er 97 prosent. Blant ungdom med funksjonsnedsettelse som har en mor med høyere utdanning er andelen 91 prosent, mens andelen er 71 prosent blant de som har en mor uten høyere utdanning.

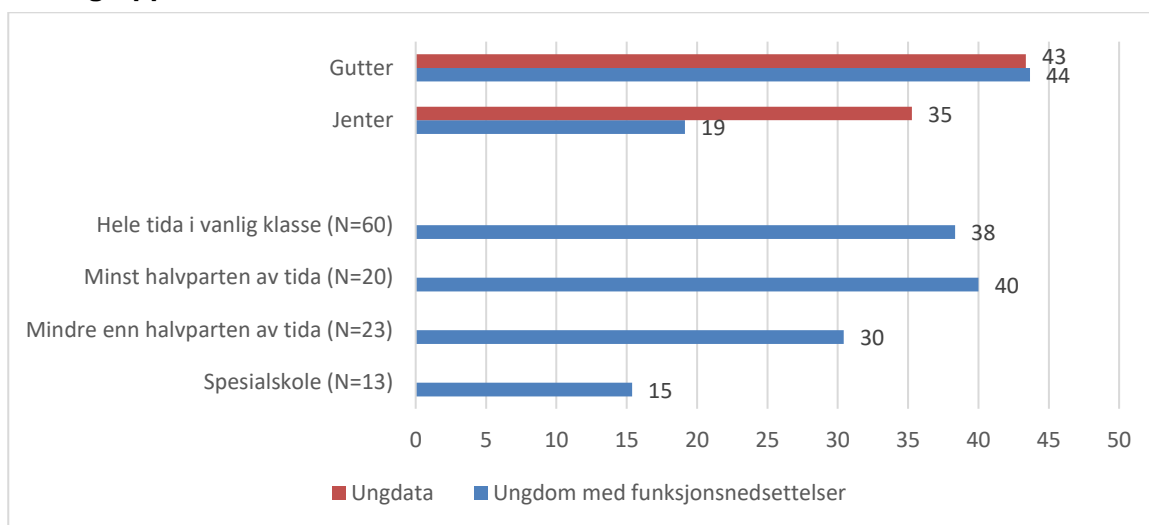
Figur 10.7 Andel som er, eller har vært med i organisasjoner, klubber, lag eller foreninger etter fylte 10 år. Ulike undergrupper. Prosent.

Vi har også sett på kjønnsforskjeller i deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter. Blant ungdom med funksjonsnedsettelse er det bare små kjønnsforskjeller i deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter, men deltagelse i idrettslag er et unntak (Figur 10.8). Blant guttene har 44 prosent deltatt på aktiviteter i idrettslag minst en gang i løpet av den siste måneden, mens andelen blant jentene er under halvparten, på 19 prosent. Blant ungdom i ungdomdata er det også en lavere andel av jentene som har deltatt i idrettslag sammenliknet med guttene, men forskjellen er mye mindre (43 vs. 35 prosent). Guttene med funksjonsnedsettelse skiller seg dermed ikke fra andre gutter i samme alder, mens jentene med funksjonsnedsettelse har mye lavere deltagelse i idrett sammenliknet med jenter i samme alder.

Vi ser også at deltagelse i idrettslag blant ungdom med funksjonsnedsettelse varierer med skoleinkludering. Færre av ungdommene som går på spesialskole har også deltatt på aktiviteter i idrettslag. Blant disse er andelen 15 prosent, mens den blant de som tilbringer hele tiden i en vanlig klasse er 38 prosent.

Figur 10.8 Deltakelse i idrettslag minst én gang i løpet av den siste måneden, ulike undergrupper. Prosent

11 Digital inkludering

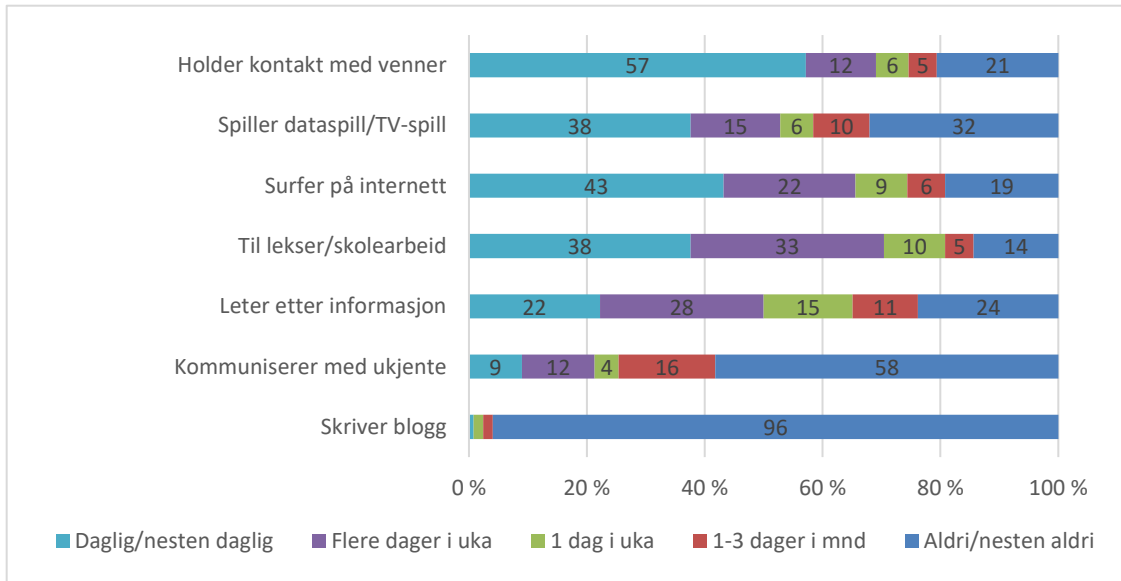

Digital teknologi gjør at mennesker kan ha kontakt og samvær med andre uten å være sammen fysisk. Digitale plattformer for sosial interaksjon, som sosiale medier og onlinespill, er en viktig del av ungdoms hverdagsliv, og de fleste bruker en stor del av fritiden sin på digitale aktiviteter (Bakken, 2020). I 2019 var andelen som brukte minst tre timer foran en skjerm, utenom skolen, 68 prosent blant guttene og 64 prosent blant jentene i videregående skole. Bruken av slike medier har motstridende effekter på sosial tilknytning (Ryan, 2017). For mange kan bruk av sosiale medier øke sosial kapital, lede til vennskap og samhold og redusere ensomhet. Samtidig kan noen oppleve at vennskap svekkes, at de ekskluderes fra digitale fellesskap og økt ensomhet.

I dette kapitlet vil vi se på bruken av digitale plattformer for sosial interaksjon, både med tanke på omfanget, viktigheten, hvem de har kontakt med og negative opplevelser. I siste del av kapitlet ser vi på hvilke bakgrunnsvariabler som samvarierer med ulike former for digital inkludering.

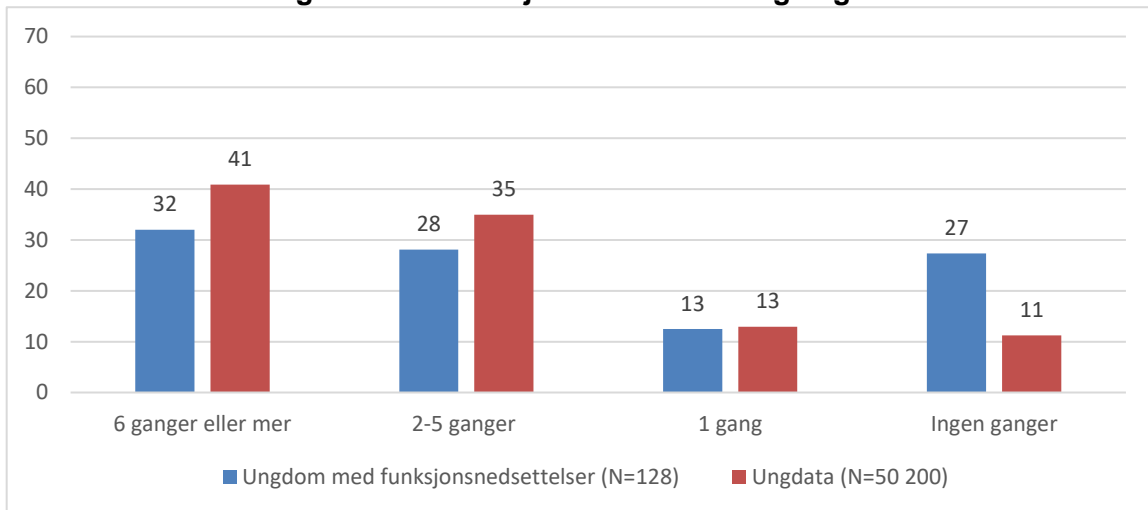
Vi spurte ungdommene hvor ofte de gjorde en rekke digitale aktiviteter. I likhet med ungdom generelt, bruker også ungdom med funksjonsnedsettelse mye tid på slike aktiviteter (Figur 11.1). Over halvparten av ungdommene holder kontakt med venner via digitale plattformer daglig eller nesten daglig, og ytterligere 12 prosent gjør det flere dager i uka. Om lag halvparten spiller data-/TV-spill daglig eller flere dager i uka, og de fleste surfer på internett, bruker skjerm til lekser og skolearbeid eller leter etter informasjon på internett daglig eller flere dager i uka. En liten andel, 9 prosent, kommuniserer med ukjente via internett daglig eller nesten daglig, og ytterligere 12 prosent gjør det flere dager i uka. Svært få skriver blogg. 96 prosent oppgir at de aldri eller nesten aldri gjør det.

Figur 11.1 Hvor ofte gjør du disse aktivitetene på skjerm/internett? Ungdom med funksjonsnedsettelse, N=122

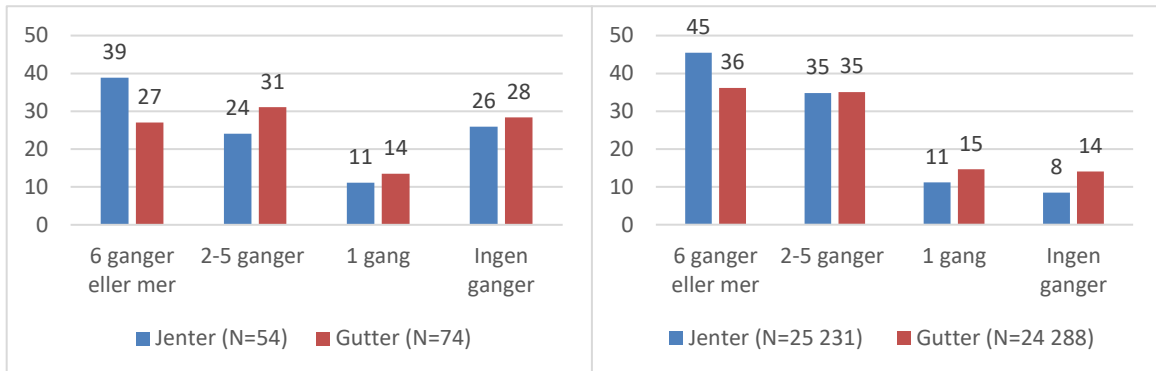
Ungdom med funksjonsnedsettelse er mindre aktive på sosiale medier sammenliknet med et representativt utvalg ungdom i samme alder (Figur 11.2). 32 prosent av ungdommene med funksjonsnedsettelse oppgir at de har vært sosial på nett eller mobil størstedelen av kvelden flere enn 6 ganger i løpet av den siste uka. Andelen i ungdomsutvalget er 9 prosent høyere. 28 prosent av ungdommene med funksjonsnedsettelse oppgir at de har vært det 2–5 ganger i løpet av den siste uka, mens tilsvarende andel i ungdomsutvalget er 7 prosent høyere. 27 prosent av ungdommene med funksjonsnedsettelse oppgir at de ikke har vært sosial på nett eller mobil størstedelen av kvelden i løpet av den siste uka, mens bare 11 prosent av ungdommene i ungdomsutvalget svarer det samme.

Figur 11.2 Hvor mange ganger siste uka har du vært sosial på nett eller mobil størstedelen av kvelden? Ungdom med funksjonsnedsettelse og ungdom. Prosent

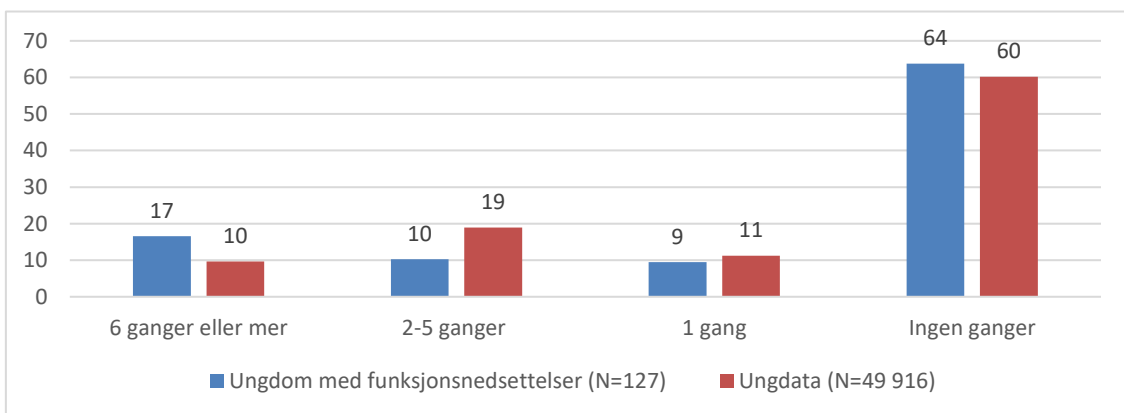
Når vi ser på jenter og gutter separat, finner vi at jenter er mer aktive på sosiale medier enn guttene (Figur 11.3). Dette gjelder både blant ungdom med funksjonsnedsettelse (a) og blant ungdom i ungdatabasen (b). Blant jentene med funksjonsnedsettelse har 39 prosent vært sosiale på nett eller mobil størstedelen av kvelden 6 ganger eller mer siste uke, mens andelen blant guttene er 27 prosent. I ungdatabasen er tilsvarende andeler 45 og 36 prosent.

Figur 11.3 Hvor mange ganger siste uke har du vært sosial på nett eller mobil størstedelen av kvelden? Ungdom med funksjonsnedsettelse (a) og ungdatabasen (b) fordelt på kjønn. Prosent

De fleste ungdom med funksjonsnedsettelse er også mindre aktive på onlinespill med andre sammenliknet med jevnaldrende ungdom, samtidig som analysene viser at andelen som er veldig aktive er høyere blant ungdom med funksjonsnedsettelse (Figur 11.4). 17 prosent av ungdommene med funksjonsnedsettelse oppgir at de har spilt onlinespill med andre størstedelen av kvelden 6 ganger eller mer siste uke, mens andelen i ungdatabasens utvalg bare er på 10 prosent. Andelen som *ikke* har spilt størstedelen av kvelden noen gang i løpet av siste uke er 4 prosent høyere blant ungdom med funksjonsnedsettelse. Andelen som har gjort den kun én gang og 2–5 ganger er lavere.

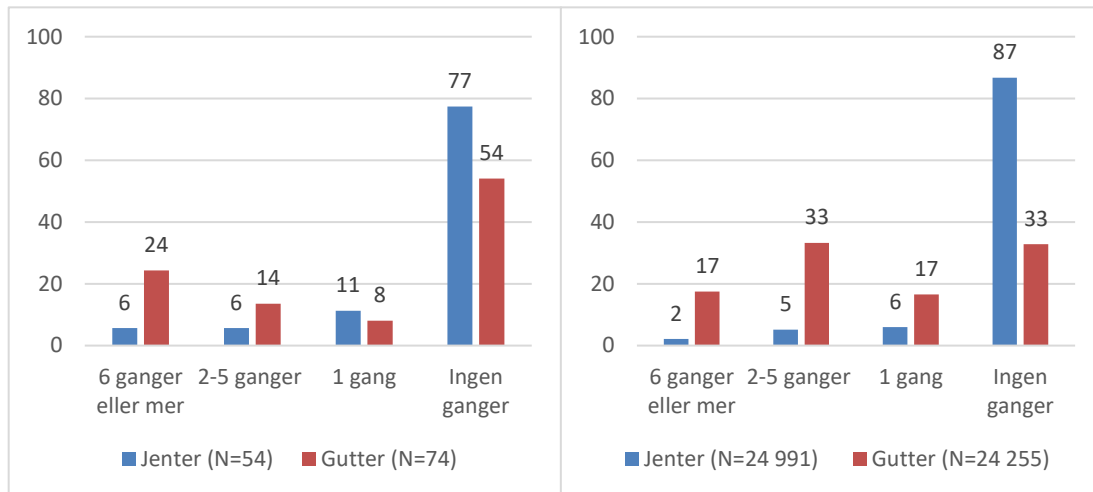
Figur 11.4 Hvor mange ganger siste uke har du spilt onlinespill med andre størstedelen av kvelden? Ungdom med funksjonsnedsettelse og ungdatabasen. Prosent

Mens jentene er mer aktive på sosiale medier er det guttene som er mer aktive når det kommer til onlinespill (Figur 11.5). Dette gjelder både blant ungdom med

funksjonsnedsettelse og blant ungdom generelt. Blant ungdommene med funksjonsnedsettelse har 24 prosent av guttene spilt onlinespill med andre størstedelen av kvelden 6 ganger eller mer i løpet av den siste uka, mens dette kun gjelder 6 prosent av jentene (Figur 11.5a). Blant ungdommene i ungdatabasen er tilsvarende andeler 17 og 2 prosent (Figur 11.5b)

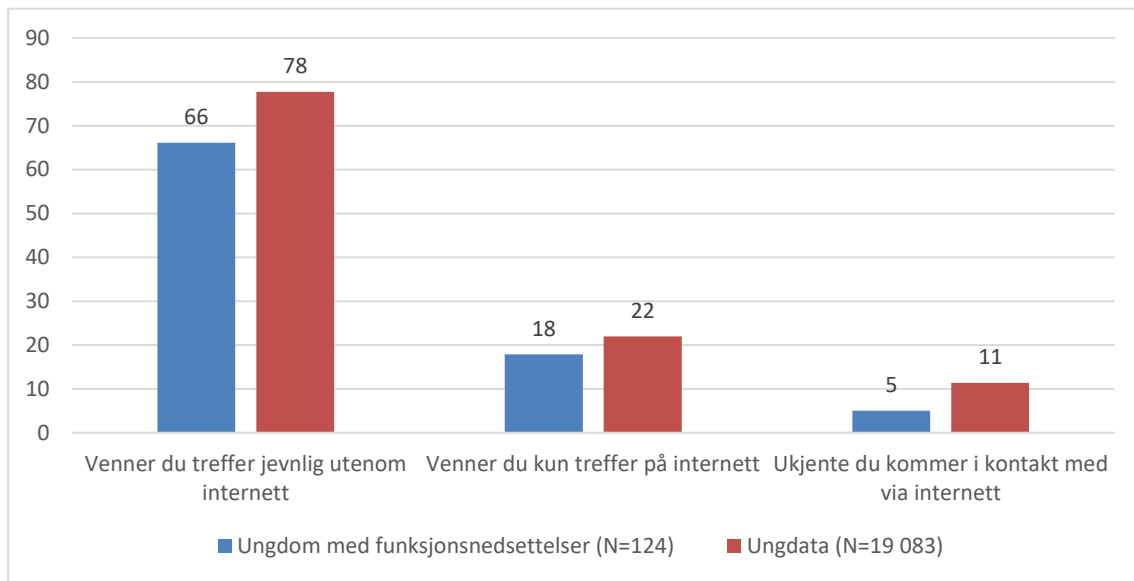
Figur 11.5a og 11.5b Hvor mange ganger siste uka har du spilt onlinespill med andre størstedelen av kvelden? Ungdom med funksjonsnedsettelse (a) og ungdatabasen (b) fordelt på kjønn. Prosent

Internett gjør det mulig å holde kontakten med venner, treffe nye venner og møte ukjente. De fleste ungdommene oppgir at personene de har kontakt med via internett ofte eller alltid er venner som de treffer jevnlig utenom internett. Dette gjelder både ungdom med funksjonsnedsettelse og andre på samme alder (Figur 11.6). Ungdom med funksjonsnedsettelse skiller seg noe fra jevnaldrende ungdom, ved at 12 prosent færre oppgir at de har kontakt med personer som de også treffer jevnlig utenom internett. Andelen som oppgir at de har kontakt med personer som de kun treffer over internett er også lavere. Blant ungdom med funksjonsnedsettelse, oppgir 18 prosent at personene de har kontakt med via internett ofte eller alltid er venner som de kun treffer over internett. Blant jevnaldrende ungdom i ungdatabasen er denne andelen 4 prosent høyere, på 22 prosent.

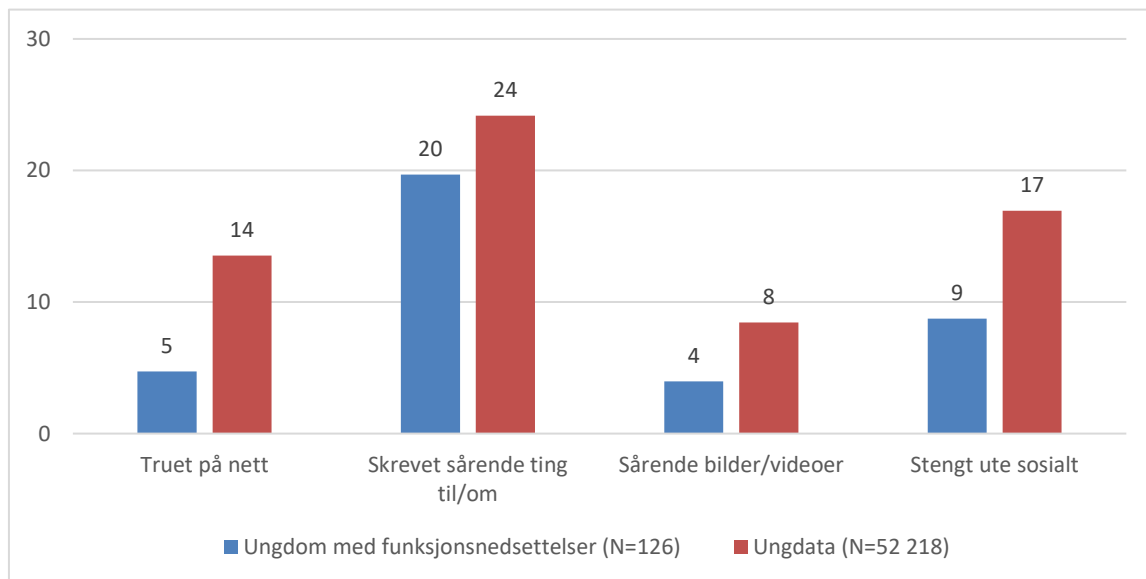
Samtidig som ungdom med funksjonsnedsettelse i mindre grad har kontakt med venner via internett, har de også sjeldnere kontakt med ukjente som de kommer i kontakt med via internett. Bare 5 prosent av ungdommene med funksjonsnedsettelse oppgir at de ofte eller alltid er i kontakt med ukjente via internett. Andelen i ungdatabasens utvalg er på 11 prosent. Det er altså bare en liten andel ungdom i begge utvalg som oppgir at de kommer i kontakt med fremmede, men andelen er 6 prosent høyere blant ungdommene i ungdatabasen.

Figur 11.6 Andel som svarer ofte/alltid på om personene de har kontakt med via internett er..? Ungdom med funksjonsnedsettelse og ungdom. Prosent

Samtidig som ungdom med funksjonsnedsettelse er mindre sosiale på digitale plattformer, ser det også ut til at færre har hatt negative opplevelser på nett/mobil (Figur 11.7). 5 prosent av ungdom med funksjonsnedsettelse har i løpet av de siste månedene opplevd at noen via nettet eller mobil har truet dem. Til sammenlikning er andelen blant ungdom i ungdomdata nesten tre ganger så høy, på 14 prosent. Negative opplevelser på nett eller mobil i form av at det er skrevet sårende ting om dem, delt sårende bilder eller videoer eller at noen har stengt dem ute fra sosiale ting, er også mer vanlig blant ungdom i ungdomdata.

Figur 11.7 Andel som har hatt negative opplevelser på nett/mobil i løpet av de siste månedene. Ungdom med funksjonsnedsettelse og ungdom. Prosent

I forrige kapittel (kapittel 10) så vi at ungdom med funksjonsnedsettelse har mindre sosial omgang med jevnaldrende på fysiske møteplasser. Når vi nå har

sett på omfanget av sosial interaksjon på digitale plattformer, ser vi at dette på ingen måte kompensere for mindre sosial omgang på fysiske møteplasser. Ungdom med funksjonsnedsettelse er altså mindre sosiale med jevnaldrende på fritiden sammenliknet med andre ungdom, både fysisk og digitalt.

12 Trivsel, framtidstro, sosial og digital inkludering blant ungdom varierer med skoleinkludering

---

Selv om utvalget i denne undersøkelsen utgjør en stor andel av de ungdommene som har en av diagnosene vi har inkludert, utgjør totalen likevel et relativt lite antall. Dette gjør at det er utfordrende å studere hvilke faktorer som påvirker utfallene vi er interessert i med kvantitative analyser dersom vi kun skal fokusere på hvilke forskjeller som er statistisk signifikant etter at andre variabler er kontrollert for slik vi i hovedsak gjør i de foregående kapitlene. Vi har derfor laget en deskriptiv tabell med de viktigste utfallsvariablene og hvor ungdommene med funksjonsnedsettelse er splittet i fire grupper etter hvilket svar de har oppgitt på spørsmålene om hvorvidt de går på en vanlig skole eller spesialskole, og hvor stor andel av tiden de tilbringer sammen med en vanlig klasse (tabell 12.1). Vi ser altså på hvordan trivsel i skolen, framtidstro og sosial og digital inkludering varierer blant ungdom som tilbringer hele tiden i en vanlig klasse, minst halvparten av tiden, under halvparten av tiden og blant de som går på spesialskole.

Uavhengig av om de går på vanlig skole eller spesialskole, og uavhengig av hvor stor andel av tiden de tilbringer sammen med en vanlig klasse, ser vi at de aller fleste oppgir at de er helt eller litt enige i utsagnet om at de trives på skolen. Når vi ser på andelen som er enige i at de føler at de passer inn blant elevene på skolen er det derimot slik at de som går på en vanlig skole, men som tilbringer under halvparten av tiden med en vanlig klasse, i mindre grad er enige. Mellom de andre gruppene er det ingen forskjell.

Når vi ser på ulike variabler som fanger opp framtidstro ser vi at grad av optimisme varierer med grad av skoleinkludering. Jo mer inkludert ungdommen er i en vanlig klasse, jo mer optimistisk med hensyn til framtidig utdanning og jobbmuligheter er de. Og det er store forskjeller. Andelen som tror de kommer til å fullføre videregående skole er 90 prosent blant de som tilbringer hele tiden i en vanlig klasse, mens den er 75 prosent blant de som går på spesialskole. Videre tror 61 prosent av de som går i en vanlig klasse hele tiden at de kommer til å ta høyere utdanning. Tilsvarende andelen blant de som tilbringer mindre enn halvparten av tiden i en vanlig klasse er kun 4 prosent, og 8 prosent blant de som går på spesialskole. Det er derimot ingen sammenheng mellom skoleinkludering og hvor optimistiske de er med hensyn til om de tror at de kommer til å få et godt og lykkelig liv.

Når vi videre ser på sosial inkludering, og omfang av ansikt-til-ansikt kontakt med jevnaldrende på fritiden ser vi også store forskjeller. Ungdom som går på spesialskole, eller vanlig skole, men som tilbringer under halvparten av tiden med en vanlig klasse, er mye mindre inkludert i sosiale fellesskap med jevnaldrende. Andelen som har minst én fortrolig venn ligger på rundt 90 prosent blant de som tilbringer hele eller mer enn halvparten av tiden med en vanlig klasse, mens den

kun er 50 og 25 prosent blant de som tilbringer under halvparten av tiden med en vanlig klasse eller som går på spesialskole. Andelen som oppgir at de er sammen med jevnaldrende synker med synkende grad av skoleinkludering, og det gjør også andelen som er eller har vært medlem av en organisasjon, lag eller lignende etter fylte 10 år. Oppsummert finner vi at jo mindre inkludert der er i et vanlig klassefelleskap på skolen, jo mindre inkludert er de også i sosiale fellesskap på fritiden.

Også når vi ser på inkludering i sosiale fellesskap på internett ser vi en tendens til at jo mindre ungdommene er inkludert i en vanlig klasse på skolen, jo mindre inkludert er de også i digitale fellesskap med jevnaldrende på fritiden. Men bildet er ikke like klart. For eksempel ser vi at andelen som har spilt onlinespill med andre størsteparten av kvelden er noe høyere blant de som tilbringer mindre enn halvparten av tiden med en vanlig klasse sammenliknet med de som tilbringer hele tiden i en vanlig klasse. Men utover dette ser det ut til at de som tilbringer hele eller mer enn halvparten av tiden med en vanlig klasse, er mer inkludert i digitale fellesskap sammenliknet med de som går på spesialskole eller på vanlig skole, men som tilbringer mindre enn halvparten av tiden med en vanlig klasse.

Tabell 12.1 Oversikt over skoletrivsel, framtidstro, sosial og digital inkludering blant elever i videregående skole etter grad av skoleinkludering. Prosent, N=128

Variabel	Grad av skoleinkludering – hvor stor andel av tiden i vanlig klasse			
	Hele tiden	Minst halvparten	Under halvparten	Spesial-skole
Skoletrivsel				
Trives på skolen	91	100	96	92
Føler at jeg passer inn blant elevene på skolen	84	83	71	83
Framtidstro				
Tror jeg vil komme til å fullføre videregående skole	90	91	88	75
Tror jeg vil komme til å ta høyere utdanning	61	26	4	8
Tror jeg vil komme til å få en jobb	85	64	54	42
Tror jeg vil komme til å få et godt og lykkelig liv	75	87	71	83
Sosial inkludering				
Har minst én fortrolig venn	88	91	50	25
Har vært sammen med venner mesteparten av kvelden minst én gang siste uke	74	62	25	38
Er sammen med jevnaldrende på fritiden	90	85	55	38
Har vært medlem i org./lag e.l etter fylte 10 år	88	78	75	58
Har deltatt på organisert aktivitet i løpet av den siste måneden	67	86	63	38
Digital inkludering				
Har spilt online spill med andre størstedelen av kvelden minst én gang siste uka	31	38	38	8
Har vært sosial på nett/mobil størstedelen av kvelden minst én gang siste uka	78	90	63	31
Treffer venner som du har kontakt med på internett jevnlig utenom internett	78	64	52	25
Treffer venner/bekjente som du kun treffer på internett	16	32	15	8
N	68	23	24	13

Oppsummering kapittel 8–12

De fleste av ungdommene trives på skolen, og det er kun en liten forskjell mellom ungdom med funksjonsnedsettelse og et representativt utvalg jevnaldrende ungdom (ungdata). Det er små kjønnsforskjeller i skoletrivsel, men gjennomgående finner vi at guttene trives noe bedre enn jentene.

Ungdommene med funksjonsnedsettelse er mindre optimistiske til framtida enn ungdommene i ungdata. En lavere andel tror at de kommer til å fullføre videregående skole, ta høyere utdanning eller få en jobb. Når det kommer til om de tror de kommer til å få et godt og lykkelig liv er de derimot mer optimistiske enn jevnaldrende ungdom. Om ungdommene tror at de kommer til å ta høyere utdanning samvarierer med mors utdanningsnivå. Dersom mor har høy utdanning, er ungdommene mer optimistiske til at de selv kommer til å ta høy utdanning.

De fleste ungdommer har minst én fortrolig venn som de kan stole på og betro seg til, men andelen er betraktelig lavere blant ungdommene med funksjonsnedsettelse sammenliknet med jevnaldrende. De er også i mindre grad inkludert i sosialt samvær med jevnaldrende ansikt-til-ansikt. En av fire av ungdommene med funksjonsnedsettelse svarer også at de sjelden er sammen med jevnaldrende. I ungdatautvalget svarer kun 3 prosent det samme. I tråd med at færre møter jevnaldrende, ser vi også at færre har vært sammen med venner hjemme hos seg selv, hos venner eller vært ute med venner i løpet av den siste uka. I vårt utvalg finner vi ikke noen klare indikasjoner på at ungdom med funksjonsnedsettelse i mindre grad deltar på organiserte fritidsaktiviteter sammenliknet med jevnaldrende, men det ser ut til å variere med fysisk funksjonsnivå. Vi ser også at andelen er høyere blant de som har en mor som har høyere utdanning.

I likhet med jevnaldrende ungdom bruker også ungdom med funksjonsnedsettelse mye tid på digitale aktiviteter, men ungdom med funksjonsnedsettelse er generelt mindre inkludert i et sosialt fellesskap på nett. De er mindre aktive på både sosiale medier og spill. Kjønnsforskjellene i digitale aktiviteter likner de hos jevnaldrende ungdom, og mens jentene er mer aktive på sosiale medier er guttene mer aktive på onlinespill. Funnene indikerer at sosial omgang på digitale plattformer på ingen måte kompensere for at ungdom med funksjonsnedsettelse har mindre sosial omgang med jevnaldrende på fysiske møteplasser.

Når vi ser på hvordan trivsel i skolen, framtidstro og sosial og digital inkludering varierer med grad av skoleinkludering finner vi kun små forskjeller trivsel generelt, men andelen som føler at de passer inn på blant elevene på skolen er betraktelig lavere blant elevene som tilbringer under av halvparten av tiden i en vanlig klasse. Ungdom som er mer segregert i skolesituasjonen er også mindre optimistiske med hensyn til framtidig utdanning og sjanser for å få jobb. Jo mindre inkludert der er i en vanlig klasse på skolen, jo mindre inkludert er de også i sosiale og digitale fellesskap med jevnaldrende på fritiden.

Summary

Social and digital participation: School and the internet as an integration arena for children and young people with physical disabilities

The main topic of this report is the social inclusion of students with physical disabilities. The first part deals with children in primary school and their parents, the second part with students in secondary school. We examine inclusion in the «narrow» sense of school placement: the degree to which children take part in ordinary classroom education with their peers or instead spend their schooldays in special schools, special classes or one-to-one tutoring. We also explore the consequences of the practice of school placement for other aspects of the children's lives, such as online and offline social participation.

Children's involvement with friends on and off the internet is compared to that of children from a representative national sample. Overall, children and youth with disabilities tend to participate less on online social media as well as face-to-face social interaction compared to their peers. They also tend to have relatively few close relationships.

The results showed that the more a child was segregated from ordinary classroom education, the lower were their chances of visiting other friends, being visited by friends in their own homes, and participating in after-school formal group activities. In addition to parental income, various measures relating to the severity of the child's disability significantly affected social participation. However, these factors alone could not account for the empirically strong association between segregation practices and social participation. While probably not intentional, segregation practices effectively limit or even prevent children with physical disabilities from engaging in a wider social setting.

The analyses of outcomes related to the use of online digital media confirmed the findings concerning face-to-face-social participation. It does not appear that children and adolescents with disabilities compensate for their relative lack of face-to-face social participation with more interaction on social media or online gaming platforms.

The report also investigate parents' educational expectations for their children. Several factors significantly influence parents' educational expectations, including how parents viewed their child's school performance, as well as various measures relating to the severity of the child's physical disability and parental educational level. However, these factors could not account for an empirically strong association between segregation practices and parental expectations.

The students in secondary school were asked about their own expectations for further schooling. The students with physical disabilities were less optimistic than their peers. A lower proportion believed that they will complete secondary school, take higher education or get a job. On the other hand, students with physical disabilities appear to display a more optimistic view of their future in general compared to a representative sample of young people of the same age.

The study draws on a survey conducted in 2019/20 that include a net sample of 1300 children, drawn from a national register provided by the national insurance.

Litteraturliste

- Anderman, E. M. (2002). School effects on psychological outcomes During adolescence. *Journal of Educational Psychology*, 94(4), 795–809. doi:<https://doi.org/10.1037/0022-0663.94.4.795>
- Andersen, G L. 2009. Cerebral Parese.
- Andersen, G L, LM Irgens, I Hagaas, JS Skranes, AE Meberg, and T Vik. 2008. «Cerebral palsy in Norway: Prevalence, subtypes and severity.» *European journal of paediatric neurology* 12 (1):4–13. doi: 10.1016/j.ejpn.2007.05.001.
- Angela Daley, Shelley Phipps, & Branscombe, N. R. (2018). The social complexities of disability: Discrimination, belonging and life satisfaction among Canadian youth. *SSM – Population Health*, 5, 55–63.
- Bakken, A. (2020). *Ungdata 2020 – Nasjonale resultater*. Retrieved from NOVA, OsloMet:
- Benner, Aprile D, and Rashmita S Mistry. 2007. «Congruence of mother and teacher educational expectations and low-income youth's academic competence.» *Journal of Educational Psychology* 99 (1):140.
- Beutel, Ann M, and Kermyt G Anderson. 2008. «Race and the educational expectations of parents and children: The case of South Africa.» *The Sociological Quarterly* 49 (2):335–361.
- Bottcher, L. 2010. «Children with Spastic Cerebral Palsy, Their Cognitive Functioning, and Social Participation: A Review.» *Child neuropsychology* 16 (3):209–228. doi: 10.1080/09297040903559630.
- Bult, M. K., Verschuren, O., Jongmans, M. J., Lindeman, E., & Ketelaar, M. (2011). What influences participation in leisure activities of children and youth with physical disabilities? A systematic review. *Research in Developmental Disabilities*, 32, 1521–1529. doi:doi:10.1016/j.ridd.2011.01.045
- Carlberg, Conrad, and Kenneth Kavale. 1980. «The efficacy of special versus regular class placement for exceptional children: A meta-analysis.» *The Journal of Special Education* 14 (3):295–309.
- Connor, David J, and Beth A Ferri. 2007. «The conflict within: Resistance to inclusion and other paradoxes in special education.» *Disability & Society* 22 (1):63–77.
- Davis-Kean, Pamela E. 2005. «The influence of parent education and family income on child achievement: the indirect role of parental expectations and the home environment.» *Journal of Family Psychology* 19 (2):294.
- De Boer, Anke, Sip Jan Pijl, and Alexander Minnaert. 2011. «Regular primary schoolteachers' attitudes towards inclusive education: A review of the literature.» *International journal of inclusive education* 15 (3):331–353.
- DeVries, Jeffrey M, Stefan Voß, and Markus Gebhardt. 2018. «Do learners with special education needs really feel included? Evidence from the Perception of Inclusion Questionnaire and Strengths and Difficulties Questionnaire.» *Research in developmental disabilities* 83:28–36.

- Doren, Bonnie, Jeff M Gau, and Lauren E Lindstrom. 2012. «The relationship between parent expectations and postschool outcomes of adolescents with disabilities.» *Exceptional children* 79 (1):7–23.
- Ferri, Delia, and Silvia %J Societies Favalli. 2018. «Web Accessibility for People with Disabilities in the European Union: Paving the Road to Social Inclusion.» 8 (2):40.
- Finnvold, J E. 2013. *Langt igjen? Levekår og sosial inkludering hos menneske med fysiske funksjonsnedsetjingar*.NOVA Rapport 12/2013
- Haug, Peder. 2017. «Understanding inclusive education: ideals and reality.» *Scandinavian Journal of Disability Research* 19 (3):206–217.
- Humphrey, Neil, Michael Wigelsworth, Alexandra Barlow, and Garry Squires. 2013. «The role of school and individual differences in the academic attainment of learners with special educational needs and disabilities: a multi-level analysis.» *International Journal of Inclusive Education* 17 (9):909–931.
- Johansson, Stefan, Jan Gulliksen, and Catharina %J Universal Access in the Information Society Gustavsson. 2020. «Disability digital divide: the use of the internet, smartphones, computers and tablets among people with disabilities in Sweden.»1–16.
- Kefallinou, Anthoula, Simoni Symeonidou, and Cor JW Meijer. 2020. «Understanding the value of inclusive education and its implementation: A review of the literature.» *PROSPECTS*:1–18.
- Kennes, Janneke, Peter Rosenbaum, Steven E Hanna, Stephen Walter, Dianne Russell, Parminder Raina, Doreen Bartlett, and Barbara Galuppi. 2002. «Health status of school - aged children with cerebral palsy: information from a population - based sample.» *Developmental Medicine & Child Neurology* 44 (4):240 – 247.
- Kirk, Chris Michael, Rhonda K Lewis - Moss, Corinne Nilsen, and Deltha Q Colvin. 2011. «The role of parent expectations on adolescent educational aspirations.» *Educational Studies* 37 (1):89 – 99.
- Knickenberg, Margarita, Carmen LA Zurbruggen, Martin Venetz, Susanne Schwab, and Markus Gebhardt. 2020. «Assessing dimensions of inclusion from students' perspective—measurement invariance across students with learning disabilities in different educational settings.» *European Journal of Special Needs Education* 35 (3):287–302.
- Krischler, Mireille, Justin JW Powell, and Ineke M Pit-Ten Cate. 2019. «What is meant by inclusion? On the effects of different definitions on attitudes toward inclusive education.» *European Journal of Special Needs Education* 34 (5):632–648.
- Lautenbach, Franziska, and Anke Heyder. 2019. «Changing attitudes to inclusion in preservice teacher education: a systematic review.» *Educational Research* 61 (2):231–253.
- Marjoribanks, Kevin. 2003. «Family background, individual and environmental influences, aspirations and young adults' educational attainment: A follow-up study.» *Educational Studies* 29 (2–3):233–242.
- McCoy, Selina, Bertrand Maître, Dorothy Watson, and Joanne Banks. 2016. «The role of parental expectations in understanding social and academic well-being among children with disabilities in Ireland.» *European Journal of Special Needs Education* 31 (4):535–552.

- Michelsen, Susan I. 2009. «Frequency of participation of 8–12-year-old children with cerebral palsy: A multi-centre cross-sectional European study.» *European journal of paediatric neurology* 13 (2):165-177. doi: 10.1016/j.ejpn.2008.03.005
- Norwich, Brahm. 2008. «Dilemmas of difference, inclusion and disability: international perspectives on placement.» *European Journal of Special Needs Education* 23 (4):287–304.
- Odding, E, M E Roebroek, and H J Stam. 2006a. «The epidemiology of cerebral palsy: Incidence, impairments and risk factors.» *Disability and rehabilitation* 28 (4):183–191. doi: 10.1080/09638280500158422.
- Odding, Else, Marij E Roebroek, and Hendrik J Stam. 2006b. «The epidemiology of cerebral palsy: incidence, impairments and risk factors.» *Disability & Rehabilitation* 28 (4):183–191.
- OECD. 2016. « https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2016/norway_eag-2016-73-en#page1.«
- Oh-Young, Conrad, and John Filler. 2015. «A meta-analysis of the effects of placement on academic and social skill outcome measures of students with disabilities.» *Research in developmental disabilities* 47:80–92.
- Pedersen, H E, and M K Revold. 2012. Undersøkelse om skoletilbud og levekår hos familier som mottar grunn-eller hjelpestønad. Dokumentasjonsrapport.
- Pickett, Kate, and Richard Wilkinson. 2010. *The spirit level: Why equality is better for everyone*: Penguin UK.
- Piškur, Barbara, Anna JHM Beurskens, Marian J Jongmans, Marjolijn Ketelaar, Meghan Norton, Christina A Frings, Helena Hemmingsson, and Rob JEM Smeets. 2012. «Parents' actions, challenges, and needs while enabling participation of children with a physical disability: a scoping review.» *BMC pediatrics* 12 (1):177.
- Putnam, Robert D. 2001. *Bowling alone: The collapse and revival of American community*: Simon and Schuster.
- Ramberg, Joacim, and Amanda Watkins. 2020. «Exploring inclusive education across Europe: some insights from the European Agency Statistics on Inclusive Education.» FIRE: Forum for International Research in Education.
- Rimkute, Laura, Riikka Hirvonen, Asko Tolvanen, Kaisa Aunola, and Jari-Erik Nurmi. 2012. «Parents' Role in Adolescents' Educational Expectations.» *Scandinavian Journal of Educational Research* 56 (6):571–590.
- Ryan, T., Allen, K., Gray, D., McInerney, D. (2017). How social are social media? A review of online social behaviour and connectedness. *Journal of Relationships Research*, 8(8). doi:10.1017/jrr.2017.13
- Scholz, Frederike, Betül Yalcin, and Mark Priestley. 2017. «Internet access for disabled people: Understanding socio-relational factors in Europe.» *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace* 11 (1).
- Schwab, Susanne. 2020. «Inclusive and special education in Europe.» In *Oxford Research Encyclopedia of Education*.
- Scott-Jones, Diane. 1995. «Parent-child interactions and school achievement.» In *The family-school connection: Theory, research, and practice*, edited by B. A. Ryan, G. R. Adams, T. P. Gullotta, R. P. Weissberg and R. L. Hampton, 75–107. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.

- Shikako-Thomas, K., Majnemer, A., Law, M., & Lach, L. (2008). Determinants of participation in leisure activities in children and youth with cerebral palsy: Systematic review. *Physical & Occupational Therapy In Pediatrics*, 28(2), 155–169. doi:10.1080/01942630802031834
- Smyth, Emer. 2020. «Shaping educational expectations: the perspectives of 13-year-olds and their parents.» *Educational Review* 72 (2):173–195.
- SSB. (2020). Nedgang i andelen sysselsatte med nedsatt funksjonsevne, hentet fra <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/nedgang-i-andelen-sysselsatte-med-nedsatt-funksjonsevne> (23.mars 2021). Retrieved from
- SSB. (2021). Statistikkbanken tabell 12763: Sysselsatte i alt 15–66 år og sysselsatte med nedsatt funksjonsevne, etter utdanningsnivå, statistikkvariabel, kvartal og funksjonsnedsettelse. Retrieved 24.mars 2021, from Statistisk sentralbyrå
- Szumski, Grzegorz, Joanna Smogorzewska, and Maciej Karwowski. 2017. «Academic achievement of students without special educational needs in inclusive classrooms: A meta-analysis.» *Educational Research Review* 21:33–54.
- Umberson, D., & Montez, J. K. (2010). Social relationships and health: A flashpoint for health policy. *Journal of Health and Social Behavior*, 51, 54–66
- Venetz, M, C Zurbriggen, M Eckhart, S Schwab, and MGP Hessels. 2015. The perceptions of inclusion questionnaire (PIQ). www.piqinfo.ch.
- Vicente, Maria Rosalia, and Ana Jesus Lopez. 2010. «A multidimensional analysis of the disability digital divide: Some evidence for Internet use.» *The Information Society* 26 (1):48–64.
- Wood, Dana, Beth Kurtz-Costes, Stephanie J Rowley, and Ndidi Okeke-Adeyanju. 2010. «Mothers' academic gender stereotypes and education-related beliefs about sons and daughters in African American families.» *Journal of educational psychology* 102 (2):521.
- Yamamoto, Yoko, and Susan D Holloway. 2010. «Parental expectations and children's academic performance in sociocultural context.» *Educational Psychology Review* 22 (3):189–214.
- Zurbriggen, Carmen LA, Martin Venetz, Susanne Schwab, and Marco GP Hessels. 2017. «A psychometric analysis of the student version of the perceptions of inclusion questionnaire (PIQ).» *European Journal of Psychological Assessment*.

Vedlegg: Informasjonsbrev og spørreskjema

Kartlegging blant foreldre med barn som har mottatt grunn- eller hjelpestønad

I samarbeid med Statistisk sentralbyrå gjennomfører Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) ved OsloMet en spørreundersøkelse blant familier som har mottatt grunn- eller hjelpestønad for sitt barn det siste året. Formålet med undersøkelsen er å kartlegge deres erfaringer med skoletilbud, levekår og sosial deltagelse i forhold til barnets situasjon. Undersøkelsen er finansiert av Stiftelsen Sophies Minde, som arbeider for å bedre levekårene for barn og unge med fysiske funksjonsnedsettelse.

For å delta i undersøkelsen må du/dere fylle ut den vedlagte spørreundersøkelsen og returnere den i den ferdig frankerte svarkonvolutten innen desember måned.

Hvis mor og far bor sammen ber vi om at dere samarbeider om utfyllingen, hvis ikke svarer mor kun for seg selv.

Spørsmålene i den siste delen av skjemaet gjelder barn som går i 5 til 10 klasse. For disse spørsmålene er det nødvendig at eleven fyller ut skjemaet.

Undersøkelsen gjennomføres i samsvar med statistikkloven og personopplysningsloven. Det er frivillig å delta, og du kan når som helst trekke deg fra undersøkelsen og kreve opplysningene slettet. Det vil aldri bli kjent utenfor Statistisk sentralbyrå hva enkeltpersoner har svart på undersøkelsen. NOVA vil kun få tilgang til aidentifiserte data hvor fødselsnummer, navn og adresse er fjernet. Innen 31.12.2022 vil prosjektet være avsluttet, og kjennetegn som kan identifisere enkeltpersoner bli fjernet fra datamaterialet.

For å gjøre spørreskjemaet kortere vil vi i tillegg innhente data fra ulike registre som Statistisk sentralbyrå har tilgang på. Dette gjelder opplysninger om barnets alder, kjønn, antall søsken, familietype og stønadsbeløp (grunn og hjelpestønad). Data om foreldrenes kjønn, høyeste fullførte utdanning, inntekt og hvilken verdensregion de er født i er også med. Noen opplysninger om kommunen vil også bli koblet til datasettet, herunder utdanningsnivå, andel barn, andel eneforsørgere, andel mottakere av sosialhjelp og andel innvandrere. Vi vil ikke vite hvilken kommune den enkelte bor i.

Alle som sender inn spørreskjemaet har rett til innsyn i hvilke opplysninger som er registrert om deltakeren, til å få rettet eller slettet de opplysningene som er registrert eller få utlevert en kopi av opplysningene, samt rett til å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet angående behandlingen av personopplysninger.

OsloMet har et uavhengig personvernombud (Ingrid S. Jacobsen, 67 23 55 34) som har i oppgave å ivareta personverninteressene til informanter i forskningsprosjekter. Prosjektet er også meldt til NSD – Norsk senter for forskningsdata AS (personverntjenester@nsd.no, 55 58 21 17).

Spørsmål om undersøkelsen kan rettes til prosjektansvarlig Jon Erik Finnvoll, på e-post jefinn@oslomet.no eller tlf. 93 49 06 49.

Vedlagt forsendelsen finnes et FLAX- lodd!

På forhånd takk!

Med vennlig hilsen

Guro Ødegård
Instituttleder

Jon Erik Finnvoll
Forsker

Undersøkelse om skoletilbud og levekår hos familier som mottar grunn- eller hjelpestønad.

Undersøkelsen er finansiert av Stiftelsen Sophies Minde, og skal gi ny kunnskap om situasjonen til barn og unge med funksjonsnedsettelse.

Eventuelle kommentarer til undersøkelsen kan sendes på e-post til forsker Jon Erik Finnvoll jefinn@oslomet.no.

Sett kun ett kryss for hvert spørsmål dersom ikke annet er oppgitt.

NB: Den første delen av skjemaet skal besvares av foreldre/foresatte. Den siste delen, fra spørsmål 31 og utover, skal besvares av barnet for de som går i 5. klasse eller eldre.

Opplysninger om skoletilbud 1-10 klasse**1. Hva slags skole går barnet på?**

- Både vanlig skole og spesialscole
- Vanlig skole
- Spesialscole -----> Gå til spørsmål 5
- Annet -----> Gå til spørsmål 5

2. I hvor stor grad følger barnet det ordinære opplæringsopplegget for klassen?

- I stor grad
- I noen grad
- I liten grad
- Sjelden eller aldri
- Vet ikke

3. I omtrent hvor stor del av skoletida er barnet sammen med en vanlig klasse?

- ↑ Hele tida
- ↑ Minst halvparten av tida
- ↑ Mindre enn halvparten av tida

4. Mottar barnet spesialundervisning?

- Ja
- Nei -----> Gå til spørsmål 5

4.1 Hvor mange år har barnet mottatt spesialundervisning?

_____ Antall år

4.2 Hvor mange timer per uke i dette skoleåret?

_____ Antall timer

- Vet ikke

4.3 I omtrent hvor stor del av skoletida får barnet spesialundervisning...

... sammen med en mindre gruppe barn?

- Hele tida
- Minst halvparten av tida
- Mindre enn halvparten av tida

... alene med en voksen/ansatt?

- Hele tida
- Minst halvparten av tida
- Mindre enn halvparten av tida

5. Er det laget en individuell opplæringsplan (IOP) for ditt barn, som viser hva han/hun skal lære ut fra sine forutsetninger?

- Ja
- Nei

6. Hvordan tror du barnet trives i klassen sin? Tror du han/hun trives ..

- Svært godt
- Godt
- Passe
- Dårlig
- Svært dårlig

7. Hvordan synes du barnet gjør det faglig på skolen? Vil du si ..

- Svært godt
- Godt
- Middels
- Under middels

8. Hvor lang utdanning tror du barnet vil oppnå?

- Grunnskole
- Videregående skole
- Universitet / høyskole.

9. Har dere noen gang vært i klasserommet og orientert elevene om barnets situasjon?

- Ja
- Nei

10. Har dere noen gang orientert om barnets situasjon på foreldremøter?

- Ja
- Nei

Fritid og venner

11. Hvor ofte har barnet venner hjemme hos seg selv?

- Hver dag
- Flere dager i uka
- En dag i uka
- Sjeldnere enn en dag i uka
- Aldri

12. Hvor ofte er barnet med venner hjem?

- Hver dag
- Flere dager i uka
- En dag i uka
- Sjeldnere enn en dag i uka
- Aldri

13. Har barnet en bestevenn?

- Ja, har én spesiell bestevenn
- Ja, har flere bestevenner
- Nei

14. Hvem pleier barnet å være sammen med på fritiden? Er det..

- En eller to faste venner
- En gruppe venner som holder sammen
- Nokså tilfeldig hvem barnet er sammen med
- Er ikke så ofte sammen med venner i fritiden

15. Har barnet en eller flere gode venner som også har en fysisk funksjonshemming?

- Ja
- Nei

16. Deltar barnet på organiserte gruppeaktiviteter utenom skoletid? Vi tenker her på idrett, spill, musikk eller lignende.

- Ja
- Nei

17. Får barnet noen ganger hjelp av en personlig assistent (BPA, brukerrettet personlig assistanse)

- Ja, hver dag
- Ja, noen dager i uka
- Ja, en dag i uka
- Nei

18. Har skolen oppfordret til foreldreorganiserte aktiviteter gjennom formidling av e-post er eller telefon?

- Ja
- Nei

19. Har barnet deltatt på foreldreorganiserte vennegrupper det siste halvåret?

- Ja
- Nei

20. Tar barnet følge med andre i klassen til eller fra skolen?

- Ja
- Nei

Opplysninger om barnet

21. Hvem bor barnet sammen med mesteparten av tiden?

- Mor og far
- Mor, hovedsakelig
- Far, hovedsakelig
- Delt omsorg
- Andre

22. Hvordan beveger barnet seg vanligvis?

- Går vanlig
- Går vanlig men ikke lange distanser
- Går, men bevegelseshemmet
- Bruker vanligvis rullestol, men kjører selv
- Avhengig av rullestol og må kjøres av andre

23. Vil noen som ikke kjenner barnet umiddelbart se at barnet er funksjonshemmet?

- Ja, alltid
- Av og til
- Nei, sjelden eller aldri

24. Hvor mye hjelp trenger barnet i hverdagen?

- Omtrent som andre barn
- Må ha noe ekstra hjelp
- Trenger mye ekstra hjelp

25. Hvordan vurderer du barnets helse?

- Meget god
- God
- Verken god eller dårlig
- Dårlig
- Meget dårlig

26. Er familien medlem av en pasient/brukerorganisasjon for funksjonshemmede (CP-foreningen eller lignende)?

- Ja
- Nei

Internett og sosiale media

27. Hvor mange datamaskiner eller nettbrett har familien din?

- Ingen
- En
- To
- Mer enn to

28. Er du medlem i facebook- gruppe eller andre sosiale medier organisert av klassen?

- Ja
- Nei

28.1 Hvis ja, har du postet et eller flere innlegg i løpet av de siste 14 dagene?

- Ja
- Nei

29. Er du medlem i andre facebook- grupper eller andre sosiale medier der dere diskuterer barns situasjon?

- Ja
- Nei

29.1 Hvis ja, har du noen gang postet innlegg med spørsmål om hjelp eller tips til praktiske utfordringer som medisiner, ortoser, klær eller hjelpemidler?

- Ja
- Nei

29.2 Hvis ja, har du noen gang postet innlegg med spørsmål om hjelp eller tips til å søke om stønader, habiliteringstjenester eller andre offentlige ytelser som barnet kan ha krav på?

- Ja
- Nei

30. Når du tenker på tida du bruker på sosiale medier og internett, hvor enig eller uenig er du i utsagnene under?

	Helt uenig	Uenig	Hverken enig eller uenig	Enig	Helt enig
Å ha kontakt med andre foreldre gjør meg interessert i ting som skjer andre steder enn der jeg bor	☐	☐	☐	☐	☐
Å ha kontakt med andre foreldre gjør at jeg vil prøve nye ting med barna mine	☐	☐	☐	☐	☐
Å ha kontakt med andre gjør meg nysgjerrig på hva folk med et annet syn på barneoppdragelse tenker	☐	☐	☐	☐	☐
Å ha kontakt med andre minner meg om at foreldre har mange felles utfordringer	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er villig til å bruke tid til å støtte generelle aktiviteter for å bedre barns levekår	☐	☐	☐	☐	☐
Samhandling med foreldre gir meg nye folk å snakke med	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg kommer i kontakt med andre foreldre hele tiden	☐	☐	☐	☐	☐

Spørsmål til barn som går i 5-10 klasse

Du svarer på spørsmålene ved å krysse i boksen som passer best. Er det spørsmål som du synes er vanskelige, eller som du ikke har lyst til å svare på, kan du hoppe over dem. Undersøkelsen er anonym. Det betyr at ingen vet hva du svarer.

31. Er du enig eller uenig i følgende utsagn om hvordan du har det på skolen?

	Ikke sant i det hele tatt	Ikke sant	Litt sant	Det er helt sant
Jeg liker å gå på skolen	☐	☐	☐	☐
Jeg har ikke lyst til å gå på skolen	☐	☐	☐	☐
Jeg liker meg på skolen	☐	☐	☐	☐
Skolen er gøy	☐	☐	☐	☐
Jeg har mange venner i klassen min	☐	☐	☐	☐
Jeg kommer godt overens med de andre i klassen	☐	☐	☐	☐
Jeg føler meg alene i klassen	☐	☐	☐	☐
Jeg har det bra med klassekameratene i klassen	☐	☐	☐	☐
Jeg lærer fort	☐	☐	☐	☐
Jeg klarer å løse veldig vanskelige oppgaver	☐	☐	☐	☐
Jeg gjør det bra på skolen	☐	☐	☐	☐
Det er mye på skolen som er vanskelig	☐	☐	☐	☐

32. Har du noen å være sammen med i friminuttene på skolen?

- Ja, alltid
- Ja, som regel
- Nei, som regel ikke
- Nei, aldri

33. Har du minst én venn som du kan stole helt på og snakke med om alt mulig?

- Ja, helt sikkert
- Ja, det tror jeg
- Det tror jeg ikke
- Har ingen jeg ville kalle venner, nå for tida

34. Har du noen å være sammen med på fritida?

- Ja, alltid
- Ja, som regel
- Nei, som regel ikke
- Nei, aldri

35. Er du med på noen faste fritidsaktiviteter for tiden?

- Ja
- Nei, men jeg har vært med før
- Nei, jeg har aldri vært med på noen faste fritidsaktiviteter

Internett og sosiale media

36. Har du selv en..

..egen smarttelefon?

- Ja
- Nei

..egen laptop eller eget nettbrett?

- Ja
- Nei

..egen gaming-PC?

- Ja
- Nei

37. Hvor ofte gjør du noen av disse aktivitetene?

	Aldri eller nesten aldri	1–3 dager per måned	1 dag i uka	Flere dager i uka	Daglig eller nesten daglig
Spiller dataspill eller TV-spill	☐	☐	☐	☐	☐
Bruker datamaskinen til lekser og skolearbeid	☐	☐	☐	☐	☐
Holder kontakt med venner via Internett	☐	☐	☐	☐	☐
Bruker Internett til å kommunisere med personer du ikke kjenner fra før	☐	☐	☐	☐	☐
Skriver blogg	☐	☐	☐	☐	☐

38. Når på døgnet er du mest aktiv på sosiale medier (Facebook, Instagram, Snapchat og lignende)?

- Jeg er vanligvis ikke aktiv på sosiale medier
- Morgen (kl. 06–09)
- Formiddag (kl. 09–12)
- Tidlig ettermiddag (kl. 12–16)
- Sen ettermiddag (kl. 16–19)
- Kveld (kl. 19–22)
- Sen kveld (etter kl. 22)

39. Personene du har kontakt med via Internett, er det ...

	Aldri	Noen ganger	Ofte	Alltid
Venner som du treffer jevnlig utenom Internett?	☐	☐	☐	☐
Venner/bekjente som du kun treffer over Internett?	☐	☐	☐	☐
Ukjente som du kommer i kontakt med via Internett?	☐	☐	☐	☐

40. Negative opplevelser på nettet/mobil. Har du i løpet av de siste månedene blitt utsatt for noe av det følgende?

	Ingen ganger	En gang	2-5 ganger	6 ganger eller mer
At noen via nettet eller mobil har truet deg	☐	☐	☐	☐
At noen via nettet eller mobil har skrevet sårende ting til deg eller om deg	☐	☐	☐	☐
At noen har lagt ut sårende bilder eller videoer av deg på nettet eller mobil	☐	☐	☐	☐
At noen har stengt deg ute fra sosiale ting på nettet	☐	☐	☐	☐

41. Har du minst én nær venn som du bare har kontakt med gjennom nettet?

- Ja, helt sikkert
- Ja, det tror jeg
- Det tror jeg ikke
- Har ingen jeg ville kalle nære nettvener for tiden

TAKK FOR HJELPEN!

Kartlegging blant elever i videregående skole

I samarbeid med Statistisk sentralbyrå gjennomfører Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) ved OsloMet en spørreundersøkelse blant familier som har mottatt grunn- eller hjelpestønad for sitt barn det siste året. Formålet med undersøkelsen er å kartlegge deres erfaringer med skoletilbud, levekår og sosial deltagelse i forhold til barnets situasjon. Undersøkelsen er finansiert av Stiftelsen Sophies Minde, som arbeider for å bedre levekårene for barn og unge med fysiske funksjonsnedsettelse.

Undersøkelsen er adressert til foresatte for eleven, men det er eleven selv som skal fylle ut skjemaet. For å delta i undersøkelsen må du fylle ut det vedlagte skjemaet og returnere det i den ferdig frankerte svarkonvolutten innen desember måned.

De som returnere skjemaet vil bli med i trekningen av en ny I-Phone 11. Utvalget i undersøkelsen består av 280 personer. Utsending av I-Phone vil bli gjennomført av Statistisk sentralbyrå, NOVA vil derfor ikke kjenne identiteten til den som får gevinsten.

Undersøkelsen gjennomføres i samsvar med statistikkloven og personopplysningsloven. Det er frivillig å delta, og du kan når som helst trekke deg fra undersøkelsen og kreve opplysningene slettet. Det vil aldri bli kjent utenfor Statistisk sentralbyrå hva enkeltpersoner har svart på undersøkelsen. NOVA vil kun få tilgang til aidentifiserte data hvor fødselsnummer, navn og adresse er fjernet. Innen 31.12.2022 vil prosjektet være avsluttet, og kjennetegn som kan identifisere enkeltpersoner bli fjernet fra datamaterialet.

For å gjøre spørreskjemaet kortere vil vi i tillegg innhente data fra ulike registre som Statistisk sentralbyrå har tilgang på. Dette gjelder opplysninger om elevens alder, kjønn, antall søsken, familietype og stønadsbeløp (grunn og hjelpestønad). Data om foreldrenes kjønn, høyeste fullførte utdanning, inntekt og hvilken verdensregion de er født i er også med. Noen opplysninger om kommunen vil også bli koblet til datasettet, herunder utdanningsnivå, andel barn, andel eneforsørgere, andel mottakere av sosialhjelp og andel innvandrere. Vi vil ikke vite hvilken kommune den enkelte bor i.

Alle som sender inn spørreskjemaet har rett til innsyn i hvilke opplysninger som er registrert om deltakeren, til å få rettet eller slettet de opplysningene som er registrert eller få utlevert en kopi av opplysningene, samt rett til å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet angående behandlingen av personopplysninger.

OsloMet har et uavhengig personvernombud (Ingrid S. Jacobsen, 67 23 55 34) som har i oppgave å ivareta personverninteressene til informanter i forskningsprosjekter. Prosjektet er også meldt til NSD – Norsk senter for forskningsdata AS (personverntjenester@nsd.no, 55 58 21 17).

Spørsmål om undersøkelsen kan rettes til prosjektansvarlig Jon Erik Finnvoll, på e-post jefinn@oslomet.no eller tlf. 93 49 06 49.

På forhånd takk!

Med vennlig hilsen

Guro Ødegård
Instituttleder

Jon Erik Finnvoll
Forsker

Undersøkelse om skoletilbud og levekår hos elever i videregående skole

Undersøkelsen er finansiert av Stiftelsen Sophies Minde, og skal gi ny kunnskap om situasjonen til unge med funksjonsnedsettelse.

Eventuelle kommentarer til undersøkelsen kan sendes på e-post til forsker Jon Erik Finnvold jefinn@oslomet.no.

Sett kun ett kryss for hvert spørsmål dersom ikke annet er oppgitt.

De som svarer på undersøkelsen vil bli med på trekningen av en ny I-phone 11. Utsending av I-phone vil bli gjennomført av Statistisk sentralbyrå.

Opplysninger om skoletilbud

1. Hva slags skole går du på?

- Både vanlig skole og spesialskole
- Vanlig skole
- Spesialskole -----> Gå til spørsmål 4
- Annet -----> Gå til spørsmål 4

2. I omtrent hvor stor del av skoletida er du sammen med en vanlig klasse?

- Hele tida
- Minst halvparten av tida
- Mindre enn halvparten av tida

3. Får du spesialundervisning?

- Ja
- Nei → Gå til spørsmål 4

3.1 I omtrent hvor stor del av skoletida får du spesialundervisning...

... sammen med en mindre gruppe elever?

- Hele tida
- Minst halvparten av tida
- Mindre enn halvparten av tida

... alene med en voksen/ansatt?

- Hele tida
- Minst halvparten av tida
- Mindre enn halvparten av tida

4. Tar du følge med andre i klassen til eller fra skolen?

- Ja
 Nei

5. Er du enig eller uenig i følgende utsagn om hvordan du har det på skolen?

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig
Jeg trives på skolen	☐	☐	☐	☐
Lærerne mine bryr seg om meg	☐	☐	☐	☐
Jeg føler at jeg passer inn blant elevene på skolen	☐	☐	☐	☐
Jeg kjeder meg på skolen	☐	☐	☐	☐
Jeg gruer meg ofte til å gå på skolen	☐	☐	☐	☐

6. Hvordan tror du at framtida di vil bli?

Tror du at du ...	Ja	Nei	Vet ikke
Vil komme til å fullføre videregående skole?	☐	☐	☐
Vil komme til å ta utdanning på universitet eller høyskole?	☐	☐	☐
Noen gang vil bli arbeidsledig?	☐	☐	☐
Noen gang vil få en jobb?	☐	☐	☐
Vil komme til å få et godt og lykkelig liv?	☐	☐	☐

7. Har du i løpet av dette året hatt tanker om å slutte på videregående opplæring?

- Nei, aldri
 Ja, men sjelden
 Ja, av og til
 Ja, ofte
 Vil ikke svare

Opplysninger om helse

8. Hvordan beveger du deg vanligvis?

- Går vanlig
 Går vanlig men ikke lange distanser
 Går, men bevegelseshemmet
 Bruker vanligvis rullestol, men kjører selv
 Avhengig av rullestol og må kjøres av andre

9. Hvordan vurderer du din egen helse?

- Meget god
 God
 Verken god eller dårlig
 Dårlig
 Meget dårlig

Internett og sosiale media

10. Hvor mange datamaskiner eller nettbrett har familien din?

- Ingen
- En
- To
- Mer enn to

11. Har du selv en..

.. egen smarttelefon?

- Ja
- Nei

.. egen laptop eller nettbrett?

- Ja
- Nei

.. egen gaming-PC?

- Ja
- Nei

12. Hvor ofte gjør du noen av disse aktivitetene?

	Aldri eller nesten aldri	1–3 dager per måned	1 dag i uka	Flere dager i uka	Daglig eller nesten daglig
Spiller dataspill eller TV-spill	☐	☐	☐	☐	☐
Bruker datamaskinen til lekser og skolearbeid	☐	☐	☐	☐	☐
Surfer på Internett uten å lete etter noe spesielt	☐	☐	☐	☐	☐
Leter etter informasjon på Internett (til f.eks. fritidsinteresser)	☐	☐	☐	☐	☐
Holder kontakt med venner via Internett	☐	☐	☐	☐	☐
Bruker Internett til å kommunisere med personer du ikke kjenner fra før	☐	☐	☐	☐	☐
Skriver blogg	☐	☐	☐	☐	☐

13. Når på døgnet er du mest aktiv på sosiale medier (Facebook, Instagram, Snapchat og lignende)?

- Jeg er vanligvis ikke aktiv på sosiale medier
- Morgen (kl. 06–09)
- Formiddag (kl. 09–12)
- Tidlig ettermiddag (kl. 12–16)
- Sen ettermiddag (kl. 16–19)
- Kveld (kl. 19–22)
- Sen kveld (kl. 22–01)
- Natt (kl. 01–06)

14. Personene du har kontakt med via Internett, er det ...	Aldri	Noen ganger	Ofte	Alltid
Venner som du treffer jevnlig utenom Internett?	☐	☐	☐	☐
Venner/bekjente som du kun treffer over Internett?	☐	☐	☐	☐
Ukjente som du kommer i kontakt med via Internett?	☐	☐	☐	☐

15. Her kommer noen utsagn om vennskap og bruk av sosiale medier internett	Passer svært godt	Passer ganske godt	Passer ganske dårlig	Passer svært dårlig
Å ha kontakt med venner på sosiale medier er svært viktig for meg	☐	☐	☐	☐
Jeg hadde følt meg utenfor hvis jeg ikke var på de samme sosiale mediene som vennene mine	☐	☐	☐	☐
Personene jeg har kontakt med på sosiale medier, er de samme som jeg har kontakt med i «den virkelige verden»	☐	☐	☐	☐

16. Negative opplevelser på nettet/mobil. Har du i løpet av de siste månedene blitt utsatt for noe av det følgende?	Ingen ganger	En gang	2-5 ganger	6 ganger eller mer
At noen via nettet eller mobil har truet deg	☐	☐	☐	☐
At noen via nettet eller mobil har skrevet sårende ting til deg eller om deg	☐	☐	☐	☐
At noen har lagt ut sårende bilder eller videoer av deg på nettet eller mobil	☐	☐	☐	☐
At noen har stengt deg ute fra sosiale ting på nettet	☐	☐	☐	☐

17. Har du møtt noen ansikt til ansikt som du først fikk kontakt med på Internett?
☐ Ja
☐ Nei

18. Har du minst én nær venn som du bare har kontakt med gjennom nettet?
☐ Ja, helt sikkert
☐ Ja, det tror jeg
☐ Det tror jeg ikke
☐ Har ingen jeg ville kalle nære nettvenner for tiden

Venner og fritid

19. Når du er sammen med venner/kamerater, er du da som oftest sammen med ...

- Én eller to faste venner
- Én eller to faste venner som ofte er med i en gruppe andre ungdommer
- En vennegjeng som holder sammen
- Nokså tilfeldig hvem jeg er sammen med
- Er ikke så ofte sammen med jevnaldrende

20. Har du minst én venn som du kan stole fullstendig på og kan betro deg til om alt mulig?

- Ja, helt sikkert
- Ja, det tror jeg
- Det tror jeg ikke
- Har ingen jeg ville kalle venner, nå for tida

21. Hvor mange venner har du som du kan stole på, og som du kan fortelle hemmeligheter til

- Ingen
- Én
- To
- Tre til fem
- Seks eller flere

22. Tenk deg at du ble lagt inn på sykehus for en lengre periode. Ville de beste vennene dine besøkt deg jevnlig?

- Ja, helt sikkert
- Ja, det tror jeg
- Det tror jeg ikke
- Har ingen jeg ville kalle venner, nå for tida

23. Er du, eller har du tidligere vært, med organisasjoner, klubber, lag eller foreninger etter at du fylte 10 år?

- Ja, jeg er med nå
- Nei, men jeg har vært med tidligere
- Nei, jeg har aldri vært med

24. Hvor mange ganger den siste måneden har du vært med på aktiviteter, møter eller øvelser i følgende organisasjoner, klubber eller lag?	Ingen ganger	1–2 ganger	3–4 ganger	5 ganger eller oftere
Idrettslag	☐	☐	☐	☐
Fritidsklubb/ungdomshus/ungdomsklubb	☐	☐	☐	☐
Religiøs forening	☐	☐	☐	☐
Korps, kor, orkester	☐	☐	☐	☐
Kulturskole/musikkskole	☐	☐	☐	☐
Annen organisasjon, lag eller forening	☐	☐	☐	☐

25. Her blir det nevnt en del aktiviteter som du kan bruke fritida di til. Tenk tilbake på den siste uka (de siste 7 dagene). Hvor mange ganger har du ...	Ingen ganger	1 gang	2–5 ganger	6 ganger eller oftere
Vært sammen med venner hjemme hos meg	☐	☐	☐	☐
Vært sammen med venner hos dem	☐	☐	☐	☐
Brukt størstedelen av kvelden ute sammen med venner/kamerater	☐	☐	☐	☐
Spilt onlinespill med andre størstedelen av kvelden	☐	☐	☐	☐
Vært sosial på nett eller mobil størstedelen av kvelden (snakket, chattet eller lignende)	☐	☐	☐	☐
Kjørt eller sittet på med bil, motorsykkel eller moped for moro skyld (kjørt for å kjøre en tur)	☐	☐	☐	☐
Vært hjemme hele kvelden	☐	☐	☐	☐
Spilt fotball, stått på snowboard eller drevet med annen fysisk aktivitet sammen med venner (ikke i idrettslag)	☐	☐	☐	☐

26. I hvor stor grad passer følgende utsagn med din situasjon?
 «Foreldrene mine mangler penger til å betale for ulike fritidsaktiviteter som jeg gjerne ønsker å delta i (idrettsaktiviteter, musikkinstrumenter og lignende)»

- Stemmer ofte
- Stemmer noen ganger
- Stemmer sjelden
- Stemmer aldri

27. Får du noen ganger hjelp av en personlig assistent (BPA, brukerrettet personlig assistanse)

- Ja, hver dag
- Ja, noen dager i uka
- Ja, en dag i uka
- Nei

TAKK FOR HJELPEN!